

Luceafărul

Săptămânal de literatură. Nr. 3 (347), serie nouă. Miercuri 28 ianuarie 1998. Preț: 2.000 lei

eseu despre
florența albu:

POEZIA STĂRII DE FAPT

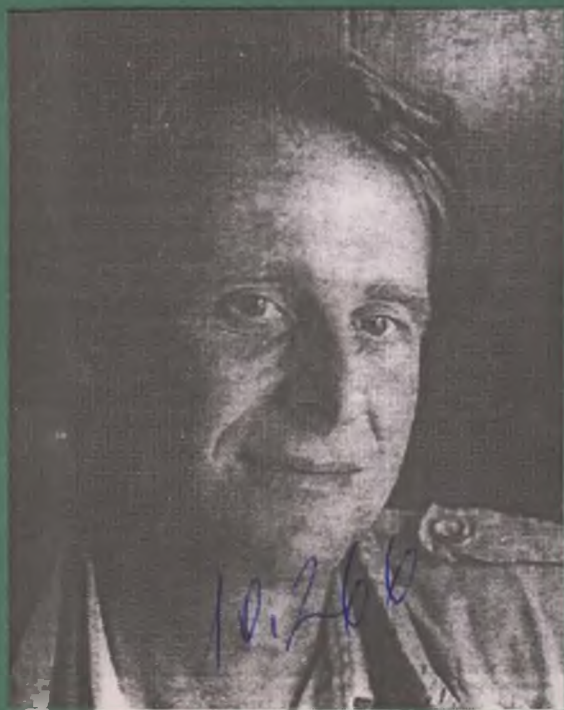
adrian popescu:

VERSURI DE ULTIMĂ ORĂ

erich bergel

CONCERTUL ESTE
UN ACT RELIGIOS

PANOUL CIURUIT (III)

Că una spune și alta fumează (ca să-l cităm și pe Arghezi), e deja un loc comun pentru Adrian Păunescu. Nu credem că uită de la mână până la gură (cu una apucă, prin cealaltă se justifică!). Nici de vreo strategie conștientă nu se poate vorbi, ci pur și simplu e atât de năsătos și disperat în demersurile sale, încât balanța se dezechilibrează ori de câte ori încearcă să-și mascheze propensiunile. Întrebat de ce nu și-a inclus odele (ceaușiste și triumfalistice) în volum, bardul se prefăce că a găsit un subterfugiu: „E ca și când m-ați întreba de ce nu punem **bandajele** de pe front la muzeul războiului de independență. Pentru că **bandajele** au avut rostul de a lega o rană, eventual de a pune un picior în gips, după care și-au terminat misiunea”. Enormitățile se țin lanț în tot ceea ce exprimă A.P. Că nu cunoaște proprietățile unor cuvinte, e scuizabil (doar știm cum a strălucit prin școli!), dar să inversezi posturile unor slugarnici și dezechilibre lingvistice e deja cinism funciar peste care nu poți trece nepăsător. Cum o să fie **bandaje** lingușirile sale nemăsurate, când, orice om de bun simț, care l-a citit la momentul respectiv, și-a dat seama că echivalează cu niște cuțite răsucite într-o rană națională. Să vezi cum e înfometat, hărțuit și umilit un popor, iar tu, Adrian Păunescu, să ridici osanale unui tiran (și criminal, după cum ni se dezvăluie acum), chiar poți să siluiești semantica unui timp, mizând încă pe faimoasa toleranță românească? Și, o nouă dovadă că e o harababură în cerebelul lui, la câteva rânduri mai departe, Adrian Păunescu afirmă nonșalant: „Da, poezia ocazională, poate fi matricea poeziei durabile. Cea mai curată poezie ocazională devine eternă”. Adică aia, cu funcție de **bandaje** care și-a terminat misiunea!? Logică impecabilă, care nu mai are nevoie de nici un comentariu. Gravitând în acea zonă a slugărniciilor sale la curtea regelui cizmar, Adrian Păunescu ar vrea să ocolească unele capcane, dar, paradoxal, tocmai acestea îl captează și mai abitir. „Eu eram înjurat de toți, toți fuseseră mai deștepți ca mine, toți făcuseră mai mult. Nu făcuseră nimic, dar, mă rog. Eu făcusem lucruri extraordinare, dar nu mai contează”. Ce **lucruri extraordinare** a făcut A.P. o dovedesc martorii oculari, (știi destui cum jecmănea prin județe și cum pleca din restaurante fără să plătească!), **bandajele** sale poetice, dar să ai tupeul să spui că alții nu făceau nimic depășește orice bun simț. Dacă ne referim numai la scriitori, este de ajuns să ne susținem pledoaria. În vreme ce A.P. aplica **bandaje** rănilor naționale, Gheorghe Ursu era ucis în temniță, Dorin Tudoran făcea greva foamei, Goma se chinuia prin camere dubioase, Nedelcovici nu putea să-și publice cărțile, obligat fiind, în cele din urmă, să-și părăsească țara. Dicționarul lui Zăciu și alte cărți erau topite, destule tipărituri erau măcelărite, ca să ne rezumăm doar la câteva exemple, ilustrative în acest sens.

Editori:

- Uniunea Scriitorilor din România
- Fundația Luceafărul
- Cu sprijinul Fundației Soros
- pentru o Societate Deschisă
- și al Ministerului Culturii

Redacția:

Laurențiu Ulici (director)
Marius Tupan (redactor-șef)
Ioan Es. Pop (secretar general de redacție)
Ion Cucu (fotoreporter)

Redacția și administrația:

Calea Victoriei nr. 133. București, sector 1,
telefon 659.67.60,
fax 312.96.93

Cont în lei: Banca Comercială Română, filiala
sector 1, Calea Victoriei nr. 155.
Număr de cont: 451030121163

Tehnoredactare computerizată: FUNDAȚIA LUCEAFĂRUL

Tipar: SEMNE '94

Abonamentele se pot face la toate oficiile poștale din țară. Revista noastră este înscrisă în Catalogul publicațiilor la poziția 2048.

DE LA „SĂ MOARĂ MAMA” LA AZIL

de NICOLAE PRELIPCEANU

Într-o seară, o televiziune (am evoluat de la „Într-o seară, un tren...”) ne prezintă câțiva oameni bătrâni, femei și bărbați, depuși - că altfel nu putem zice - de fiii sau fiicele lor la azilul de bătrâni. (Întreținerea costă 120.000 de lei și l mai rămâne, multora, și pentru înmormântare). Drama acestor oameni e simplă și vai, tragică (nu, nu m-ați prins, „drama e tragică!”). Ei da, tentația unui caragialism după la lettre e mare): urmașii lor, „sânge din sângele lor”, „carne din carnea lor (la prețuri tot mai mici, e drept, spre deosebire de aceea din măcelării), i-au convins să-și vândă casele, apartamentele, să le dea lor banii, după care le-au făcut vânt la azil, uitându-i acolo. Unul dintre ei își sună zilnic fiul sau fiica, rugându-l/o să vină să-l vadă, fără nici un succes. Și, pe loc, mi-am adus aminte de noul jurământ, a tinerei generații, care-l înlocuiește pe cel vechi, al generației născătoare de pui vi („pe ochii copilului meu”, spuneau aceia) și anume: „să moară mama”, ba chiar am auzit: „să moară părinții mei”.

N-a greșit cine a spus că vorbele creează realitatea, că rugându-te, de exemplu neîncetat poți ajunge cu gândul, la început indiferent, gol de Dumnezeu, la El. Greșete numai cine crede că vorbele pot fi aruncate așa, în vânt, că ele sunt duse pe aripile aerului și nu rămâne din ele nimic. În aer nu, uneori nici în ceilalți nu rămâne mare lucru din auzirea simplă a unor vorbe, dar în cel care le rostește să avem pardon!, aici rămâne șanțul fin, întâi invizibil, pe unde au trecut cuvintele înainte de a câștiga zborul. Și tot pronunțând mereu aceleași vorbe, șanțul se face tot mai adânc (în fond vorbele sunt ca niște gloanțe - ele trebuie să gliseze întâi printr-o țevă, înainte de a porni prin aer), șanțul nu se mai acoperă la loc, nici cu carne, nici cu sânge, nici, vai, cu vreo urmă de creier. Șanțul ajunge să dea modul interior al rostitorului de vorbe. În felul acesta, vorbele îl modelează, uneori mai mult decât el, fără ca el să știe, pe acela care le rostește, când mulți ar crede că e invers. Ceea ce, ne avertizează încă Platon, în **Phaidon**, că se întâmplă. Așa și din mereu rostitul, cu orice ocazie, „să moară mama”, mama ajunge chiar să moară sau, dacă se încăpățânează să trăiască, este împinsă de bravii săi urmași într-acolo; azilul nu e decât o antecameră.

Acei tineri, viitori intelectuali, care cochetează cu vorbele și expresiile, pegrele, căci dintr-acolo vin toate aceste „să moară mama”, „să moară tata”, ar trebui deci să știe ce-i paște și să se teamă.

Poate și vorbele ne-au adus unde suntem.

acolade

DISIDENȚII OFICIALI

de MARIUS TUPAN

Vrem nu vrem să recunoaștem, există o dispută între generații, între grupuri literare și de interese, chiar între valori bine constituite, așa cum a fost dintotdeauna și nu, neapărat, în defavoarea literaturii. Dimpotrivă. E bine să se știe că Sadoveanu n-a fost vreun sfânt, nici Călinescu vreun divin, iar cât despre Baranga (un fel de Procopius din Cezareea), Eugen Barbu și alți complici ai regimului (talentați dar ușor de cumpărat), am putea scrie o adevărată istorie a rușinii naționale. Cei care s-au mârjit cu câte ceva sar repede în apărarea acestora și spun că, îndeosebi, după moarte, numai opera contează. Avem multe îndoieli în acest sens și chiar unele suspiciuni. Timpul a demonstrat (și nu și-a epuizat toate exemplele și argumentele) că ideologii regimului, de soiul lui Răutu sau Dumitru Popescu-Dumnezeu, știau cum să ațâțe creatorii între ei, pentru a-i putea supraveghea și condiționa mai ușor, cum să-i folosească întru preamărirea conducătorului iubit, dar și să-i stimuleze pe ceilalți, în ascuns - deci, cu voie de la poliție! - pentru a așterne pe hârtie, cică, o cronică negativă a vremurilor acelea. Se numeau, după acum avea să-mi șoptească un redactor de la o editură, chiar în momentul când mi se topea o carte, **disidenți oficiali**, bine protejați,

bine remunerați, scoși la rampă când dictatorii voiau să demonstreze varietatea de stiluri și opinii, pe România liberă, suverană, stăpâna pe soarta sa (citată din memorie!). Vilele căpătate chiar în acea perioadă plimbările prin străinătate, publicitatea prin postul de radio cel mai ascultat atunci, Europa liberă, erau semne sigure că au spatele asigurat, că nu se aruncă în bazin fără să cunoască apa conținută în el. Dar, mai mult decât atunci, s-au trădat după lovitura de palat din decembrie '89. Au fost nevoiți să se orienteze (fără cârtire) acolo unde li s-a cerut, să apere (și să cânte) pe aceia care le-au fost sfătuitori de taină și cupole de interes. Altfel spus, să-și urmeze călăuzele, căci, odată intrat într-o confrerie, n-ai cum să te mai salvezi. E trist, e jenant, să constăți (și, prin natura profesiei tale, să atragi atenția) că în astfel de capcane au căzut creatori de marcă, prea avizi totuși de glorie, grăbiți să-și asigure eternitatea din timpul vieții. Din păcate, locul acela, la care-l răvnește orice scriitor, tulbură multe minți, ucide ab initio luciditatea și-i aduce pe cei păcăliți într-o stare de disperare și regrete tardive. E în van orice zbatere, oricâte strategii ar mai cheltui și oricâte frății secrete ar mai face!

O DOCTRINĂ AMENINȚATĂ

de CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

Omul nu este doar o realitate fizică sau (în parte) metafizică, nu este doar ființă și model al unei colectivități și nici nu întruhidează exclusiv o voință, un miracol, sau o forță adaptativă - el este, poate mai ales, un simbol, virtual purtătorul unor valori. În lumea medievală, omul este vehiculul păcatului - păcatul ia formă, autenticitate, gravitate și semnificație prin om; fingerii decăzuți nu contează ca primejdii pentru Dumnezeu, ci doar ispite pentru oameni. În Renaștere, omul este spirit, spirit individual, unit cu materia și, ca atare, întrunește condiția de vârf a creației, a lumii vizibile și trecătoare, atingând invizibilul și eternul. Clasicismul afirmă omul rațional, omul care satisface funcțional criteriile logicii. Iată, apoi, omul social în comunicare publică, al Revoluției Franceze și al tuturor revoluțiilor - ființa umană care, prin dreptul ei la afirmare universală, justifică existența socială, în loc de a deriva ea însăși dintr-o astfel de existență.

Omul sosit în această galerie istorică este omul ca purtător al dreptului, subiectul de drept care, în substanța sa absolută, deține suprema condiție ontologică de a exista în sine și pentru sine, de a întreține cu societatea o legătură pur complezentă, economic productivă și chiar creativă, dar perfect sterilă afectiv - un om al postmodernismului perfect. Deși toate variantele acestor oameni-simboluri sunt posibile, genurile pure produc totuși principalele structuri politico-istorice ale umanului. Pentru omul ca agent al păcatului se creează ierarhia feudală, în interiorul căreia seniorul joacă rolul de referențial pentru lege, de ochi al puterilor supraterestre și de înger al răzbunării. Omul

spiritual produce epoca aventurii - condotierul domină lumea, fie că el se numește Cristofor Columb, Francisc I, Calvin sau, în variante întârziate, Napoleon Bonaparte, Victor Hugo, Louis Pasteur sau Thomas Alva Edison. Modurile maxime-întârziate, maxime-alienate, totodată, ale acestor forme de simbolistică umană s-au numit Hitler și Stalin. Omul rațional în varianta sa primă naște monarhiile absolute luminate iar, ulterior, ca om în comunicare, creează națiunile în calitate de ansamble sociale integrale. Omul de drept purtător pur al individualității, omul-subiect de drept pare să nu nască nimic și să suporte aproape orice îl lasă în liniștea, autonomia și primejdia singurătății sale postmoderne.

Există însă o utopie - și o doctrină - care acompaniază omul pe o largă porțiune a traseului său, așa cum se constituie acesta în perioada creștină. Această utopie - și doctrină - afirmă un singur lucru, ca adevăr central și valoare primă, tot restul neapărând decât corelativ, și anume că omul există numai prin alegere, prin opțiune, căci lumea contextului său fiind, oricum, mai amplă decât propria sa ființă, el se definește, există, trăiește și evoluează către viitor prin alegerile făcute asupra contextului său, prin amplasarea sa în ampla structură a acestui context. Pentru ca această opțiune să se producă, omul trebuie să fie liber - este nevoie să fie liber pentru a rămâne unitar, altminteri el se va dedubla între o opțiune comportamentală (și exterioară) și o alta afectivă (deci ascunsă, fantasmatică). Oricând va fi nevoie, el va tranzitiona practic de la o alegere la alta.

Omul aservit păcatului este exclus de la opțiuni;

omul spiritual se lasă atras de unul sau altul dintre polii strălucitori ai creațiilor - pozitive sau devastatoare - posibile; omul social, cel rațional și cel integral individualizat sunt însă ființe ale libertății de autodefinire. Acestor ființe le vorbește liberalismul, cel care astăzi domină lumea, după cum socotesc mai toți filosofii istoriei, politologiei, sociologiei și aproape orice om apt să înțeleagă existența sa ori a semenilor.

Primejdia pentru orice doctrină, orice mare curent, orice idee apare în momentul culminației sale. Dacă există astăzi o doctrină amenințată, atunci aceasta este liberalismul. De ce? Pentru că omul total autonomizat nu mai organizează socialul în conformitate cu tendințele, caracteristicile, vocațiile și principiile ineluctabile ale existenței sale - el nu mai organizează deloc socialul, care nu este rezultatul însumării unor vectori minusculi, în număr enorm, ci al unor forțe modelatoare imense care, dacă nu vor fi umane, nu au cum să fie altfel decât neumane și, implicit, inumane.

Forța care se manifestă într-o lume în care în plan uman nu există decât individul nu poate fi decât mondializarea, realizarea ansamblului tuturor ființelor umane care, perfect autonomizate, pierd toate demarcațiile reciproce, singura limită a unei asemenea societăți atomice fiind planeta. Regula însă, în colectivitatea umană, este optimizarea - opțiunea este rezultatul concurenței nu al ideilor, nu al produselor, nu al inorganicului, ci al grupurilor umane. În unicul grup al planetei domină perfecționismul - perfecțiunea celei mai bune dintre lumile posibile. În secolul viitor, dominația nu va aparține persoanelor, deși în această formă chiar ea amenință să devină mai dură ca oricând - ea este dominația celui mai bun avion, a celui mai bun computer, a celei mai bune linii cosmetice, a celei mai eficiente bănci, a celei mai bine studiate (psihologic) păpuși. Aceste forme de dominație - trebuie înțeles foarte clar - ca regulă generală, nu se pierd în timp; ele sunt aproape eterne, precum calitatea și prestigiul ceasului elvețian.

Într-o asemenea lume ce loc rămâne pentru liberalism? Desigur, liberalismul este, înainte de toate, o problemă a sufletului sau, altfel spus, a naturii umane.

minimax

MAREA BĂSĂSEALĂ DE LA IAZU' MIC (II)

de ȘERBAN LANESCU

Ofstafie bântuie prin România. Nu e roșie (deocamdată) da' e stafie - Pică, sau nu pică?! Or, de picat, probabil c-o să pice cineva, sau ceva, însă mai urmează a vedea și cine, sau ce. Iar odată prins în această capcană, aproape firesc, gândul se îndreaptă către **anamneza și evaluarea actualei guvernări**. Evaluare am spus? Păi exact asta au reclamat pedeeii, deci... Măi să fie! Și iată - s-ar părea - un bun exemplu pentru ceea ce psihologii numesc disonanță cognitivă. Căci, pe de-o parte, **evident**, oricât de strălucitoare vor fi fost ele argumentațiile mitraliate neobosit pe toate canalele mass media, PD-ul n-a jucat deloc *fair* când și cum a provocat, iar apoi a întreținut și escaladat actuala criză guvernamentală. Asocierea dintre (a) **afirmarea intenției de a menține coaliția cu CDR și (b) așezarea obstinată în logica conflictului (care pe care)**, deci combinația (a) + (b), pentru cineva dus mai puțin la biserică se numește **fiere mânărie**, fie **ciochie pe față**, iar pe stadion când se-ntâmplă așa ceva cuvântul de rigoare este **muie**. (Au nu greșesc însă, și încă grav, recurând la jargonul galeriei **Rapid**-ului? Sau, mă rog, **Steaua**. Că, după cum se zice, n-o roși ea hârția, da', orișicât, nici chiar așa! Adică nici chiar așa, nu e n-ar fi adevărat, dar vorba ceea: cine zice ăla e. Poate. Dar poate și că de când cu...

postmodernismul, încape. Iar apoi mai e și o chestiune de sănătate: drenarea bilei. Când îl vezi pe P.Roman dându-se acum **balerină** și-ți amintești de ce făcea d-sa prin '90, bunăoară când de ziua națională a României în timpul cuvântării lui Corneliu Coposu dirija corul huiduielilor de la Alba Iulia, zău că **ipocrizie** ori chiar **parșivenie** nu sunt decât niște eufemisme palide ce nu pot exprima realitatea.) Pe de altă parte - dar după scuzele datorate eventualului cititor pentru paranteza meta - în tot scandalul declanșat de PD, de la bun început a existat un ceva care, potrivit impresiei mai sus menționate, îndeamnă la o valorizare pozitivă. Cum s-ar spune, poate că tot răul e spre bine, și ar mai fi o vorbă ce se potrivește întrucâtva: unde dai și unde crapă. Oare nu cumva atunci când, băgându-i-se adânc sula în coaste (sic!), premierul Victor Ciorbea a promis „reformă pe pâine”, oare nu cumva a vrut să zică c-o să facă (dacă va mai putea!?) ceea ce trebuia făcut încă din '90 + îndreptarea a tot ce-a strâmbat regimul Iliescu? „Revoluția” și „teroriștii”. Mineriele. Regimul proprietății. Dekagebizarea - despre care, ciudat, nu s-a mai pomenit nimic acum. **Dosarele** + lustrația (ce și cât se mai poate recupera din punctul 8 al Proclamației de la Timișoara) + deratizarea administrației de stat de șobolanii roșii. Bașca priponul (sic!) așa-zișilor

miliardari/capitaliști de carton. Bref, **adevăr și dreptate** dreptate, adică împreună cu obsedant invocata reformă economică, reforma politică și morală. Vrabia Mihai Viteazu'! (A se citi cu clătinat din cap a iluzii deșarte.) Pentru că a fost „episodul Valerian Stan”. Pentru că senatorul Constantin Ticu-Dumitrescu este suspendat din PNȚCD în timp ce alde Pruteanu a ajuns primadonă și face, **cum face**, carieră politică, iar C.V.Tudor și I. I. Iliescu se bucură și profită în continuare de imunitate. Pentru că „revoluționarii” (cu concursul președintelui!?) au fost mângâiați duios pe creștet când s-au jucat de-a greva foamei. Pentru că Alianța Civică este aliatul uitat în timp ce clientelismul politic... Toate astea (și nu sunt decât cele care-ți vin imediat în minte), fără a mai pomeni de începutul carierei, chipurile sindicale, a premierului, un început la stânga foarte. La fel după cum și fără a mai căuta să înțelegi trecutul anumitor fruntași țărăniști. Drept care, dacă tragi linie și faci adunarea cam greu să rămâi optimist. Inklusiv dacă se ia în considerare mărturisirea, tragică aproape, cum că în noiembrie '96 s-au câștigat alegerile, dar nu și puterea; putere prin care, desigur, se înțelege și posibilitatea de a controla total instituțiile de represiune ale statului. Iar atunci, pasul următor este într-o eliberare. Eliberarea din momentul în care ești nevoit să constăți că, oricum a-i da-o, tot se alege praful și, prin urmare, cu cât mai repede, cu atât mai bine. Ca să parcurgă odată și România ciclul dreapta - stânga - dreapta, pare-se inevitabil. Iar cei care-or scăpa, or mai vedea...

Optimismul așiat de floarea PD-ului, că văzându-i cât sunt de relaxați, zglobii și volubili cam greu să nu te întrebă intrigat pe ce naiba s-or baza oare. O întrebare naivă dacă îți amintești că domniile lor au mai fost la putere și au știut ce să facă cu ea nu doar în folosul țării încât acum pot să joace tare, afirmând cu ifos că nu se în de șcaune, ci, vai!, de cuvânt.

CUPOLA CEREASCĂ

de ADAM PUSLOJIC

Poporul nostru sârb a început să-i cadă-n cap până și cupola cerească. Nu știu bine de ce, și de când, și până când? Evident, trebuie să avem răbdare. Trăim un exil în propria noastră țară.

Acum câțiva ani, aici la București, în camera prietenului meu Nicolae Breban, la masa lui de lucru și adăpostit într-un scaun greu de lemn negru, poate chiar de abanos, spontan și nevinovat am scris un vers: „Zidirea plânsului din răsărit”. Mai apoi acest vers a devenit (nu știu cum?) un titlu de poem, iar acum câteva zile - și titlul unui volum întreg de poeme selective.

Zidirea plânsului din răsărit. Evident, plânsul a mai crescut.

Dar despre ce este vorba? Pe scurt: asta facem, așa suntem!

Noi, lumea din Serbia, adică eu și o mulțime de oameni, în ultimii ani ai vieții noastre, zidim așa precum Meșterul Manole - un pod, o biserică, un oraș întreg, cum de obicei zidește acest **constructor balcanic** în toate popoarele balcanice, dar acum, în plus, pe el l-am apropiat de centrul cutremurului și de sămburelul sângelui din aerul sacru al vieții. Meșterul nostru zidește **Zidul plânsului din răsărit**.

De fapt, ca poet, m-am întrebat așa: **Isus este un om singur sau un popor?** M-am apropiat

de un răspuns spus doar în tăcerea durerii. Bine că în limba română există o putere a exprimării și o distincție a celor două chipuri de durere: **răstignitul și... răstignitorul**. În Cristos s-au adunat și s-au înnodat ambele cuvinte: El este și unul și altul. El **unește durerea** din occident cu cea din răsărit, din ceruri și de pe pământ, unește nașterea și nemurirea, răstignirea și renașterea. El nu moare de două milenii.

El, fiind un Om care devine o lume întreagă.

Atunci, nu cumva se poate formula și **ultima întrebare?**

Un popor merită un singur om? Pe cine l-am ales?

Evident, pe **răstignitorul cel răstignit!**

Azinoapte, în tren cutremurător, brusc mi-a trecut prin creierul zguduitor și înghesuit până-n clipa exploziei unei idei paradoxale și, de fapt, **răstignitoare**: să vă mai traduc și eu un poem de Vasko Popa (de două **al nostru!**) pe care l-au mai tradus și (să vedeți - cine!) cei trei poeți din categoria „Meșteri-Manole”: Nichita Stănescu, Marin Sorescu și Ioan Flora!!! Poemul este intitulat simplu, direct: **Hilandar**.

Hilandar este numele vestitei mănăstiri sârbe de pe Athos care (prin destin luminos!), în acest an, împlinește exact 80 de veacuri de la zidirea mănăstirii. Meșterul ei a fost - primul poet sârb: Sfântul Sava.

Poemul lui Vasko Popa sună așa, schimbat la față prin traducere:

„Maică-mea neagră cu
trei brațe

Întinde-mi o palmă a ta
Să mă scald în marea
cea magică

Întinde-mi-o și pe a
doua

Să-mi astâmpăr foamea
de piatră dulce

Și a treia palmă iarăși
întinde-mi

În cuibul de versuri să
dorm o noapte

Am sosit de pe drumuri:
Plin de praf și de
foame

Și doritor de o altă lume
Dăruiește-mi trei
micuțe îmblânziri

Până nu-mi cad o mie
de cețuri pe ochi

Pierzându-mi și capul
Și până nu-ți vor tăia
mâinile toate trei

Maică-mea neagră cu
trei brațe deodată”.

Cam asta doream să vă
spun. Această Icoană
are o îmbrățișare în
plus: **a treia mână** a
sânții Mării este
materializată chiar în
chipul misterios al
Pruncului și este neagră
de tot.

L-am văzut și eu, în octombrie 1993, și atunci îmi căzuse cupola Bisericii Sfântului Dumitru, unde Icoana fusese adusă de prima dată - pe țarm! - în adâncul ochilor repede închiși, exact cum ne spune și poetul Vasko Popa al nostru: „doritor de o altă lume”.

Sau, amintindu-ne de Eminescu: **ceru visează stele, iar pământul visează dragoste**.

În Serbia, din păcate, acum se visează tot mai greu. Dar eu îl visez mereu pe fratele Nichita. Drept pentru care depun o altă mărturie.

Clopotul Nichita

Un Nichita veșnic bate:

un poet ca un popor!

Noi suntem în stradă, frate,
și cântăm la un topor -

Care cântă-n capul nostru

aer negru, întortocheat.

Ce ne facem cu-acest Monstru
atât de vitreg și turbat?

În loc de apă, ne dă sare,

în loc de pâine, piatră tare.

În loc de înger, un drac mare

pe Golgota în ochi ne sare.

Nu spunem nimic pe lume,

spânzurați de crucea vie -

unde Isus ne dă nume

și viață în pustie.

Aud un clopot! Vino, frate -

adună-ne aici, odată!

În Serbia sunt multe sate

unde n-ai fost niciodată.

Te aștept cu multă teamă,

am răbdare cât o piatră.

Acolo, la tine, ia-mă,

unde câinele nu latră -

Unde șarpele nu mușcă,

unde pasărea nu moare -

ca un leu încuiat în cușcă,

visând o rană ce nu ne doare.

Am ajuns și noi acasă

în lumina fără nume,

unde nimeni nu ne lasă

să schimbăm viața-n glume.

Vezi acum cum cântă poezia

și lumea ne pune crucea -

atunci când moare ironia

dragostea la drum ne duce.

Neavând cuvinte multe,

clopotul din tine tace.

Piatra doarme, iarba zace,

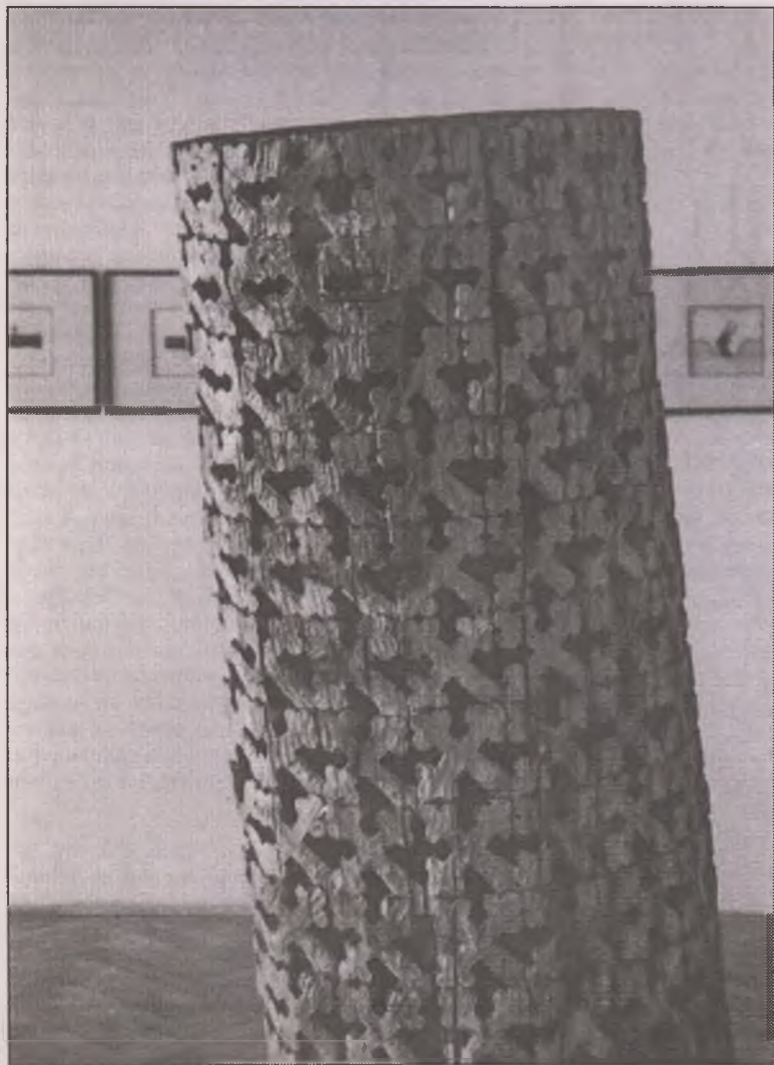
tot dorind să te consulte.

Doar atât doresc și eu:

asa cum sună-n Dumnezeu,

clopotul tău nebun sunt eu!

Rămân aici și bat mereu.

EPIGRAMISTUL BINE TEMPERAT

de IOAN STANOMIR

A.I.O. Teodoreanu (Păstorel) aparține acelei categorii de scriitori a căror operă tinde să conteze mai puțin în memoria posterității decât mitologia având ca punct de plecare propriul lor destin. Trecute în folclor, circulând adesea imprevizibil, epigramele sale au ajutat la supraviețuirea mitului și puținii dintre oamenii mai mult sau mai puțin cultivați nu se pot lăuda cu colportarea savuroaselor relatări despre dilemele hamletiene ale ministrului Zăroni. Volumul de „Epigrame și alte rime vesele” (Prefață de Alexandru Paleologu, Ediția de Rodica Pandelescu, Editura Humanitas, București, 1997) restituie cititorului o operă, făcând astfel posibilă, chiar

ă iluzorie, disocierea creației de mit. Prefața lui Alexandru Paleologu se integrează atmosferei „retro” a volumului, evocările domniei sale transformând destinul individual al lui Păstorel într-o parte a destinului lumii pe a cărei scenă a fost actor, lumea trăindu-și clipele într-o manieră ce astăzi apare aproape incomprehensibilă. Pornind de la o observație a contelui von Keyserling, Alexandru Paleologu avansează o ipoteză genetică: corelația dintre educația juridică și tentațiile muzei satirice „În chip mai inspirat la unii, mai puțin inspirat la alții, există, poate, o legătură între concizia epigramatică și caracterul lapidar al adagiilor juridice romane și al Codului civil” (pag.5).

După cum o tentație ludică transpare și în sentința ce ar fi precipitat definitivă despărțire de magistratură a lui Păstorel - o sentință aliind ambiguu aria verdiană și prescripțiile Codului civil, într-o chestiune de onoare conjugală. Un ultim instantaneu probează vivacitatea în timpul carceral. O societate aplicând fără rezerve rețeta democrației integrale a măgarilor anticipată într-o fabulă (deloc inocentă) nu-și mai putea permite luxul subversiunii. Replica gardianului la solicitarea lui Păstorel de a i se da posibilitatea transcrierii unui sonet derivă din perplexitatea animalicului în fața gratuității artei „Ei, fir-ai al dracului, banditul (așa și pe dincolo), nici aici nu te lași de prostii!” (pag.11).

Gen puternic formalizat, epigrama solicită în cel mai înalt grad dozarea efortului poetic, un efort poetic mizând pe rima impecabilă și explozia ineditului. Prin „Strofe cu pelin de mai contra Iorga Neculai”, epigrama se articulează într-un segment de epopee burlescă. Faptul de istorie e dublat infidel de instantaneele satirice. Ceea ce pare la început rodul unei polemici „cordiale” devine progresiv pretext pentru construcția unei Iliade „pe dos”. Îngroșarea tușei împinge strofele către o sarabandă a burlescului. Personajul Iorga cumulează o capacitate impresionantă de calități, având o coerență interioară care îl exclude din verosimilul istoric pentru a-l proiecta în fabulos. Subversiunea e vizibilă în debutul ciclului - Păstorel are ambiția de a se plasa în descendența eposului eroicomic: „Nevrednică lira mea este/Să cânte faptele-ți mândre/Și marile tale virtuți./O! Tu, ce-ai pășit

de pe scenă/Pe care te-au sărbătorit/Consiliul întreg de miniștri/Și foarte mulți domni deputați/În fruntea treburilor țării./Smeritul meu glas auzi-vei?” (pag.18). Burlescul se naște la intersecția realității cu un fabulos ridicol surprins și cântat de noul Homer/Păstorel în „Opul acesta, mai mult săltăreț și ușor” (pag.19). Finalitatea suitei de epigrame e manifestă - N. Iorga, profesorul și primul ministru, e dublat și estompat de un alt N. Iorga, erou de epopee, sfidând legile verosimilității. Un „pact ludic” se stabilește între rapsod și cititor.

Trăsătura definitorie a eroului acestei epopei epigramistice e omniprezența. O calitate ce poate provoca inconveniente lingvistice „La Sorbona, când se pune/Franțuzește să vorbească,/Tot franțuzu-n sine-și spune:/«Dulce-i limba românească!»” (pag.23). Timbrul însuși e deconcertant „N.Iorga-și potrivește glasul/Pe un ton care credea că place./Dar abonații:„Ce-are a face?/Mai bine-i Niculescu Basu” (pag.23). Oratorul însuși e capabil de isprăvi miraculoase „Fraza asta nefirească/Pentru public e un bine/Fiindcă, până s-o termine,/Poate sala s-o golească” (pag.23). Fizicul devine o componentă a siluetei personajului, îngroșând caracterul epopeic „Pe navă, cum venea din larg,/S-a ridicat de pe fotoliu/Și se părea că-i un catarg,/Iar barba, pavilion de doliu” (pag.25). Inaugurând prozodia în „kilometru antic”, versul eroului provoacă cataclisme: „Când Iorga, meșteru-nre meșteri./Prin munți sălhui își urlă versul./S-ascund jivinele prin peșteri/Și apele își schimbă mersul” (pag.39). Creatorul unui nou gen dramatic - catastrofa - e demn să rivalizeze prin fecunditate literară cu faraonii egipteni „N. Iorga peste veacuri te desfide/Și-i mai piramidal ca tine, Sesostrise!/Tu ai făcut din piatră piramide/Iar dânsul le-a clădit din manuscrise” (pag.40). Între relativ puținii autori de epopei din literatura română, ciclul lui Păstorel propune o perspectivă diferită. Cea a ludicului minând seriozitatea istoriei.

Cele patru fabule din „Tămăie și otravă” (1935) ar putea fi definite ca adresându-se exclusiv unui public de adulți. Recuzita animalieră nu poate camufla referințele la concretul istoric. Aici, atemporalul fabulei cedează locul contemporaneității, definită cel mai adesea prin proliferarea umanului degenerescent.

Cea mai „inocentă” dintre fabule e „Filantropie”. Generozitatea bouului primindu-l pe măgar în propriul cămin e sancționată de

placidul animal prin întinarea onoarei conjugale. Morala e transparentă: „Când știi prea bine că ești bou./Să nu inviți măgari la masă” (pag.68). Foarte contemporană e „Momița republicană”. Visul momiței de a deveni primul magistrat al republicii prinde contur doar după dispariția fizică a regelui-leu. „Vidul de putere” e acuzat, iar argumentele republicane invocate de pretendent trimit către o actualitate bine cunoscută. „Poporul socoate/Că nu corespunde vremilor aceste./De egalitate și democrație/Ca mai înainte să domnească peste/Dânsul absoluta voastră monarhie!” (pag.70). Acest Clevetici ultrademagogul nu își atinge (în fabulă doar) scopul; gonit de lei, republicanul e confruntat cu concluzia elefantului raisonneur. O concluzie evident valabilă doar între dobitoace, iar nu în lumea tranziției „Poți fi tu eroul momiștii nații./Popular, simpatic, șmecher și deștept./Mai așteaptă însă ceva generații/Să înveți spinarea întâi s-o ții drept./Morală/Nu mai scriu morală, de banală ce-i./Ați văzut momiță să mănânce lei?” (pag.71).

Despre libertate, comunism și cea mai bună dintre lumile posibile - aceea a măgarilor - e vorba în „Măgarii și libertatea”. Amintind de o altă fabulă, cea a lui George Orwell, „Ferma animalelor”, textul lui Păstorel e lipsit de iluzii. Comunismul științific e stindardul sub care măgarii se revoltă împotriva jugului uman. Tonul măgarului-senior are elocvența secretarului de partid: „Frați (le zise dânsul potrivindu-și glasul)!/Libertății noastre cred că-i sună ceasul./Pentru vecinicie, vechi regim dispari!/Căci la vremuri nouă, vrem și noi măgari!/Ierarhie? lege? Le vom face scrob!/De acuma nici unul nu mai fie rob!/Să nu ne mai pese de păstor și nici/de stăpâni și bice: suntem bolșevici!” (pag.72). Scenariul distopic e previzibil: iscusința miniștrilor măgari e discutabilă, iar republica sovietică nu poate furniza la timp ovăzul necesar construirii societății comuniste. Firavele proteste sunt rezolvate în maniera confrăților umani: „Poate ghilotina și cu pușcăria/Să vă mai deprindă cu democrația”/Le explica șeful, foarte încântat/C-a introdus regimul cel mai democrat” (pag.73). Foametea distruge întregul experiment. Șeful de soviet moare la datorie eroic: „Și în fața bietei turme decedate/A murit și șeful.../Dulce libertate” (pag.74). Păstorel refuză scenariul clasic al fabulei, preferând interogația: „Auzii povestea nu țin minte când./Cum am cumpărat-o, tot așa o vând./De morală însă nu mă întrebați/Să v-o talmăcească domnii democrați” (pag.74). Răspunsul a venit lipsit de echivoc - în Republica Populară a Măgarilor, locul lui Păstorel a fost în detenție.

„Criteriile” democrației se manifestă și în artă. Proletcultismul e anticipat prin revendicările legitime ale aceluiași măgari: „Mai cântă-n colivie!/Acuma e democrație./Noi n-avem dreptul la cântat?” (pag.74). Succesul fulminant al măgarului solist e garantat în fața auditoriului competent - boi și măgari. Ideea înlăturării privighetorii se impune de la sine, de vreme ce „Fânul cel mai bun e-acela/Pe care îl mănâncă bou!” (pag.75).

Dincolo de ludicul epopeic și de luciditatea fabulelor, efigia lui Păstorel e conservată în acest catren: „Să cred nu știu în care Dumnezeu/Și cui să mă închin nu am habar./Dar am crezut și crede-voi mereu/În Artă, în Moldova și-n Cotnar” (pag.167). Oscilând generos între seninătate și pastișă, Păstorel rămâne parte a unui trecut din ce în ce mai îndepărtat. E meritul acestui volum de a ni-l restitui.

adrian popescu

Patul de fier

În patul de fier mă chemi, cel fără de moarte, iubirea noastră ajunsă la perfecțiune e însăși moartea, care nu ne mai sperie, îmbrățișându-ne unul pe celălalt ea e-a treia nevăzută, între noi, un abur tandru al smârcului.

Patul de fier îmbinat cu pricepere de meșterii sași, unul din fiecare oraș prin care ne-am iubit, demult, nu-i mai prejos decât fregatele, sau galioanele, avântate pe mări depărtate, după truda (ca și-a noastră) istovitoare, din șantierele anilor când nu ne-am văzut.

Acum, patul de fier botezat cu lacrimile și seve, cu mirosul brândușelor, strivite sub corpurile nerăbdătoare în fine, pornește în marea călătorie, cea fără întoarcere, în ultima croazieră de toamnă târzie, prin mările Sudului, spre ostroavele adolescenței.

Încă puțin, de-am putea să mai stăm pe marginea patului, în dimineața rece și nemiloasă a taxiului ce așteaptă jos, imaginându-ne iar în dulcile ape marine din golf, în málul fierbinte, prefirat printre degete, în palatul matern, sau în antecamera morții.

Țată de munte

Fată de munte crescută în case de lemn și de piatră, învățată cu frigul și pârția aspră, cu tăria afinelor, mâinile-ți mari ce știi să ațâțe repede focul în vatră au unghia scurt tăiată în carne, asemenea ursulinelor.

Umerii tăi de schioară sălbatecă, în pulovăr albastru și mov, s-au învățat din pruncie să poarte burdușite ranițe uriașe, eu m-aș plimba cu tine de mână, nu prin Predeal sau Râșnov, prin Val d'Aosta, pe străduțele valdostane, prin alpine orașe.

La Collegiata Sant' Orso - am intra, în chiostro, la Catedrală, saboții de lemn ți-ar plăcea să-i târguim la vreo tarabă? Dimpreună cu șipuri de-amaro, unde mirtyl și ienupăr, cu fală, captivi în sticle înalte, fac amintirea verii să nu piară degrabă.

Din castel în castel te-aș duce, ca un giullar, ca un bard, oaspeți am fi la principii din Valleé, la Challant, sau l-Avise, am sta, mai ales, la dulcele - Ussel, decât la recele Bard, între castani, așa cum din altă viață gura mea îți promise.

Într-un han cu terasă, „fonduta” ți-aș comanda, o minune a văii, sub flacăra-n cupă s-o-ncerci, cu miezul de pâine; din „grolla”-potirul ce trece din mână în mână, am bea rugăciune fierbinte, amestec ce-l schimbă pe ieri în altfel de mâine.

Din licoarea tristei Isolda și-a bietului mire Tristan am gusta, tu ai scoate din dulapuri pictate tacâmuri de-argint, greul pahar de Bohemia, cu dungă marină un străvechi porțelan, și mi-ai deschide ușițele inimii tale în urieșescul alint.

În zori ne-am grăbi să prindem cabina peste ghețari, tridentul și colții și Dora Baltéia ce jos ar-rămâne, sub noi, fată de munte ce știi să închizi cu clichet imenșii clăpări, am trece nu-n altă țară, pe sus, ci în țara de-Apoi.

Neîmplinită doar, iubirea

Și deodată, poarta zidită spre Grădina tinereții ea o deschide cu un surâs, da, îi plăceau culorile și mâinile pictorului acela, demult și acum; cine să-i spună, dacă nu gestul mărunț și tăcerea? Azi încă e viu și-o înțepă cu spinul subtil regretul

și visul, neștiind poate că neîmplinită doar, iubirea își supraviețuiește. Riduri și reumatisme și micile certuri meschine nu o mai ajung, acolo unde e chiar Vara fără sfârșit unde teiul în iunie, ca și în august, frunza tare și-o mișcă.

Instantaneu egeic

Sprijinit de parapet cu marea în față contemplant stâncile stropite de Ritmul etern, văd ceea ce vreau să văd: un șobolan alergând furișat pe verzimea mucilaginoasă sau, la doi pași, o intrare tăinuită, a forfotitorilor, agerilor pești, jucându-se în nisipul Creației.

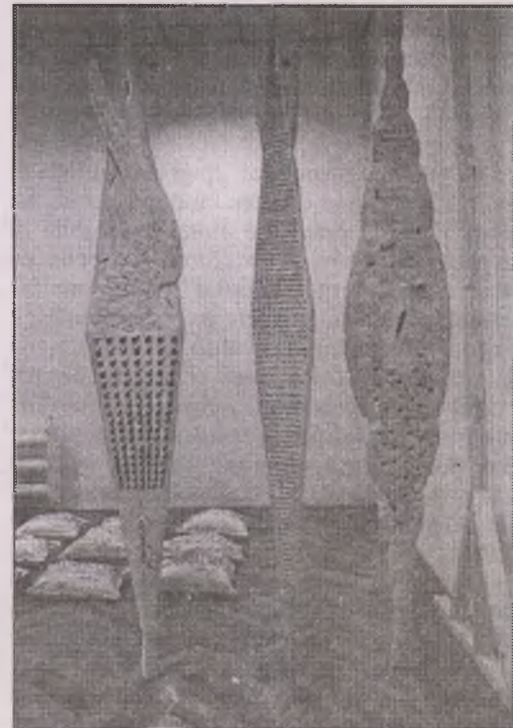
Țimpurii, fluturii din crângurile antice

Țimpurii, fluturii din crângurile antice, atice, pe-un arbust de iasomie, înnebuniți de mirosul jilav, primăvăratec, dansând în jurul miresmei paradisiace.

Paradis terestru, de bună seamă, iluzoriu, efemer. fericita inconștiență și extazul aproape păgân, și atunci de ce îi admiram totuși cu un fel de milă și înțelegere, de simpatie vinovată și slăbiciune?

Spuma mării și spuma berii băute pe terasă, sarea lor amestecându-se pe buzele înroșite de soarele leneș, corpul ruinat revenindu-și în vigoarea efebului arămiu și suplu, ca în adolescență, să fie începutul

Altei vârste? Cea de după bătrânețe, un surrogat de basm? Motelul miraculos - însăși casa lui Circe, mult priceputa în farmece, de vreme ce, pierduți, mestec. frunze de oleandru și ne-amintim doar copilăria și altceva nimic, nici numele?

CRITICĂ ȘI AVOCATLÂC

de ALEXANDRU GEORGE

Una dintre cele mai mari speranțe pe care mi-am crezut-o îndeplinită odată cu prăbușirea comunismului a fost aceea a restaurării imediate și fără restricții a spiritului critic în literatura și cultura poporului român, reînnoindu-se, după o jumătate de secol, firul tăiat al unei glorioase experiențe. Căci dacă noi, românii, ne puteam mândri cu ceva era tocmai acest spirit care a pătruns și urmat toată perioada „liberă” și „frumoasă” a evoluției noastre, de prin deceniul al III-lea al veacului trecut până la căderea societății liberale în preajma și în timpul ultimului război mondial. Cu o naivitate pe care nu ezit să mi-o recunosc, am închipuit o restaurare a lui în vechea-i funcție, în vechea-i poziție, în vechea-i demnitate, cu adaosul unor regrete pentru o întreagă perioadă istorică, în care exercițiul lui autentic nu ne fusese îngăduit.

Deși nu sunt critic literar propriu-zis, am apărut și ilustrat spiritul critic așa cum s-a putut și în noaptea comunistă, poate chiar cu un avânt care, fiind numaidecât remarcat, mi-a adus și numeroase ponoase formulate în limbajul de tristă amintire al „gândirii” comuniste. Nu mă așteptam însă ca pentru orice problemă pusă în discuție, sau personalitate pusă în cauză să mă văd blamat (indiferent că e vorba de Marin Preda, de G. Călinescu sau de F.D. Roosevelt) de avocații acestora improvizați, critici care nesocotind etica profesiei pe care o exercită (și cu care au și făcut fructuoase cariere) denunță și propun oprobriului public dreptul cuiva la opinie. Lăsându-i de-o parte pe alde G. Pruteanu, S. Damian, Lucian Raicu sau chiar Andrei Pleșu, mă voi referi la Marin Mincu, un personaj dezagreabil și imprezvizibil, pe care, după scurte contacte, l-am evitat cu grijă și pe care totuși l-am urmărit cu oarecare atenție pentru spiritul său independent, deși e vorba de o calitate care uneori îl făcea să calce doar în străchini.

El a scris o diatribă împotriva mea, „Pentru o judecată MAI dreaptă a lui G. Călinescu” (*Lucașfăruș*, 44, 1997), sub pretextul falace al „apărării” lui G. Călinescu despre care propune însă în titlu ceea ce eu însumi abia făcusem. Nu-i voi răspunde propriu-zis, voi puncta numai aspectele ce mi se par o gravă demitere de la etica elementară a actului critic, fapt specific educației comuniste pe mare MM a primit-o și pe baza căreia a acționat.

(Dar, înainte de aceasta, o paranteză: cu ocazia **Întâlnirii de la Neptun**, având a face și el o comunicare, nitam-nisam, MM s-a apucat să afirme că eu aș fi scris niște articole laudative despre Eugen Barbu într-o revistă, după care, în alta, aș fi iscălit un altul grav depreciativ. Și asta i-a amintit de cazul lui N. Manolescu, autor pe vremuri al unei cronici nimicitoare la o carte de I. Lăncrănjan și care în nr. următor al aceleiași reviste a publicat unul elogios, conținând și scuze, dar care, adaug eu, a fost un gest pe care i l-au impus mai marii culturii comuniste din acei ani. Nici vorbă nu era la mine de așa ceva; în plus, fiind în prezidiul adunării de la Neptun, am informat pe cei din sală că articolele mele, publicate în aceeași revistă, în numere consecutive, nu conțin cele spuse de oratorul necontrolat, dispus la presupuneri josnice, ele formând o serie continuă ce s-a și publicat în

volumul meu **Întâlniri**, p. 190-205. Ulterior, MM a revenit cu unele scuze și explicații bâlbâite, dar cred că măcar auditorii lui au înțeles cu cine au de-a face).

Lată-l acum adunând și proferând acuzații și mai grave. Înainte de orice, țin însă să precizez ca obligatorii următoarele puncte: 1. Atunci când cineva se referă critic la opiniile critice ale altcuiva, e obligat să examineze temeiurile acestor judecăți, să-i infirme argumentele, să dovedească inanitatea probelor. 2. Apoi, dacă preopinientul este o personalitate de oarecare relief, să se întrebe dacă nu cumva articolul respectiv completează, nuanțează o atitudine, reprezentând o etapă ca într-un proces de înțelegere și valorizare. 3. În sfârșit, în cazul în care textul are un caracter memorialistic, el trebuie să se întrebe asupra datelor noi, neștiute, despre subiect pe care articolul le pune în valoare.

Or, tocmai aceasta din urmă e situația seriei mele din **Lucașfăruș** (despre care MM nu are idee că ar fi mai multe), ele au pornit de la necesitatea de a corecta unele nesiguranțe și scăpări cuprinse în evocările lui Emil Manu despre soarta Institutului condus de marele critic. Afirmările mele, uneori în contradicție cu cele spuse de memorialist (dar și privind exagerările din paginile de același gen ale lui Ov. S. Crohmălniceanu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga și Ion Rotaru), eu le consider adevărate până la proba contrarie. În loc să se mire dezaprobativ cu privire la informațiile mele (și care se referă la o perioadă din literatura română când MM nici nu se născuse bine), el etalează spusele mele ca niște enormități, ca niște atentate la gloria unui mare om, ca o încercare de a „macula soclul unei statui”. Indignându-se în stil comunist și folosind limbajul ce traduce această modalitate, căci vede în afirmația inconvenabilă o „demolare”, el se miră printre altele de unde știu eu anumite lucruri din biografia marelui om? Foarte simplu, îi voi răspunde, pentru că soarta a făcut să fim „colegi” în ultimii săi șase ani, eu ocupând un modest post în cadrul Academiei. Nu e de ajuns? Și această șansă ca și un anume tip de inteligență m-au pus în altă situație decât aceea a unor admiratori naivi, care habar nu au de dedesubturile unor situații...

Toată seria mea de articole are un caracter memorialistic, așadar, și se referă nu la valoarea literară a operei, ci la aventurile omului în cadrul unei instituții privilegiate în comunism, pe care a condus-o în așa fel, încât de acolo nu a venit nici una din inițiativele generoase ce i se atribuie de interesați de tip Crohmălniceanu și de ignoranți de tip Raicu. Încât toată tirada lui MM despre marile merite ale lui Călinescu nu are obiect; eu nu de asta m-am ocupat și când am vorbit de „o vestală întârziată pe altarul stins al unui templu lipsit de substanță” m-am referit la o biografă a acestuia și la institutul de la care și eu și întreaga literatură contemporană am așteptat altceva. Mitul unui Călinescu luptând acerb cu autoritățile comuniste pentru a impune adevăratele valori este un mit fabricat de interesați care falsifică realitatea tragică de atunci și atitudinea lamentabilă a unui mare spirit, ajuns să se prostitueze pentru niște onoruri și funcții efemere, de care nici nu știu

cât a profitat chiar și el însuși, încasatorul banilor...

Cât privește scrisul și opera acestui om așa de contestabil sub aspect moral, nu am nevoie de o diatribă de tip Marin Mincu pentru a-mi declara deschis admirația. Am scris nu doar studiul amintit de el, ci încă vreo duzină de articole înalt admirative, inclusiv unele contribuții în domeniul său de specialitate, italianistica, unde am pus în valoare italianismele așa de frecvente în lexicul marelui critic de la acel **certo** pe care el credea că l-a introdus în limba română și până la revelarea unor întregi fraze care par calchiate din italienește (o carte de Miza Creșianu fiind „o magnifica burla, caricatură somptuoasă, scenerie drolatică și fantastică”). Admirația aceasta se găsește exprimată și într-un text foarte recent, care stătea la dispoziția polemistului MM, dacă nu s-ar fi dovedit un ignorant agresiv, lipsit de bună credință: „... era un om al harului, un talent excepțional, o culminație literară în critică, iar puterea lui de muncă ieșită din comun nu se uza în mărunțșuri, în fleacuri literare, ci doar le trata bonom și ironic, ca pe o odihnă a spiritului. Călinescu se asociază întotdeauna cu marile nume ale literaturii, cu marile probleme, cu marile personalități artistice, indiferent de rezultatele uneori discutabile” (**Întâlniri**, 1997, p. 207).

Această admirație nu m-a împiedicat (ba poate m-a ajutat) să fiu consternat văzând slugărnicia omului față de regimul instalat în România de ruși și care în bună măsură l-a nenorocit și pe el, deviindu-i grav destinul. Eu am fost în acei ani și în perioada de până la moartea sa unul dintre acei consternați martori ai acestei abominațiuni, în timp ce unui Marin Mincu îi lipsește „periția elementară”, ca să folosesc și eu în ocurență un italianism drag maestrului. Am spus lucrurile acestea pe șleau în anii de după Eliberare, nu am „strecurat” cu perfidie unele critici, așa cum afirmă detractorul meu.

Singura dată când m-am oprit în pragul unor dezvoltări (pe care MM le califică nesăbuit drept „calomnioase”) e în chestiunea arestării lui Dinu Pillat, de la care personal posed informații hotărâtoare. Nu le-am folosit în evocarea mea deoarece, ulterior, el a refuzat să-mi dea amănunte, și-a retractat parțial acuzațiile și nu a mai vrut să pomenească de asta; dar eu, după un timp, discutând cu N. Steinhardt și I. Negoieșcu, m-am convins că se ascunde aici o treabă tare urâtă pe care o las momentan de o parte. Nu era firesc să reproșez d-nei Cornelia Ștefănescu, autoarea acelei biografii a anilor de directorat de institut ai lui Călinescu, că a ocolit tragedia din 1959, în care d-sa a fost implicată? Imaginea pe care și d-sa, dar și Crohmălniceanu și alți martori, o acreditează, a unui Călinescu generos, înconjurat de tineri pe care-i îndruma părintește sau semnaland talentele mijinde (tocmai el care i-a reproșat totdeauna lui E. Lovinescu pierderea de vreme în acest sens, tinerii netrebuind ajutați și încurajați, după el, deoarece tot se afirmă dacă e ceva de capul lor!) este complet falsă. O fi fost el un Jupiter tonans în „familia” pe care și-a făcut-o, dar eu cred că a fost altceva și în nici un caz un Moș Crăciun distribuitor de acadele.

Nu am comis asupra lui un act ostil, nu l-am „atacat în acest mod agresiv” pe marele om, așa cum se exprimă Marin Mincu; am încercat să spun un adevăr. Acuzația pe care mi-o aduce cum că astfel am „vrut să fac rumoare și să mai urec puțin în atenția cititorilor” este tot atât de neavenită ca și aceea că aș fi vrut să „lansez o bombă cu efect imediat ca să-l actualizez pe marele critic”; este de purul domeniu al presupunerilor insultătoare. Prima a fost făcută împotriva mea, acum vreo douăzeci și cinci de ani, de Ov. S. Crohmălniceanu, cu care Marin Mincu, rămas un critic de factură comunistă, se află în bună companie.

O GEANĂ DE LUMINĂ

La picup se învârtea **Concertul pentru vioară și orchestră în re major**, op.35, de L.P.I. Ceaikovski. Era spre sfârșitul **Allegro-ului moderato**. Dacă aveam să mă ridic din pat, să merg până la fereastră, să dau deoparte draperia și apoi să arunc o privire afară, aveam să văd un cer mirific, siniliu, fără urmă de nor - un răsărit profiriu. Asta doar dacă ochii-mi se urcau spre eter. Dacă însă rămâneau pe pământ, privești ce s-ar fi prefirat în fața mea avea să-mi agraveze suferințele. De sus, de la etajul trei, de unde m-aș fi uitat eu, natura se dovedea execrabilă. Sigur, exista posibilitatea ca totul să fie influențat și de mine, de marasmul ce mă dominase de mai bine de două săptămâni. Micul părculeț, împrejmuț cândva cu un gard viu, din fața blocului de apartamente unde locuiam, părea atacat de calviție, precum o tigvă de om octogenar. Singurul pom - un nuc - din părculeț refuzase a da roade. Nimeni, nici măcar binevoitorul care-l plantase, nu apucase a se răsfăța cu poamele lui. Crengile împodobite din belșug cu frunze late și striate erau aplecate înspre pământul chel; tulpina sa noduroasă, curbată, parcă sub apăsarea unei forțe herculeene, era văruiată prost până la înălțimea de un metru și servea drept bulevard sutelor de furnici mari, roșii, cu partea posterioară a corpului bombată. Ca o sfidare a naturii și a pământului infertil, cineva sădise în jurul arborelui câteva fire de lalele. Dar, vai! cum să crească sănătoase aceste flori când lumina le este luată cu rapacitate, când deasupra lor se întinde desișul unui pom bogat în foi? Așa că sărmanele flori gingașe rămăseseră nedezvoltate - care mai rămăseseră, fiindcă majoritatea pieriseră, veștejindu-se.

Toată această natură, plus șantierul abandonat, cu relicvele utilajelor lăsate la voia întâmplării, le-aș fi putut vedea dacă doar m-aș fi ridicat din pat. Cum eu însă eram ținut în așternuturi, nu aveam prilejul să le revăd. Și nu regretam. Nu regretam tocmai pentru că eram conștient de efectele negative pe care le-ar fi avut asupra stării mele. Eu simțeam nevoia naturii sănătoase, a păsărilor ciripind; nicicum a ceea ce exista în fața blocului meu.

Stăteam în pat de două săptămâni și trei zile. Când ești nevoit să lanțezi într-un singur loc, fără a avea puțină să faci cât de puțină mișcare, ajungi la un punct în care îți spui că, efectiv, nu ai altceva de făcut decât să numeri mai întâi minutele, apoi orele, și, în cele din urmă, zilele. Iată de unde precizia celor șaptesprezece lungi, lungi zile. Simțeam că, dacă mi-aș fi pus mîntea la contribuție, aș fi reușit să rechem fiecare clipă petrecută în camera cu pereți acoperiți de postere întruchipând fețe mai mult de troglodit, decât de om. Toate erau atât de vii în mine, încât, uneori, chiar credeam că nu voi izbuti niciodată să mă lepăd de ele, că va trebui să trăiesc tot restul vieții cu amintirea suferințelor moenite.

Odată, mai demult, într-o vară caniculară, când muștele și țânțarii erau într-un atât de mare număr, încât ai fi spus că și-au pus în gând să cucerească lumea noastră, a oamenilor, seara, înainte de culcare, am observat cu stupeoare și, de ce să n-o spun, cu frică, cât de multe din insectele cu corp subțire ca un fir de ață, cu piciorușe tot pe atât de subțiri și cu o trompă ascuțită, erau la mine pe tavan. Atunci am aprins becul mare și am luat instrumentul de prins țânțari. „Instrumentul de prins țânțari” era un

borcan de 800 cu ulei în el, într-un vârf de băț. O metodă deosebit de eficientă. Rarori când dădea greș. I-am prins pe toți atunci, mai puțin unul. Oricât m-am străduit, punându-mi dibăcia la năncare, nu l-am putut captura. Disperat, căci uram soțul acesta de insecte de moarte, am luat o pernă și l-am stropit pe tavan. Era plin de sânge; sânge de culoarea lemnului de acaju, cleios, slinos. Tot acest sânge s-a împrăștiat pe plafonul alb, lăsând o pată destul de mare, acum de culoarea abanosului. Ei bine, la acel punct amorf, fără margini, care se pierdea într-un mod tare ciudat în albul de var, la acel punct mă uitam

mircea pricăjan

eu când am perceput un puseu puternic de durere dinspre locul plăgii.

Căpătasem rana dintr-o prostie, din joacă.

Ajusesem la școală mai devreme. Cu jumătate de oră înainte de începerea orelor de curs. O jumătate de oră fatidică, care, după spusele doctorilor, urma să mă coste trei săptămâni, adică cinci sute patru ore, adică o mie opt jumătăți de oră. Ce soartă e asta care te pedepsește pentru o prostie de o jumătate de ceas cu o suferință care ține de o mie opt ori mai mult timp?

Oricum, să n-o mai lungesc atâta, s-o spun pe șleau. Mi-a fost pusă piedică, iar eu am căzut cu spatele într-un șurub prost înfiletat la o bancă. Rana rezultată în urma incidentului nu se prezenta prea bine. Noroc că nu sângera. Însă era destul de adâncă, adâncă până-ntr-atât, încât doctorul chirurg, în timp ce mă cosea, iar eu strigam ca un besmetic, mă tot amenința că dacă nu tac, mă lasă cu **buzunarul** necusut. Totuși, eu nu tăceam. Mi se făcuse anestezie locală, iar eu nu simțeam nimic, decât niște ciupituri delicate când acul ieșea de sub piele, lăsând în urma lui

ața albă, strălucitoare, în care nu apucase încă să intre sângele. Cu toate acestea, eu țipam. Țipam mai mult din pricina imaginii pe care creierul meu neobosit o forma, o trimitea spre ochi, sau poate că o păstra acolo, dar care cert este că era atât de desăvârșit elaborată, încât mă speria.

Gândul la aceasta mă făcea să resimt durerea în locul plăgii. Dar părea mai mult o durere interioară, situată la drept vorbind nu la spate, unde mă lovise, ci undeva mai sus, în creier. Da. Da, era durerea amintirii. Și mai era ceva, ceva mult mai apropiat cronologic, tot o durere, o durere provocată nu la nivelul fizic, ci psihic.

De ce oare tocmai atunci când faci lucruri bune, când perspectivele pe care le vrei ajunse sunt mărețe și te străduiești din răpuzeri să le ajungi, de ce se găsește totdeauna o persoană care sau să-ți spună ceva care să te lase cu moralul la pământ, sau care, literalmente, să-ți obstrucționeze calea într-un fel ori altul? Nu am putut răspunde la această întrebare nici atunci, pe patul de convalescență, și nu pot să-mi răspund nici acum. Bineînțeles, niște paliative se iveau întotdeauna, însă ele nu mi-au adus niciodată pacea în suflet.

Motivul pentru care ascultam Ceaikovski, pentru care întreaga natură mi s-ar fi părut aducătoare de suferințe și pentru care simțeam o profundă durere atât fizică, cât și psihică, era oarecum bizar și, poate, (speram eu) nefondat. Însă, chiar dacă era fondat ori nefondat, efectul îl avusesse asupra mea și nimic altceva nu se mai putea face, nimic altceva nu ar fi alinat chinurile apocaliptice dinlăuntrul meu.

Punctul lăsat de sărmanul țânțar stâlcit mă ajungând mult în a-mi aduce aminte perfect discuția avută cu o zi în urmă. Dacă ar trebui să asemăn cu ceva disputa, nu ar fi decât o singură comparație, care, din păcate, a fost folosită până la erodare, și anume cea a bulgărelui de nea care alunecă pe pantă, devenind din ce în ce mai mare. Exact la fel a decurs și discuția. Inductiv, ca un proces al gândirii; de la particular la general.

Unul dintre prietenii mei cei mai buni, dacă nu chiar cel mai bun (firește, dacă așa ceva poate exista!), a venit la mine cu o zi în urmă. La început am fost nespuse de fericit - mă săturasem până peste cap de monotonia în care mă bălăceam, nevoit fiind.

Mai întâi am auzit ușa masivă de la intrare deschizându-se în mijlocul melodiei aleia care mă scotea din minți și care era soneria. Apoi am ascultat-o închizându-se. Vocea surorii mele pofind pe cineva să intre și, după aceea, glasul sugrumat al prietenului meu, Vlad. O umbră ștersă după sticla mată a ușii de la camera mea a fost ce am zărit înainte ca ivărul să fie apăsat și canaturile date în lături. Apoi chipul buhărit al lui Vlad. Ochii mici, verzi, împlântați în două orbite cu totul nepotrivite pentru ei, două sprâncene stufoase, o frunte îngustă fără riduri și un scalp bogat, de culoarea ruginii. Cam așa arăta figura prietenului meu. Nu se putea fâli cu un fizic de atlet; avea picioare butucănoase, terminate în două lăbi cu unghii galbene; șolduri de fată; bust opulent, cu sâni de grăsime și un gât taurin, care transpira abundent în zilele călduroase. Deasupra buzei superioare și pe obraji i se îțiseră de puțin timp tuleie, viitoarele mustăți și barba. Refuza să se radă, fiindcă, după părerea lui, barba este un lucru sacru, de care nu trebuie să te atingi până nu ești pregătit spiritualicește, iar el nu era încă pregătit.

- Cum o mai duci cu viața? m-a întrebat, iar eu i-am urmărit mișcarea buzelor incoloro situate, parcă, în mijlocul feței rubiconde.

- Se poate și mai bine, am răspuns după o pauză de un minut.

A închis ușa în urma sa și a venit până aproape de pat. Stătea la depărtare, de parcă eu aș fi fost suferind de o boală contagioasă, ca lepra de pildă. Cunoșteam expresia aceea din ochii lui, o văzusem de multe ori, la toți cei care veneau să mă viziteze. Cu toții stăteau la depărtare de mine. Cu toții... Și asta mă scotea din sărite. Nu era vina mea că ajunsesem într-un asemenea stadiu. Eu nu-i făcusem nimic acelei kolege care-mi pusese piedică. Și nici ea, sunt sigur, nu a făcut-o intenționat. La mijloc era soarta; bineînțeles, la

Petre Got

(Luceafărul, nr.32/1997)

Să urcăm în munți de-acum
Că-n orașe-i numai fum,
Printre codrii defrișați
Să-ncercăm să fim bărbați.

Cerul înfrunzit ne fie
Punte spre copilărie,
Prea uimiți și la un semn
Glas de ceară să avem.

Curcubeu renască-n fire
Pentru toți - masa de mire -
Ochii florilor să plângă,
Moroșenii să se strângă

Să se mire: cum se poate?
Petre Got le știe toate!
Faceți punți și poezii
Nu-i de-a nost'. De-a nost' o si?

Lucian Perța

Nu reușeam să pronunț.
- Un ce? Haide, spune-o! Sau tu ai filtru la gură? Tu-ți mășori cuvintele înainte să iasă, așa-i, da, am uitat. Tu nu ești ca noi.
- Știi ce, Vlad? Ești un... ești un rahat cu ochi, am izbutit eu în cele din urmă să spun. Aș fi vrut să adaug și „cu ochi foarte mici”, dar era deja prea mult.
- Vezi, atât de greu ți-o fost? Ai reușit s-o spui! Bravo!!!
Aplauda.
- Nu este nimic de ovaționat, Vlad. Faptul rămâne că ești un ratat.
- Eu ra...
- Da, da - i-am tăiat vorba -, ești un ratalău de prima mână. Și-mi pare rău de tine; ai fi fost poate o persoană deosebită.
- Păi, ăș o persoană deosebită.
- Da, Vladule, ești... și asta e problema...
Am tăcut amândoi. Vlad părea confundat în gânduri. Era posibil că eu să-l fi făcut să se întrebe unde are să ajungă cu un atare comportament? Nu cred, căci spuse:
- Ei, ei, să știi că nu poți să schimbi lumea.
Am vrut să-i spun că măcar pe el l-aș putea schimba.
- Bine, bine, dacă tu vrei să fii un singuratic, atunci fii. Eu am plecat de aici. S-a ridicat de pe scaun și, înainte de a închide ușa, a spus: Însănătoșire grabnică! Însă o spusese cu o moleșeală înjositoare, că-mi venea să mă ridic din pat să-și cârpecesc vreo două palme, dacă nu chiar să-i trag un pumn în nasul lui de mops.
Și a ieșit.
Știu că nu par dure cele ce le-a spus fostul meu prieten, Vlad, însă ele au însemnat mult pentru mine. Toată seara aceea am petrecut-o meditănd. Încercasem să citesc ceva, dar nu am putut. Am aprins până și lampa cu petrol la care-mi plăcea mie așa de mult să citesc noaptea, dar tot fără nici un rezultat.
Apoi, a doua zi, m-a cuprins o stare de tristețe, de sfâșiere lăuntrică. Îmi spuneam că toată lumea asta atât de minunată altă dată se dărâmă acum. Tineri ca și Vlad sunt destui, chiar prea destui. Geme lumea de Vlazi.
De aceea, când m-am trezit în ziua de după decauție, am rugat-o pe sora mea să pună Ceaușevski la picup și să deschidă geamul. Simțeam nevoia aerului proaspăt.
Ascultând muzică puteam gândi mai limpede.

fel ca și cu prietenul adevărat, dacă ea există.

- Tu? am întors întrebarea către el, ca și când aș fi eschivat un proiectil periculos.

- Mbine... O spusese nehotărât, în timp ce expira. Și își plecă privirea în podea.

- Ce e? Nu eram câtuși de puțin curios ce-l supăra. Întrebam din pură politețe, și pentru că nu era greu de înțeles că asta voia el. Învățasem în cele două săptămâni de convalescență că nu trebuie niciodată să te apropii prea mult de o persoană. E primejdios. Există o zicală, cred, care spune așa: „Dacă vrei să cunoști un lucru, uită-te de aproape, iar dacă vrei să-ți placă, uită-te de departe”. La fel și cu oamenii. Atâta doar că eu nu mai voiam nici să-l cunosc și nici să-mi placă. Doar de două ori îmi telefonase în toate acele o mie opt jumătăți de oră. Doar de două ori... Pentru asta nu l-am putut ierta. Era, la urma urmei, „cel mai bun prieten al meu” și mă așteptam la mai mult de la el.

- Școala... mi-a răspuns el ca și mai-nainte, expirând.

- Ce poate fi atât de deprimant la școală? Eu de-abia aștept să pot merge din nou. Cu adevărat de-abia așteptam. Două săptămâni de aproximativă solitudine și totală imobilitate nu e lucru de șagă.

- Profesorii...

Cum putusem eu uita? Vlad manifestase dintotdeauna repulsie față de școală. Și ceea ce ura el mai mult din Școală ca instituție erau profesorii. Pentru el, totdeauna profesorii erau capul răutăților, tot timpul ei purtau ranchiună și ură. În concepția lui Vlad, un lucru din principiu știut este că profesorii au racile.

- Care e de data asta? am chestionat, devenind cât de cât interesat de subiect.

Era prima dată în două săptămâni când Vlad venea personal să mă viziteze. Din acea zi fatidică nu l-am mai văzut.

- Cel de limba română...

- Dar ce a mai făcut să te nedreptățească?

Pentru a-l stârni, am folosit un ton ilariant.

- Pfu!... dac-ai ști, fir-ar să fie de... Îți spun, dac-ai fi fost acolo... Numai atunci ai înțelege... pfui!

Îi stătea lui în caracter să folosească multe exclamații și, când nu vorbea cu mine, o ghiotură de expresii vulgare. De multe ori m-am întrebat cum de sunt prieten cu o asemenea persoană. Practic, nu aveam nimic în comun.

- Nu făceam nimic... da' nimic... discutam numa' cu Alex...Ei, și! Ce-i cu asta?... Și vine ăla (Ăla în vocabularul VLAD însemna orice profesor; aici: **profesorul de limba și literatura română**) și-mi spune să mă ridic în picioare. Mă ridic, ce fac? Pfu!... De ce dracu' m-am ridicat? Mai rămasem rămâneam cu curu' pe nenorocitu' ăla de scaun. Scuze pentru limbaj, da' tre' să mă descarc... (Am făcut un gest de indiferență). Așa, și vine ăla și-mi **poruncește** să mă ridic în picioare. Și vrea să mă asculte. Îți vine să crezi?! Cică vrea să mă asculte! (Un nou gest de indiferență). Nici măcar nu știam la ce lecție suntem, iar el vrea să mă asculte...

- Bine, bine, dar aici nu e vina profesorului.

- Nu mă-ntere', nu trebuia să mă ridic în picioare.

- Dacă ai vorbit...

- Da' n-am vorbit tare, uf!...

- Oare?!

- Dacă-ți spun! Pot să m-așez?

I-am arătat scaunul de la birou.

- Mersi. Și nu i-am spus nimic. Am stat în picioare năuc de-a binelea.

- Și ai primit un patru, am încercat eu să ghicesc.

- Da' de unde... dacă era patru, eram bucuroși... Mi-o dat trei. Trei, îți vine să crezi? Trei, t-r-e-i...

- Eh, păi dacă n-ai știut. Eu îți dădeam doi în locul lui.

La aceste cuvinte, Vlad a tăcut. A respirat sacadat. A întors ochii de la mine ca și când ar fi vrut să spună: „Tu n-ai fost acolo, nu știi despre ce vorbesc, așa că n-ai nici un drept să mă judeci, pfui!...”

- Asta ce mai îi? m-a întrebat după un timp. Ținea în mână cele câteva foi ale unei nuvele pe care tocmai o scriam.

Pe birou era un amalgam de hârtii. Lăsasem totul vrainște după ce mă plictisiseam să mai scriu. De fiecare dată când îmi venea inspirația, strigam pe cineva din casă și-l rugam să-mi pună „măsuța de lucru”. Această „măsuță” era un suport pentru mașina de scris, sub forma unei punți din lemn, cu două picioare care se fixau pe marginile patului. Hârtia o țineam pe noptieră.

- Nimic important, am răspuns eu, întinzând o mână și fluturând-o sus și jos, încercând să-i comunic lui Vlad că nu vreau ca el să-mi citească hârțiile.

- Hai, nu fi așa secretos! s-a miorlăit el, și în momentul acela am știut că nu mai puteam face nimic pentru păstrarea secretului acelor foi.

Nuvela era una dintre singurele pe care le scrisesem eu vreodată și care aveau o tentă autobiografică. Poate că acesta era motivul pentru care de fiecare dată când își manifesta cineva dorința de a citi începutul (atât reușisem să scriu), eu îi interziceam categoric. Eram furibund pentru că tocmai Vlad se găsisse să-l citească primul.

- Vlad, nu citi! am încercat eu să-l opresc. Existau acolo unele aluzii la adresa sa de care mă temeam. Erau bine ascunse, ce-i drept, bine mascate în narațiune, iar Vlad nu era nicidecum o persoană sagace, dar totuși mă temeam. Teama aceasta avea o sorginte încă nedefinită pentru mine, căci nu-mi păsa nici cât negru sub unghie dacă „prietenia” noastră era periclitată; alta era cauza temerilor.

- Vlad, ți-am spus să nu le citești! am repetat, punându-mi în glas cât mai multă persuasiune cu putință.

- Ce-i? ți-i frică că-ți dezleg secretele?

- Nu mi-e frică... și vezi că ai făcut o cacofonie.

- Cui îi pasă acuma de cacofonii? Eu am luat un trei!...

- Foarte bine; doar nu-mi citi începutul de nuvelă.

- Ah, deci îi o nuvelă... despre ce-i vorba? Asta pot s-o știu, nu?

- Mă tem că nu.

- Așa te porți tu cu prietenii tăi?

Nu i-am răspuns.

Vlad era un ignar.

- Știi ce te-aș sfătui eu pe tine?

Nu știam, și nici nu-mi puteam da seama ce mă putea el sfătui pe mine.

- Te-aș sfătui să-ncetezi numaidecât cu prostiile astea, și flutură prin fața mea foile prime ale nuvelei. Ar trebui să termini cu fantesmagoniile astea...

Un adevărat ignar, mi-am spus, nici măcar nu știe să pronunțe bine **fantasmagorii!**

- Da, da, asta ar trebui. Leși dracului în lume. Nu te-am văzut niciodată într-o discotecă. Nu te-am văzut nici măcar o dată cu o tipă prin oraș. Ești cumva poponant?

Nu i-am răspuns nici acum. Probabil că el nu auzise niciodată de cuvântul **pederast** și nici nu cred că știa ce este acela un **eufemism**. Nu. El folosea doar termenii scabroși.

- Serios acuma, di ce nu vrei niciodată să chiuiești cu noi ceilalți și să mergem la o bilă? Tu nu ești om... Asta-i concluzia mea. Tu ești un șoarec, unul din ăia de bibliotecă.

Trebuie să spun că o asemenea comparație nu m-a ofuscat niciodată.

- Ei, și, mai bine un șoarec de bibliotecă, decât un fante; firește, dacă știi ce înseamnă.

- Dacă te referi la ce mă gândesc io, să știi că mie nu-mi place deloc Fanta.

- Vezi? exact ceea ce spuneam...

- Ia te rog să nu faci pe căcănaru' aici cu mine!...

Nu-mi venea să cred; Vlad cel pe care-l știam eu era destul de parcimonios cu vocabularul său trivial când mă găseam eu prin preajmă. Pe acest Vlad nu-l cunoșteam decât din trasul cu urechea la discuțiile cu ceilalți înainte să intru eu în scenă și din spusele colegelor.

- Nu, serios acuma, ar trebui să fii și tu mai ca noi, s-o lași încolo de carte, trăiește-ți tinerețea asta împutită!

- Cum să mi-o trăiesc? în desfrâu ca și voi?! Nu „prietene”, nici gând de așa ceva, nu vreau să ajung ce ai ajuns tu: un... un...

MIRCEA ELIADE ȘI CAMIL PETRESCU TEORETICIENI AI AUTENTICITĂȚII (II)

de IOANA LIPOVANU

Secretul plentitudinii - sentiment, în viziunea lui M. Eliade, crescut deopotrivă în esența vieții și din esența morții, (1) - este buna alternare între instinctul orgiastic, ce ne reintegrează în ritmurile cosmice și în oceanul primordial de energie (2), și instinctul normei, al formei, ce ne împiedică să ne înecăm în torentul vital și să „fim trăiți”, nu să trăim (3). Ooare produce numai forma moartă, ucigașa autenticității, aceasta, focul viu din om, nu forma tânără, maleabilă, ce trebuie mereu găsită și asumată pentru că: „altminteri sfărâmăm ritmul și ajungem vagabonzi” (4).

Instinctul orgiastic, beție a infinitului, și instinctul normei, reînchiderea în „gogoasă” - Mircea Eliade folosește, uneori, pentru viețuirea între limite, expresia de „viață lăvară” - sunt la fel de străvechi, deci la fel de prestigioase. Eseistul îi prețuiește pe „conformiștii metafizicii”, care, ca Dante, Calderon, Shakespeare, Kalidāsa, Racine, reabilitează „tradiția primordială, supraistorică”, creând după canon și transmițând „normele”, „principiile”, „drept” urme ale transcendentului în istorie” (5) sau, cum ni se spune în altă parte, drept „pas al lui Dumnezeu pe pământ” (6). Cel ce evocă în atâtea rânduri sănătoasele ritmuri dionisiace, orgiastice, admiră totuși” sensul mediteranean al semnului”: „limită”, „distincțiune”, „formă”, „oprirea minții pe granițele lui esse”, dincolo de care începe „devenirea”, iureșul vital, liberarea „tristă”, „orgiastică”, „delirantă”, echivalentă cu „neantul”, cu „neființa”, cu „non esse”, cu „asat” (7).

Acest monism al lui Mircea Eliade, care face din sacru o valoare spirituală absolută, singura reală, premergătoare existenței și, în același timp, modelul ei structurant, îl diferențiază de dualistul Camil Petrescu. Pentru acesta, reală este și lumea înconjurătoare, vizibilă, reală este și lumea spirituală. Ceea ce în eseistica antumă era mai mult sugerat devine manifest în *Doctrina Substanței* - manuscrisul de bază: 1939-1941, ultima variantă: 1954-1955. Aici aflăm că „tot ce există, există în mod absolut” (8), lumea exterioară, bazată pe energii fizico-chimice și pe o ordine imanentă, independentă de voința noastră, și lumea conștiinței, de natură spirituală, „noosică”. „Absolute” sunt și „devenirea”, „schimbarea”, „relația”, iar o explicație a totalității concrete „ar fi posibilă din orice punct de plecare al realului, cum o sferă poate fi calculată și se poate sprijini pe oricare punct al ei” (9).

În timp ce M. Eliade rămâne un eleat, care identifică sacru cu esse și profanul cu non-

esse - profane sunt: „elanul vital”, „devenirea biologică”, „durata psihomentală”, „viața istorică” (10) - Camil Petrescu putea trece, în eseistica antumă, drept un heraclitean, sedus de „mobilitatea vie”, de „inefabibilul devenirii”, de „unicitatea fenomenului vital” (11). Putea trece, pentru că, dacă-l citim cu atenție, constatăm că, în chiar momentul în care făcea elogiu **Noii structuri**, se îndoia de faptul că „poziția actuală e definitivă, că teoriile prea accentuate de modă sunt organice științei” (12). Scriitorul mergea chiar mai departe, afirmând că, spre deosebire de vechea psihologie, cea „geometric raționalistă”, deopotrivă cu cea „simplist pozitivistă”, care, ambele, se socoteau „apodictice și universale”, psihologia cea nouă, preocupată de „analiza concretului, psihologic trăit”, este „de nesfârșit folos scriitorului tocmai atrăgându-i modest luarea aminte că ea nu-i poate fi de folos” (13). Tocmai „această orientare prevenitoare, negativă oarecum” devine de o „importanță de netăgăduit” pentru Camil Petrescu, care începe să gândească paradoxal și, uneori, ca în contextul de mai sus, apofatic.

Camil Petrescu avea dreptate să se îndoiască de valoarea absolută a „noii structuri”, în științe, filosofie, literatură, în roman ca și în teatru. Unele rezultate ale științelor moderne au infirmat teoria bergsoniană a „continuumului, evolutivului, calitativului”, în favoarea „discontinuumului, cantitativului, numărului” - „câștigă Pitagora, nu Darwin”. „Culoarea depinde de numărul vibrațiilor, sexul de numărul cromozomilor”. „Natură nu procedează numai prin „evoluții lente”, ci și prin „salturi, prin evoluții brusce”. Einstein a demonstrat inexistența antinomiei între „timpul simțit” și „timpul măsurat” și a postulat timpul ca pe „a patra dimensiune a spațiului”, căruia i se impune „ca o curbă”. Se pare că paradoxul universului este de a fi „ilimitat, dar finit” (14).

Camil Petrescu ajunsese la concluzii asemănătoare în urma „experienței de la 9 aprilie 1916”, când avusese o adevărată viziune einsteiniană a supraștiinței spațiului asupra timpului, viziune evocată într-o notă din varianta din 1940 a *Doctrinei Substanței* și în urma căreia conchisese: „Toată durata a fost în sânul acestui prezent - spațiu care este realitatea însăși... Bergson absolutizează... unicitatea ireversibilă a duratei, avalanșa etern prezentă, grea de tot spațiul. Eronat”, „căci spațiul este substanța însăși”, „el rămâne - nu timpul, ca la Bergson” (15).

În *Doctrina Substanței*, Camil Petrescu îl consideră superior lui Bergson pe Husserl,

pentru că a structurat mai bine „concretul transcendent”, dar consideră că teoreticianul fenomenologiei trebuie depășit, întrucât, ca tot „idealismul subiectiv” (Kant, Schopenhauer, Nietzsche, Bergson), a privilegiat problematica epistemologică în defavoarea ontologiei și a admis, dintre toate modalitățile absolutului, doar conștiința. Scriitorul își propune aici să corecteze și viziunea tradițională (Descartes, Kant, Hegel) asupra rațiunii, pe care nu o mai echivalează, nici cu logica, nici cu dialectica, ci cu **gândirea concretă**, modalitate flexibilă, subordonată realului și pregătită pentru toate „surprizele necesității”. Prin această adecvare la concret, Camil Petrescu, credincios problematicii autenticității, speră să - și construiască sistemul pe măsură ce îl formulează, liber de orice preconcepție.

Înțelegem, o dată în plus, că elogiul din opera antumă al „perspectivismului”, ca punct „arhimedic” de găsit în absolutul conștiinței, (16), viza numai o împropățare a înțelegerii mecanismelor vieții interioare, în vederea unei noi sinteze. Întregul efort creativ al scriitorului se îndrepta spre reintegrarea esențelor în concret, reintegrare care, la el, se numește **substanță**, nume aproape „mistic”, invocată în întreaga eseistică antumă (17), dar validată teoretic abia în *Doctrina Substanței*, unde **substanța** este privită ca rezultanta interacțiunii a două forțe opuse: forța „realității necesare” și forța „noosică”, de natură spirituală deci. În ciuda acestei duble dependențe, **substanța** manifestă o polarizare crescândă spre „polul noosic”, mai tare decât celălalt.

Cartea, dacă nu-i rezolvă pe de-a întregul tensiunile anterioare, i le justifică într-un mod filosofic complex, mod ce, epuizând căile logicii, ajunge în pragul gândirii antinomice. Camil Petrescu a intuit numai această cale filosofică, edificată în cultura noastră, încă din anii '30, de către Lucian Blaga, chiar cu prima dintre trilogiile sale, *Trilogia cunoașterii* (1943); *Eonul Dogmatic* (1931), *Cunoașterea Luciferică* (1933), *Censura Transcedentă* (1934).

De altfel, adevăratul precursor autohton al lui M. Eliade în considerarea autenticității ca **mister al sacralului** este tot Blaga, care, încă din *Filosofia stilului* (1924), semnala orientarea spiritualității europene, saturate de individualism, spre un mod de a crea „anonim”, „impersonal”, pe punctul de edificare „o nouă dogmă și un nou colectivism sau o biserică”.

1. „Despre un anumit sentiment al morții”, „Despre moarte și istorie literară”, *Oceanografie* (1934) 2. „Pierdeți-vă timpul”, „Notă despre bolnavi”, „Cărți pascale sau despre necesitatea unui manual al perfectului cititor”, *Fragmentarium* (1939); 3. „Un înțeles al semnelor”, *ibid.*; 4. „Navigare necesse est”, *ibid.*; 5. „Două tipuri de creatori”, *ibid.*; 6. „Un înțeles al semnelor”, *ibid.*; 7. *ibid.*; 8. ediție întocmită de Florica Ichim și Vasile Dem. Zamfirescu, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988, I, p. 97; 9. *ibid.*; p. 98; 10. „Drumul spre centru”, „Un înțeles al semnelor”, *Fragmentarium*; 11. „Noua structură și opera lui Marcel Proust” (1935); 12. *ibid.*; 13. *ibid.*; 14. Aldo Dami, „L'intelligence et le discontinu”, *Henri Bergson*, antologie de eseuri și mărturii inedite, alcătuită de Albert Béguin și Pierre Thévenaz, ediția a II-a, 1942 - 15. *Doctrina Substanței*, I, p. 379; 16. „Addenda la *Falsul tratat pentru uzul autorilor dramatice*” (1947); 17. „Amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu și amărăciunile calofilismului” (1934), „Noua structură și opera lui Marcel Proust” (1935), „Despre realism” (1946), „Addenda la *Falsul tratat...*”, *Teze și Antiteze*, Ed. Minerva, Buc., 1971.

ROMANUL UNEI TRAUME

de CRISTIAN LIVESCU

Vladimir Tescanu (pseudonimul literar al profesorului Viorel Buruiană, din Piatra Neamț) a debutat, în 1988, cu romanul „Palimpsest” (Ed. Cartea Românească), anunțând un prozator de real talent, preocupat atât de resursele narațiunii, cu înscenări de scriitură și rupturi de timpuri, dar și de zonele obscure ale interiorului uman, de domeniul fantasticului (alternări de personalitate, scene „magice”, studiul monstruosului, al absurdului, pericolul de a „scormoni” adevărul din sine și din jur etc.). Apartenența generației „textualiste”, autorul vădea, ca și mulți din colegii de serie, o bună cunoaștere a tehnicilor romanului, sincronizând modalități felurite, de la Proust și Faulkner la „noul roman francez” și realismul „negru” de coșmar speculat ste ocean. Într-o recenzie pe care o făceam cărții, acel moment, observam predilecția lui Tescanu pentru reflexia poetică asupra romanului, de unde și o pulsație lentă, labirintică, sofisticată a narațiunii.

La mai bine de nouă ani, iată, autorul revine cu un alt roman, „Negru și roz” (scos la editura proprie, „Noema” în 1997), alcătuit de această dată din două volume, elegant întocmite - „Palimpsest” și „Nu mă atinge” - primul, povestea unei halucinații, al doilea,

povestea reprimării unei iubiri, împreună configurând romanul unei traume. Un roman de anvergură epică, în buna tradiție a genului, cu întâmplări care ajung spre zilele noastre, cu bizierii ale suferinței, dar și cu multe lucruri „normale” devenite inexplicabile - iată materia acestei scrieri interesante și consistente în meditație. De altfel, multe din personajele romanului de debut, chiar și unele pasaje-cheie în explicarea devenirii lor, se regăsesc preluate aici, ceea ce înseamnă într-un fel că autorul a vrut să rescrie altfel, într-un tempo narativ mult mai accelerat - cartea anterioară (din care editura, mi-amintesc că aflasem de la autor, scosese multe pagini, stârnind pe alocuri confuzie). Și totuși, cele două romane își au, fiecare, existențe distincte, în pofida acestor transferuri și preluări, așa încât primul poate fi considerat un experiment (deși datat de epocă, pe unele pagini); acesta de acum mult mai fluid, mai alert, dar și mai apropiat de fibra romanului nostru interbelic: pasional, în accente de fabulos, cu un deznodământ horror - dramatic, intercalând „vocea scribului”, pagini de jurnal, documente clinice, monologuri, chiar și mici eseuri „politice” despre cotidian, aduse pe fundalul anilor '90, începând cu momentul Piața Universității, spre

lumea nou întocmită, cu „mafia” îmbogățită peste noapte și subteranele ei interlope.

Prima parte, romanul unei halucinații, actualizează o așa numită tehnică a „uitării” prolifică (adagio care nu a avut se pare ecoul scontat la debut: „Lucrurile fiind strânse între ele, e de-ajuns să uităm ceva, ca să atragă după ele și pe celelalte. Un fel de asociație de idei uitate, o față nevăzută a memoriei... Am putea spune că ne amintim cu ajutorul uitării”), mergând cumva împotriva „memoriei involuntare” proustiene. Memoria fiind - să ne amintim - una din pasiunile obsedante ale „textualiștilor”, cu care au demodat și demolat „romanul politic” (tip Sălcudeanu și Dinu Săraru). Tescanu mai are în atenție teoria despre lăuntricul care se „așează” pe chip, dezvăluind imaginea adevărată a insului, ca o amprentă, și divagațiile asupra „trecutului imprevizibil”, care ne invadează neîndurător, instaurând o veritabilă dictatură a spaimei - a spaimei de noi înșine. Aici este V. Tescanu în largul său, iar „Negru și roz” mi se pare, în esență, un roman despre frică (de altfel, cuvântul tiranic, al întregii construcții), tratând fenomenologia fricii. Daniel P., straniul său erou, traversează o serie de experiențe, cauzate de un dublu accident - unul de vânătoare, când are sentimentul că a omorât, din greșeală, pe cineva (un personaj de protipendadă, „inventatorul” unei secții imaginare de angajați de „suflete moarte”, care acestea se și revoltă împotriva lui), altul cauzat de uitarea de sine, în vraja unui trio feminin (asemănător celui din nuvela lui M. Eliade, „La țigănci”). „Regăsirea” eroului, în partea a doua, se datorează fascinației erotice, într-o aventură disperată, „atinsă” de gelozii și răzbunări. Blocajul în nefericire aduce și deznodământul dur, demn de un film „tare” cu gangsteri și eroi marcați de propria zădărnicie. N-ar fi singura apropiere de făcut cu lumea filmului de tip „milenerist” de la „Twin Peaks” încoace.

„Negru și roz” este cartea care impune definitiv un romancier autentic, stăpânind bine expresivitatea psihologică a personajelor.

Figură aparte face printre scriitori, de mai bine de treizeci de ani, d-l Șerban Codrin, ușor de înscris în familia psihologică macedonskiană prin capacitatea de a nu lua în seamă ignorarea, refuzul, nepăsarea, insuccesul, de a-și vedea de drum cu o încăpățănare sau încredere în sine rar întâlnite. A scris până acum mult, în toate genurile, negândindu-se că unele formule deveniseră desuete, că unele reacții sau atitudini scriitoricești față de evenimente sociale, istorice nu mai sunt în concordanță cu modul de receptare al lor de către marele public. Astfel că aventurile pe tărâmul literaturii ale d-lui Șerban Codrin descumpănesc

pe lumea, el fiind greu definibil ca autor. De curând a alcătuit o antologie sub un titlu bine ales. Este o selecție din poemele respinse de edituri sub diverse motive, din 1964 până în 1982, fiecare secvență păstrând numele sub care ar fi trebuit să fie publicată drept carte. Simpla lor lectură constituie deja un indiciu asupra orientării liricii d-lui Șerban Codrin vreme de circa două decenii. Iată-le, spre susținerea afirmației mele: „Șapte imnuri către soare”, „Orfeu răscumpărătorul”, „Baladele întocmite de magistrul Șerban Codrin în veacul de pomină XX”, „Incantații” și „Heliodii”. Adunate la un loc, ele conturează o anumită perioadă din creația poetului și totodată un mod propriu de abordare ideatică a subiectelor, cu imediat reflex în realizarea formală. Se regăsește aici mai ales tinerețea explozivă a autorului, trecut apoi, odată cu scurgerea anilor, la alte formule, la experimentări adesea insolite (mă refer la rescrierea, în proză, a Țiganiadei și la pasiunea descoperită de vreo 15 ani pentru lirica orientală de tip nipon, domeniu unde și-a făcut deja renumele de maestru). D-l Șerban Codrin din această „Carte a unui exil interior” se prezintă ca un trubadur fără vârstă, rămânând credincios vechilor poeți și nelăsându-se deloc marcat de postmodernismul ce copleșește poezia actuală egalizând valorile și unificând până la totală identificare vocile individuale. Nepăsător la mode și curente, el are curajul de a se plasa în descendență medievală, romantică (vizibile ecouri din Eminescu și Al. Philippide), de a face poezie imnică, incantatorie, utilizând tehnici de versificație și tonalități cu amprenta Nichita Stănescu ori Adrian Păunescu. Poezia sa este obsesiv solară, imaginația debordantă ducând la spectacolul unei vitalități la

LIRISMUL EXILULUI INTERIOR

de LIVIU GRĂSOIU

scară cosmică. Cele „7 imnuri către soare” sunt cum nu se poate mai elocvente. Aceeași este atitudinea lirică și în elegiile din „Orfeu răscumpărătorul”, plăcerea cuprinderii unor spații imense, alternând cu erotismul frust (mă gândesc la piesele numite „Elegie păsării albe” și „Cântecul stelilor”), grandilocvența discursului cu sensibilitatea neașteptată din „Elegie mică”. Iată cele două strofe scrise cu severă stăpânire a expresiei: „Tu, maica mea de nicăieri/Tu frântă neînfrântă/Pe suflet înfloreste-un măr/Unde lumina cântă//Tu, în țărână cel mai blând/Izvor între izvoare/Tu ești o lacrimă căzând/Pe o privighetoare”. Poza se păstrează mereu romantică, de efect fiind preluarea ipostazei de etern damnat „Un om avea o liră și lira - coardele de sârmă ghimpată/atunci omul acela, senin, liturgic de senin/cu degetele însângerate începu cântecul său”. Am citat din „Elegia celor șapte elegii”, care face o inspirată trecere la secvența baladelor redactate în manieră trubadurescă. Se subînțelege că experiența baladiștilor români din generația războiului se simte, mai cu interes părând a fi fost citați Radu Stanca și Tudor George. Se rețin piese precum „Balada fetelor frumoase”, „Baladă la zidul tăcerii”, „Balada hoților de iarbă” când d-l Șerban Codrin versifică nu doar cu ușurință, ci chiar cu virtuozitate însă întru slujirea ideii. Imaginea de ansamblu nu impune însă un neastâmpărat, un devotat ludicului, ci un profund dezamăgit, un iremediabil îndurerat de ceea ce oferă spre meditație istoria, societatea, ființa omenească: „Știu, gunoieri sfințind icoane/Știu ctitori fără ctitorii/Știu crizanteme pe maidane/Și spini murdari în

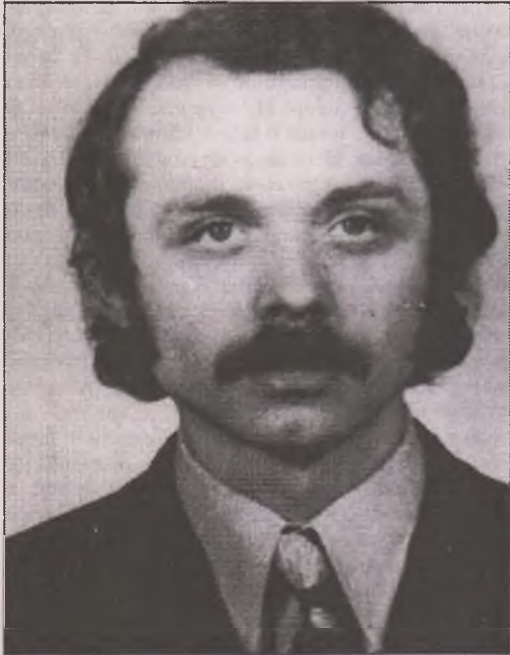
florării//Știu tragedii urlate-n șoaptă/Și utopii asurzitoare/Știu trăsnete care așteaptă/Știu liniștile grăitoare”. Scria poetul în 1970. Tăcerea din jurul numelui său, refuzul de a-l publica se explică, înscriindu-se în firescul acelor ani când aberația devenise atotstăpânitoare.

„Incantațiile” se compun dintr-o suită de catrene paginate fără o logică vizibilă și se constituie într-o completare a celor aflate în baladele și imnurile amintite. D-l Șerban Codrin se complace în exerciții de stil și limbă, exersând în vederea a ceea ce va face mult mai târziu: poezia de tip japonez. Câștigul său se cheamă limpezime și concizie, subtilitate și umor. Iată un exemplu: „În rai - garoafe roșii și-academii de artă:/Cei nenăscuți învață credința-n poezie/Și se pătrund de geniu că nașterea-i deșartă/Dacă n-adori neantul ca pe-o fântână vie”.

„Heliodiile” sunt tot imnuri către soare, ele încheind sferic volumul. Tonul se păstrează dramatic, declamator și grav, întrebările covârșesc răspunsurile posibile. Punctul de plecare însă îl reprezintă fără îndoială Ion Barbu din „Oul dogmatic”, poem asupra căruia probabil d-l Șerban Codrin a cugetat îndelung.

„Carte dintr-un exil interior” are meritul de-a sintetiza portretul de acum douăzeci, treizeci de ani al unui scriitor, Șerban Codrin, a cărui unică pasiune a fost și a rămas literatura. A slujit-o fără a aștepta recompense imediate și s-ar putea ca privizionile d-lui Theodor Codreanu din prefață să se adevărească în viitor.

Oricum nu tăcerea va înconjura opera acestui autor.

marian papahagi

„PRIN RAȚIUNE, PRIN MUNCĂ INTELLECTUALĂ IZBUTIM SĂ PUNEM O MARGINE HAOSULUI” (III)

D.P.: *Dicționarul scriitorilor români, în conceperea căruia v-ați implicat atât de mult, alături de domnia Mircea Zăciu și Aurel Sasu, s-a bucurat, chiar de la acest prim volum, de o primire excelentă. Acum, după ce ați cules laurii, după ce vi s-au sedimentat propriile impresii, aș vrea să vă resuscit spiritul critic. Unii scriitori, precum Nicolae Breban, și-au exprimat deja în presă unele rezerve. M-a surprins și pe mine apoi, comparativ, spațiul și tonul cu care sunt tratați Alexandru Andrișoiu, să spunem, și Nicolae Balotă, cu o vizibilă înclinare a balanței valorice spre cel dintâi.*

M.P.: Da, numele acestea sunt ale unor scriitori care, poate, nu au cea mai adecvată tratare în acest dicționar. E bine să știți, în primul rând, că în acest dicționar există 60 de autori care scriu. Acești 60 de autori sunt personalități accentuate, oameni care sunt ei înșiși posesorii unui anumit stil critic, ai unei anumite înțelegeri a lucrurilor, oameni din toate generațiile, unii mai tineri, alții mai vârstnici, mai maturi, mai formați, sau alții mai puțin formați la momentul când scriau, pentru că, nu uitați, acest dicționar s-a elaborat, în principal, între anii 1978-1982 și a fost ulterior adus la zi. Din punctul nostru de vedere, al coordonatorilor, chestiunea care se pune era aceea de a reedita cartea în spiritul în care ea a fost scrisă. Noi nu vroiam să producem un document trucat. Pe de altă parte, nu puteam să ne permitem luxul de a edita pur și simplu, în termenii săi dați, o carte, fără să facem din ea un instrument, cum s-a voit și cum sper că ea este. Din această cauză, am încercat să completăm articolele cu date pentru momentul 1982, să le aducem la zi, adică la 1989, netrecând acest ultim prag, pentru că vroiam să menținem cartea în perimetrul epocii care a produs-o, cu toate implicite de care am vorbit și până acum și care sunt de ordinul posibilității de a spune sau de a nu spune anumite lucruri, de a le pune într-o formă esopică sau într-o formă directă. Nu trebuia deci să trucăm în nici un fel acest mesaj și n-am făcut-o. De aceea, apar și anumite inegalități, poate că anumiți scriitori apar într-o tonalitate care îi dezavantajează sau îi avantajează excesiv. Dar n-am vrut nici în acest punct să trucăm ceva, pentru că am fi stricat fundamental autenticitatea acestei cărți. Este motivul pentru care am publicat și documentele de la început, care, după cum ați observat, nu ne avantajează neapărat. Deci sunt documente care atestă și faptul că și noi, ca și alții, eram sub vremi: protestam în felul nostru, în același timp, dădeam Cezarului ce e al Cezarului și acest lucru era judecabil cu termenii cei mai negativi posibili. Am fost chiar acuzați că am fi publicat un dicționar ceaușist de către o scriitoare, Mioara Cremene, pe care noi n-am inclus-o în dicționar, pentru că nu-i cunoșteam opere care ar fi justificat acest lucru. Eu țineam minte că e o autoare pentru copii, care nu conta, practic, în spațiul culturii române. Poate că scrierile actuale ale domniei sale vor justifica reincluderea ei în al cincilea volum, cel de Addenda. Dar, dincolo de aceste lucruri, publicarea dicționarului trebuia să răspundă celor

două criterii: păstrarea autenticității operei, pentru că ea este totuși o operă de valoare, este o operă chiar curajoasă și prin interpretările și prin valorile propuse, și, în același timp, transformarea sau menținerea ei în spațiul instrumentelor de lucru valide, nu al celor deja depășite în clipa când se nașteau. Cartea aceasta continuă, volumul al doilea va apărea în scurtă vreme, și, firește, vom încerca să îndreptăm în volumul al cincilea ceea ce nu vom fi făcut suficient de bine în volumele anterioare, mergând până la înlocuirea unor articole. În cazul lui Nicolae Breban, fără îndoială, el nu se bucură de cea mai bună tratare, așa cum ar fi meritat-o acest important scriitor român, unul dintre marii prozatori români contemporani. Acest lucru este justificabil foarte simplu: autorul acestui articol era, la vremea respectivă, un tânăr, articolul a fost apoi completat - pentru că tânărul respectiv nu mai putea să-l continue - cu un text aparținând unui critic dintr-o altă generație, deci, inevitabil, acest text e un text compus. Are tonalități diferite, are accente diferite. În ceea ce-l privește pe Andrișoiu, el este un scriitor care are meritele sale și ca poet, și ca traducător, este un om care aparține epocii celei mai contestate astăzi și cel care l-a interpretat atunci era un critic de valoare, este vorba de Al. Cistelean. Articolul pe care el l-a scris era în spiritul felului său de a scrie de atunci și al modului său de a interpreta. Noi n-am apăsă pe mâna criticilor care scriau, i-am lăsat să se manifeste în felul în care au vrut-o. Mai mult, veți constata, de pildă, că aprecierile favorabile pe care de multe ori critici importanți le-au pronunțat asupra unor scriitori rămân, în ciuda faptului că asupra acestor scriitori astăzi avem o altă optică. Faptul că noi am fost profund revoltați de modul în care am fost tratați de către Ion Brad, care era referentul dicționarului la un moment dat, n-a împietat asupra modului în care s-a scris în dicționar despre acest scriitor. Și există și alte puncte în care noi am încercat să păstrăm, dacă vreți, autenticitatea lucrării. Eu nu spun că *Dicționarul scriitorilor români* este o operă perfectă. Este însă cel mai mare dicționar literar care a fost vreodată realizat la noi și care, după părerea mea, cel puțin ca număr de articole, nu va fi depășit multă vreme. Noi, cum bine știți, avem scris tot acest dicționar, elaborarea lui este însă un proces lent, complicat și costisitor din toate punctele de vedere, în primul rând costisitor ca energie. Dar, dincolo de aceasta, când el va apărea, cel puțin primele patru volume, se va vedea că, în cele 1600 de articole, noi avem, practic, cea mai mare încercare de cuprindere sintetică a culturii române, chiar dacă el va comite, inevitabil, multe nedreptăți: vor fi lăsate multe nume pe dinafară, și poate volumul al cincilea nu va face decât să îndrepte parțial aceste lipsuri. Dar e obligatoriu să încercăm să dăm chiar și această operă imperfectă într-o cultură care are nevoie atât de mare de construcție în perimetrul ei.

D.P.: *La Festivalul Internațional de Poezie de la Oradea, v-ați exprimat că, la noi, ar exista o inflație de poeți. Credeți că ea ar putea fi oprită, diminuată în vreun fel?*

M.P.: Nu se poate rezolva, cultura românească este o cultură inflaționară sub aspectul numărului de poeți care scriu sau al persoanelor care se consideră poeți. Sincer să vă spun, e un punct de vedere care nu cred că întâmpină foarte multă simpatie, la noi există și un fel de falsă apreciere a poeziei, toată lumea se grăbește, se înmulțesc festivalurile, se premii și premiulețe de toate soiurile, apar poeți și poetași de toate dimensiunile. Nu vreau să înțelegi greșit atitudinea mea față de poezia românească. Sunt un mare cititor de poezie românească, cred, și un sprijinitor al poeziei române tinere și, în timp, am încercat, cu modalitățile și mijloacele mele, să o sprijin pe toate căile. Nu sunt deci în nici un fel împotriva poeziei române. Cred că se publică multă poezie în raport cu proza, sau cu critica, sau cu exegeza literară și pentru că, într-un fel, spațiul poetic este un spațiu mai deschis imposturii, o spun cu toată franchețea. E mult mai ușor să produci o scriere relativ scurtă ca dimensiuni, care să pară compatibilă cu modul nostru de a citi de astăzi, decât să produci un roman, o nuvelă, o proză, o carte de critică, care presupune o anumită extensiune discursivă. Din această cauză și cernerea valorilor este mai dificilă. Dar nu se face mai puțin, din această cauză. În ciuda sutelor de poeți care năpădesc din toate părțile, numele importante sunt imediat triate, cernute și sunt cunoscute. Așa încât, poate că, într-un fel, vocația culturii noastre este aceea de a fi mai predominant lirică - eu nu neapărat că e o calitate aceasta, cred, dimpotrivă, marile culturi sunt mai degrabă epice, așa cum credea și Lovinescu, care rămâne în multe privințe un reper mare, și că marile culturi se sprijină în special pe roman, pe cartea de critică, pe cultura de tip instituțional, pe cărțile de filosofie, pe marile sinteze, pe marile lucrări, pe marile enciclopedii pe care noi nu le avem. Dar faptul că noi producem poezie în exces în final nu supără pe nimeni, pentru că, în esență, dacă o persoană dorește să devină poet nu are nici un fel de efect negativ sub nici un unghi. Firește că nu trebuie să confundăm fiecare plachetă de poezie cu o carte de poezie, pentru că una este o plachetă de poezie, alta este o carte de poezie, și am certitudinea că, din mulțimea de nume, valorile sfârșesc prin a se impune. Așa încât, repet, este o simplă observație benignă: avem poate prea mulți poeți. Nu e un rău, nu e un bine: este o situație de fapt.

D.P.: *N-ați fost tentat niciodată să scrieți literatură? Sau jurnal?*

M.P.: Nu, am scris literatură la început, dar ea a fost aspru veștejită de colegii mei echinoxști în primele ore ale existenței *Echinoux*-ului și a fost o operație sanitară extrem de utilă, pentru că mi-a arătat că mă aflu pe un drum greșit. Eu credeam foarte puternic în sinceritatea și în judecata critică a colegilor mei și, în momentul când alcătuia primul număr al *Echinoux*-ului, de pildă, poeziile mele au fost făcute praf de către prietenii mei Petru Poantă și Eugen Uricaru, și bine au făcut. La rândul meu, am făcut praf poeziile lui Petru Poantă, sper că nu devăluie vreun secret, și nu știu dacă am făcut bine,

pentru că, oricum, el avea mai mult talent poetic decât aveam eu la vremea respectivă. Prozele mele au fost făcute praf de Eugen Uricaru și a fost foarte bine și acest lucru, pentru că, într-un fel, m-a scutit de a face experiențe inutile. Din acest punct de vedere eu le rămân extrem de îndatorat. Vreau să știți că spiritul de început al *Echinoux*-ului era un spirit foarte puțin concesiv, extrem de incisiv și de polemic și el a funcționat și în continuare în primii ani. Dezbaterile primului *Echinoux* erau dezbateri dramatice. S-ar fi părut că dezbaterile soarta lumii, noi dezbăteam doar poezii, sau proze. Unii dintre cei pe care i-am făcut atunci să se lase de literatură au încercat să persiste, dar a fost inutil, pentru că, de fapt, noi vedeam foarte bine, vedeam din interiorul unui peisaj autentic și cu autenticitatea tinereții. Deci, din acest punct de vedere, m-a tentat, fără îndoială. Cât privește jurnalul, ca toată lumea, am ținut și eu un jurnal, pe care după 1989 l-am oprit, pentru că mi se părea lipsit de sens ca într-o epocă în care s-ar fi putut spune totul deschis să mai ai un spațiu al scrierii secrete.

D.P.: *N-o să-l publicați?*

M.P.: Nu cred, pentru că, în primul rând, e genul care a produs cele mai mari efecte, uneori pirotehnice, în spațiul literaturii române, apoi, pentru că n-am timp și pentru că am lucruri mult mai importante de făcut. Eu vreau să scriu o carte despre Dante, și asta îmi absoarbe aproape tot timpul. Vreau să-l traduc pe Dante. Mi se pare mai important s-o fac decât să-mi public jurnalul. Și-apoi, recitind unele pagini, nu mi s-a părut neapărat că ele ar fi spus tot ce aș fi vrut să spun. Dispoziția de a scrie un jurnal trebuie să fie asociată cu foarte multă seriozitate și cu aplicație

metodică. Dacă scrii doar din când în când, așa cum făceam eu, la mari intervale de timp, riști să dai chiar despre tine, sau despre lucrurile despre care scrii, o imagine foarte deformată. Nu știu în ce măsură îmi pot asuma această deformare acum, așa încât îl las să se mai așeze și, repet, n-am timp să-l transcriu și să-l public deocamdată.

D.P.: *Editura Echinoux a fost unul dintre poli care v-au captat în anii din urmă. A meritat acest efort? V-a adus satisfacții deosebite?*

M.P.: M-ați întrebat mai înainte dacă aș fi vrut să fac o revistă. Am uitat să vă răspund și o fac acum: după 1990, nu m-a tentat în nici un fel să fac vreo revistă, deși mai de curând am scos primul număr al revistei *Studi italo-romeni*, o revistă scrisă în limba italiană, o revistă de profil, de specialitate, pe care o public la catedra de limbi și de literaturi românești și pe care o conduc, iată, dar e un alt fel de revistă. În acest gen de reviste m-am implicat și mă implic. În curând, vom scoate la Facultatea de Litere din nou revista *Studii literare*, fondată de Dumitru Popovici. Deci cred în acest gen de publicații academice, universitare, de care avem mare nevoie și ele vor trebui să fie diversificate. În schimb, m-a tentat întotdeauna, și înainte de '89, să fiu editor, mi s-a părut una dintre întreprinderile extraordinare să întemeiez o editură, și am făcut-o în primele zile de după '89, când am creat Editura Echinoux, pe care actualmente o conduc împreună cu colegul și prietenul Eugen Pop, care se ocupă de toate componentele tehnico-comerciale ale acesteia. Dar Editura Echinoux este mai mult un hobby decât o afacere privată importantă - n-am publicat până acum decât vreo 60 de titluri -, deși este o editură care se menține și care, îmi face mare plăcere s-o spun, a izbutit să scoată, totuși, câteva cărți de valoare. A izbutit să existe singură, fără credite bancare, să funcționeze în baza opțiunilor sale și, firește, subvențiilor pe care le-am obținut de la cei care mai sprijină cartea în ziua de astăzi, fie că este vorba despre Centrul Cultural Francez, de Ministerul Culturii sau de Fundația Soros, și să producă totuși câteva titluri care, cred, își au locul în bibliotecile noastre. A meritat, deci, și merită în continuare acest efort. Este un lucru simpatic să scoți o carte, este un lucru plăcut sentimentul că umpli un raft cu cărți și este tonic să vezi că acele cărți nu sunt maculatură. În ce mă privește, vreau să trec mai accentuat, în anii care urmează, la publicarea literaturii originale, pentru că aici este o carență a Editurii Echinoux. Am publicat câteva volume de poezie, de multe ori în finanțare proprie,

sau cu contribuția noastră, desigur, dar și a celor care publicau, și aș vrea să ajung să pot publica pe cont propriu cărți de proză, cărți de critică, de memorialistică. Am câteva excelente propuneri în această clipă, făcute de autori valoroși, e vorba de Livius Ciocârliu, de Monica Spiridon, de Vasile Popovici. Voi încerca să deschid deci editura spre publicarea de carte originală, mai mult decât am făcut-o în anii anteriori, pentru că eu cred că, după valul uriaș de traduceri care au înecat librăriile după '90, și e bine că s-a întâmplat acest lucru, noi ne vom întoarce la a face mari evenimente tocmai din cărțile românești, nu din marile traduceri. Și acest lucru s-a văzut: marile succese, marile cărți ale anilor din urmă au fost cărți ale unor autori români. Dau numai două exemple: *Jurnalul* lui Steinhardt, sau *Jurnalul* lui Mihail Sebastian. Dar aș spune că și în alte domenii, așa cum se întâmpla înainte de '89, marile succese întotdeauna vor fi datorate unor scriitori români. Ei vor fi cei care vor surprinde, ei vor crea în jurul cărților lor marile discuții. Despre marile cărți care se traduc vom avea întotdeauna destul de puțin de spus. Vom fi fericiți că le avem în românește, le vom citi și le vom așeza în raft. Dar atât. Marile evenimente vor fi întotdeauna, însă, cele de creație.

D.P.: *Scriitorul Marian Papahagi, criticul, eseistul, traducătorul este dublat în viața de zi cu zi de universitarul, șeful Catedrei de limbi romanice de la Facultatea de Litere din Cluj. Imediat după 1990, ați devenit un ferment al revitalizării universității. Care sunt bucuriile și deziluziile pe care vi le-a produs sau vi le mai produce ea?*

M.P.: Am fost întotdeauna profund legat de

Cred în extraordinara misiune a unei universități pentru formarea elitelor și pentru educarea chiar a întregii societăți. Din această cauză, cred că o universitate nu este o simplă enclavă de spiritualitate într-o societate, ci este o structură deschisă către societate cu toți porii ei.

Universitatea din Cluj, unde am început să studiez, unde m-am întors după ce am terminat studiile din Italia, unde am fost ales ca prorector imediat după '89. Tot ca prorector al Universității s-a întâmplat să ajung să lucrez și la Ministerul Învățământului, ca secretar de stat, unde am încercat să propun un proiect de autonomie universitară, din păcate pe jumătate eșuat, pentru că numai unele din elementele lui au fost preluate ulterior în Legea învățământului, iar, ca atare, o lege a autonomiei universitare n-a apărut niciodată. Deci, legat de problemele universitare am fost și rămân. Viața mea de fiecare zi se petrece, în principal, în Universitate. Nu am dezamăgiri în raport cu Universitatea românească, în general, și cu cea din Cluj, în special. Am speranța că această instituție va izbuti să fie ceea ce trebuie să însemne ea în spațiul cultural al unei țări. Cred în extraordinara misiune a unei universități pentru formarea elitelor și pentru educarea chiar a întregii societăți. Din această cauză, cred că o universitate nu este o simplă enclavă de spiritualitate într-o societate, ci este o structură deschisă către societate cu toți porii ei. Universitatea din Cluj este o instituție extrem de complexă și de dificilă, ea merge bine, are o conducere dinamică, este bine condusă în clipa de față, eu cred că această conducere se înscrie într-o continuitate față de ceea ce a încercat și prima echipă de conducere să facă la Universitatea din Cluj, în lunile foarte dificile ce au urmat lui '89. Aș spune chiar că întreg programul de dezvoltare a Universității a fost schițat în platforma democrației universitare, organizație ad-hoc pe care noi am creat-o atunci la Universitate, și care a preluat cumva misiunea reînnoirii acesteia. Universitatea din Cluj e, la ora actuală, condusă de un om foarte dinamic, cum este Andrei Marga, are o bună structură de oameni extrem de motivați în slujba ei și cred că e una dintre universitățile de calitate din România, cu o mare șansă de a deveni una dintre foarte bunele universități europene. Ea are deja un spectru foarte larg de filiere de formare, are câțiva profesori de valoare și sub toate unghiurile s-a modernizat: există laboratoare excelente, există dotări foarte bune, există o densitate de computere. Pentru mine acesta este un indiciu semnificativ, dacă stau să mă gândesc că primele computere din România au plecat totuși spre destinații în perioada când eram eu secretar de

stat și când am izbutit să identific în Ministerul Învățământului câteva resurse financiare pe care apoi să le pot utiliza cu ajutorul unor colegi competenți, care au alcătuit un program de dotare cu computere, pentru a ajunge să umplem cât se putea facultățile cu aceste instrumente indispensabile. Astăzi, situația este infinit mai bună, în principal, datorită programelor europene în care universitatea noastră a intrat, și în care și eu am făcut câte ceva, pentru că, în momentul când am ieșit din structura de conducere a Universității, după doi ani de zile de prorectorat, am lăsat 16 programe TEMPUS active. Erau la început, atunci, aceste programe. Actualmente, Universitatea se pregătește să intre în programele Socrates, în programele Erasmus, are o diversitate de cooperări internaționale pe bază de acorduri bilaterale, sau prin cooperări regionale, sau prin intermediul unor rețele de instituții. Ea este bine reprezentată în instituțiile europene. Deci, din toate punctele de vedere este o instituție care e cu un pas înainte față de nivelurile de integrare europeană a societății românești. Așa încât, repet, nu am dezamăgiri în ceea ce privește Universitatea.

D.P.: *Care sunt ambițiile Catedrei de limbi romanice de la Facultatea de Litere din Cluj?*

M.P.: Catedra pe care o conduc e o catedră nouă. Ea a fost întemeiată practic după 1990, colectivul de limbi romanice desprinzându-se din Catedra de franceză și limbi romanice, care exista înainte. E o catedră care se formează, deci, am reușit să obținem instituționalizarea învățământului de italiană și spaniolă ca discipline principale, dar și ca discipline secundare, suntem foarte bine implantați în celelalte facultăți, unde colegii mei mai tineri predau limbile

italiană și spaniolă. Avem două programe de cercetare importante: unul legat de Centrul de analiză a textului, pe care l-am creat în 1991, și unul s-au realizat, cu ajutorul unor informaticieni de

valoare, cum sunt Sanda Cherata și Teodor Vușcan, primele instrumente informatice de înalt nivel pentru analiza automată a limbii române. Am avut și sprijinul unei excelente lingviste, cum este Emma Tămăianu, și în acest colectiv am creat un program avansat de realizare automată a concordanțelor limbii poetice românești - dovadă că mă interesează poezia foarte mult și sub unghiul studiului. Pentru centenarul Fundoianu, care se sărbătorește la anul, vom ieși cu Concordanțele Fundoianu, fiind în lucru și cu Concordanțele Blaga, Concordanțele Bacovia și Concordanțele Eminescu. Concordanța, cum știți, este un vocabular al limbii poetice a acestor autori, care înregistrează nu numai toate cuvintele utilizate de respectivul scriitor în opera sa poetică, dar ne furnizează și toate contextele în care aceste cuvinte sunt utilizate, ceea ce dă un fel de spectrografie a materialului lexical al unui anumit autor. O extrem de prețioasă contribuție la mai buna cunoaștere a respectivei opere. Această operațiune se poate întreprinde numai cu instrumente moderne, cum este calculatorul, și, în Centrul de analiză a textului, noi am realizat aceste instrumente pentru prima dată în țară. În rest, Catedra de limbi romanice se ocupă cu realizarea unei enciclopedii a relațiilor culturale româno-italiene, iar revista *Studi italo-romeni* este organismul de presă al acestei întreprinderi. În ea se publică materiale de arhivă, studii, investigații parțiale și, concomitent, încercăm să ridicăm câțiva tineri capabili - sunt câțiva promițători -, pentru a completa infrastructura acestei catedre, care sper să devină un important focar de difuzare a cunoștințelor de limbi și culturi romanice în țara noastră. Deci, e o ambiție majoră. Cea mai bună Catedră de italiană din țară a fost cea din București, care este și cea mai veche, dar ambiția noastră este să devenim noi cei mai buni, în timp, și ca număr de publicații, în ce privește calitatea oamenilor care lucrează. E, în momentul de față, un colectiv excelent la catedra de limbi romanice, cu oameni din mai multe generații, ceea ce înseamnă că se asigură o continuitate mai bună între generații și că, de fapt, este vorba de un proiect în curs. Vom putea vedea exact cât am făcut numai peste vreo zece ani. Dar, deocamdată, rezultatele sunt promițătoare, ca și cele ale universităților românești în general.

Interviu realizat de Dora Pavel

Garderoba Cenușăresei

Miezul nopții descântat în vaduri -
colocviu la liniștea
ce salvează de arșiță
Lanul cheamă între pleoape însângerate
La fiecare întoarcere
mantia intră în garderoba Cenușăresei
Oameni de zăpadă sfârșesc
în prăpastia ce sunt
Cuie alintate de rugină
din epoca metalelor
se fixează pe trup
îndeplinind rolul fulgilor
Oh, freamățul lor
la amintirea plutirii

Moartea face plajă

Zugrăvesc pereții hăului
mugetele celor ce zgribulesc
în fața fisurii
Pe umăr se balansează o scară
ce doar ici și colo mai are câte o treaptă
încât mă mir că i se mai spune scară
Au uitat dimineți
Vor să uite și implorările torționarilor
Privesc soarta flegmei aruncate
de buze însemnate cu descumpănire
Aburi mucegăiți răcoresc
făpturile fierte în otravă
Moartea face plajă
la rugul înălțat pentru mine
Uită să adune turma bolnavă

Limpezimi

Stăpânesc învelișuri, coji,
membrane, găoci
Am învățat vâslirea de la rac
Descoperirea orbitei din care
țâșneau limpezimi
cu perseverența lacrimilor exasperatului
Acel șuvoi însoțit
de brațe, de strigăte
lovind aerul
nelăsând loc pentru explicații
Epuizează el totul

Țintire

Țintire în drumul spre soare
Brațele te strigă prin aer -
rotiri închipuite cu unda străvezie
Lanțuri de spumă preiau glezna
Privirile sunt confiscate
de liturghia algelor
Neputința gurii
în a spune
ci numai
în a sorbi

Sămânță de sălbăticie

Fantome vâsleau la întâmplare
ca și cum ai risipi
sămânță de sălbăticie
Mireasa în negru imita
spaiemele oceanului
Chinuia o singură imagine-văgăuna
Spre caninii încleștați-crater prădat
Nu se putea motiva nici o absență
În fața casei aștepta ambulanța
spitalului de urgență
Când cânta din coarda
întinsă pe morminte
se exersa pentru sugrumare
Plăgile bestiei sufocau cuvântul
De groază
în gură se ghemuia pământul

Ziduri

S-a instalat un frig
parcă zidul berlinez
și zidul chinez
pornite în expansiune
au ieșit învingătoare
Tu, cel pierdut de haită
te trezești cu nerușinarea
râvnirii la stele
Norii agățați de albastru
se clatină
Fugi în interior
Continui să urlu până ce
icoanele se fac țândări
de creștet -
solie ce mă anunță
că n-am murit încă
Din tavan s-au desprins
ca dintr-o federație
hărți pentru toate semințiile:
prădați, împietriți, incendiați, alungați

minerva chira

Culesul

Zare între somnie și veghe
Mâna întinsă cu mărul mușcat
vibrează în față
„Încă puțin și-l vei avea” - spui
în timp ce te depărtezi
pentru a păstra aceeași distanță
Dorința de-al atinge - elanul
Lunii i se-apropie sorocul
Mângâi brazda expertă în tănuiri
Un suflet plin de contradicții pare
Începe să vorbească
fereastra unei catedrale
Cartofi lungueți, cartofi rotunzi...
În cuibul umărului
sau al genunchiului
îți place să-i ascunzi?

Ghețarii adâncului

În ritmul suspinelor agonice
se mișcă ghețarii adâncului
Fierb casca de
Sunt cerșite
Nu pot să cadă
Fumul din vechea strigare
a înnegrit și această iarnă
Printre ofiliri înfăptuite de duhori
mă scufund până lângă cârțiță

Rânjetul -
unul din miracolele cimitirului
Sângele se scurge prin orbita goală
ca o vomă leneșă

Încredere în neputință

În fiecare martie
viața este luată și aruncată cu lopata
la gunoi
Cerșesc în mine invalizii
Încruntări pricinuite
de neîmpăcările cu termite colorate
Răbdarea lanțului din jurul gleznei
Pe buze forfotesc spaiemele
la răcnetul cu ochii holbați
Doar țărâna are încredere în neputință
Așteaptă să-i scutur
vocalele ferestrelor ce părăsesc
fără motiv figuri regulate,
în aburi senzuali să o-nvelesc
Știe că sunt uitată
să o hrănesc?

Paralele

Întinde brațul și coapsa -
paralele peste mine
Pe una așteaptă
doi pui de rândunică
cu ciocurile deschise după prada
abia descoperită
Pe cealaltă-un cap din fereastră
uitând de sine
la invazia albului
Ține-mă în brațe atât de strâns
până când lumina transferată
va avea aceeași intensitate
cu a spicului gemând de boabe
în migrare prin vene
Mormăitul firav în ureche
e al celui ce caută miere
în „Sala lumânărilor”
din Peștera Urșilor?

Revoltată

Scrâșnetele celor ce m-au tradus
în aisberg, în muceniță,
în mormane de nimic
mă urmează
Din rocile ce le acompaniau
am înălțat o fortăreață
Binecuvântată să fie!
Creionul nu este sălbăticie
Prea mulți dușmani
Respectul impus - albie cimentată
Iubirea peștilor pentru
ravagiile făcute de elice?
Eterul își măsoară incertitudinile?
Răchita scrie abecedare?
Revoltată că n-am spus tot
despre murdăriile din canale
ce lăncezesc pe coapsele valurilor
în speranța că poate fi atins înaltul

Prin rezervații

Neînarmată prin rezervații
Aglomerarea tobelor
pe coloana vertebrală
Se răcoresc la obârșii
plăci de smoală
Ai fost a cuiva
care nu mai este
Colectez șuierături de bici
Mi-am uitat numele
Cioburi din mine
în scutece de buruieni

POVESTE VORBELOR. O PREPOZITIE UITATA: A

de
MARIANA PLOAE-HANGANU

În toate limbile romanice, prepoziția a este după de. Căreia i se opune deseori, prepoziția cea mai frecventă și cea care exprimă relațiile cele mai diverse și mai generale.

Etimologic, ea continuă prepoziția latinescă **ad** care ajută în această limbă la exprimarea cazului acuzativ. Sensul gramatical fundamental era acela de a arăta „direcția către un loc”, mai precis „direcția orizontală și cea verticală de jos în sus”, mai rar „de sus în jos” - caz în care se folosea prepoziția **in**. Ajută de asemenea la exprimarea „punctului final la care se ajunge”, uneori făcându-se abstracție de spațiul parcurs în mișcare. Din această ultimă semnificație s-a putut ajunge ușor la aceea de „scop al unei deplasări”. Al doilea sens, de asemenea important, în special în latina clasică, este cel de „apropiere”, „vecinătate”, rezultând din „mișcarea de apropiere către un obiect”. De la acest sens s-a ajuns în latina vulgară la exprimarea cazului dativ. Exprima de asemenea diverse raporturi numerice.

Am enumerat numai câteva din întrebuințările prepoziției **ad** în latină și aceasta pentru ca să reiasă mai clar posibilitatea pe care această prepoziție o avea în latină, dar și în limbile romanice de a exprima cele mai diverse raporturi.

Limbile romanice au redus o parte din semnificațiile lat. **ad** care pot să existe totuși în limbajul literar, în expresii fixe sau în forme vechi. De remarcat însă că toate sensurile importante ale lat. **ad** s-au păstrat în limbile romanice (sensul local, al apropierii, sensul temporal, când apropierea este gândită în raport cu timpul, sensul final). Limbile romanice dezvoltă însă folosirea prepoziției a pentru a indica „locul realizării unei mișcări” (Ex. fr. **allez au médecin**) sau momentul precis, situarea în timp a unei acțiuni (Ex. fr. **nous sommes déjà vendredi**); dezvoltă de asemenea sensul instrumental și modal.

În timp ce în limbile romanice urmașii lat. **ad** au o folosire foarte frecventă, în română prepoziția a este o prepoziție uitată. Cele mai multe din sensurile pe care ea le exprima în latină au fost preluate de prepozițiile **la** din lat. **illae** și **in** din lat. **in**. În limba actuală se păstrează și se folosește frecvent în câteva construcții devenite adverbe de loc: **acasă, afund, alături**, de timp: **aseară**, de mod: **aminte, abunăseamă, alene, anevoie, anume**. Din această întrebuințare modală s-a dezvoltat în română o semnificație nouă, frecventă în limbajul actual, aceea de a exprima „asemănarea”: **Urcă-te neică, într-un copaciu mare și te uită în toate părțile doară de vei vedea așa ceva care să semene a sat**. Ispirescu, L, 336; tot așa, deseori prepoziția a apare în contexte care exprimă un „presentiment”: **O adiere rece... suieră a primejdie**. Ispirescu, V.P., 156. O parte din aceste construcții au devenit substantive: **amiaz, amiazăzi**. În limba veche, prepoziția a se folosea mult mai frecvent și independent de cuvântul pe care îl determina: **Și nu va răspunde cela ce-i în strâmtoare până a timp**. Dosoftei (sec. XVII); exprima de asemenea unele sensuri și raporturi gramaticale comune cu celelalte limbi romanice, sensuri care însă în limba română actuală au ieșit din uz sau au fost preluate de alte prepoziții sau forme de exprimare.

bujor nedelcovici

„EROUL NAȚIONAL”

5 noiembrie

* Câteva zile petrecute la țară în compania lui Marcha și Bouling. Liniștea și calmul într-o casă din apropierea unui râu. Contrast frapant cu aglomerația de la New York. La Washington am locuit la Dorin Tudoran. Lungi convorbiri prietenești. Vizitat Muzeul Aeronautic. Văzut un avion Douglas. În timpul războiului veneau și bombardau în România. Emoție! Întoarcere vertiginosă în copilărie. Eram ascuns la Pescăria de la Vălenii de Munte. Priveam pe cer cum treceau avioanele care se îndreptau spre Ploiești. Bombardau rafinăriile de petrol. Păreau mici stele lucitoare care înaintau agale pe cer. Zgomotul motoarelor, monoton și uniform, ne înspăimânta. Acum, iată... pot să ating cu mâna aripa unui avion care mi-a înspăimântat zilele și nopțile. Un capitol din viața mea se închide în liniște și împăcare, la **la boucle est bouclé**.

Vizitat mormântul lui John Kennedy. La 22 noiembrie 1963, când a fost asasinat la Dallas, mă aflam la... Orașul Stalin (Brașov), în calitate de „merceolog”, funcție care îmi dădea dreptul să călătoresc prin țară pentru achiziționarea de materiale. Am auzit la radio vestea. N-am comentat cu nimeni. Cui puteam să-i mărturisesc regretul că Președintele Statelor Unite a fost asasinat? Acum, priveam o placă simplă ce se afla în fața mea... Era o întâlnire tardivă cu cineva spre care îmi îndreptasem cândva gândurile și regretul, acolo, la Orașul Stalin. Ce stupid și ridicol sună! Acum puteam să-i mărturisesc... „Hei! John! Te-au ucis mișelește și ai căzut în brațele frumoasei tale soții, care după câțiva ani s-a căsătorit cu un armator grec... dar bogat! Nici până azi nu se știe cine a plătit asasinul”.

Ce reprezintă „avionul Douglas” și „mormântul lui Kennedy”? Cercuri închise între trecut și prezent. Noduri! Strâng noduri pe frânghia vieții! (Să-mi amintesc povestea hasidică a „nodurilor”!) Reper! Cuie bătute pe răbojul destinului! **Sensuri!**

Telefonul sună strident. Filmul imaginilor și al amintirilor este întrerupt. Poate o să mă întorc cândva la New York și la Washington...

9 noiembrie.

* Întâlnire cu un vechi prieten care a rămas în exil în septembrie 1989. Bem o cafea la bistroul „Sarah Bernhardt” de lângă „Théâtre de la Ville”. În trecut era cronicar și critic literar (mereu prezent în „punctele fierbinți ale vieții literare”), acum este comentator la „Radio France”, „Europa Liberă” și „BBC - Londra”. Este un bun polemist și posesorul unui acut simț al „diagnosticului politic”. Vorbim despre un poet din România. În trecut se bucurase și el - ca mulți alții - de anumite privilegii: casă, publicații, premii, călătorii. Înainte de decembrie 1989, urmare unui protest răsunător, a fost inclus printre ultimii disidenți. După 1990, a fost ales Președinte al Uniunii Scriitorilor, a cerut imediat o casă la șosea și a devenit „erou național”. Prietenul meu îl apără pe „marele revoltat” și îmi aduce argumentele „logice și concrete”. Câți bani a câștigat în străinătate pentru cărțile publicate, premiile primite, automobilul Mercedes cumpărat etc.

Eu sunt mai sceptic. Nu pot să înțeleg cum izbutesc anumiți oameni să iasă la suprafață în orice împrejurare, să profite de anumite conjuncturi, să se transforme în victime și chiar să explice secretul reușitei lor. Este cel puțin indecent să folosești procedeele celor pe care i-ai acuzat și în numele unei „Revoluții” să ceri o casă

în același cartier damnat (inaccesibil celor care nu făceau parte din nomenclatura comunistă) și să locuiești alături de cei pe care ai încercat să-i alungi. Poți să candidezi la președinția unei țări fiind corect îmbrăcat, dar... este **indecent și sfidător** să le vorbești unor oameni având un papion la gât, știind că acei oameni au trăit 45 de ani în sărăcie, mizerie și teroare. Este **indecent** să alegi ca reședință prezidențială palatul de la Cotroceni, în care fostul „Inchizitor” intenționa să locuiască, după ce dărâmasese Mănăstirea. Este **indecent** să te duci la bordel îmbrăcat în sutană, nu numai din punct de vedere moral și religios, dar... poate și practic.

„Și în fond ce înțelegi tu prin **indecență**?” mă întreabă prietenul meu.

„Indecența este contrariul decenței!” Nu numai o atitudine exterioară, ci un echilibru interior. O măsură (opusă demășurii și trufiei, păcatele noastre esențiale) și în special corectitudine, conștiință, onestitate și responsabilitate. Să fii consecvent în atingerea unui scop și, dacă vrei să fii „erou național”, să nu trădezi încrederea celorlalți.

Terminăm de băut cafeaua, ne luăm rămas bun și ne despărțim.

Rămân singur și mă îndrept spre metrou. Măine o să-mi cumpăr o sutană și o să mă duc în „Palace Pigalle”. O singură problemă: n-am bani pentru sutană și nici pentru **une putain**. Altfel, cine știe? Chiar că așa face-o!...

10 noiembrie

* Citesc în **România literară** (Nr. 42) un articol inedit al Danei Dumitriu: **Întâmplări cu pisicul Red**. „Ah! Durerea este mai mare dacă o înregistrăm în tărtăcuță! Ceva mai adevărat n-am auzit de mulți ani!” Bujor se uită pe fereastră cât timp Red este injectat”. Retraiesc ziua în care am fost cu Dana și cu Red la Policlinica veterinară. Am senzația că Dana mi-a trimis o scrisoare și imediat aud un glas în mine: „Și eu ți-am scris, Dana!”

Caut cu înfrigurare o pagină din romanul **Zile de nisip**. O găsesc și o citesc cu voce tare:

„ - Dar ce-i cu tine, Theodor? intervine Dana. De ce stai așa? Ți este frig? - Puțin, răspunde el stingherit. - Încă n-au încălzit caloriferele, constată dezamăgită Dana. L-am întrebat pe mecanic, mi-a spus că e necesar ca trei zile să fie zero grade, dacă sunt numai două zile... stăm în frig! O să-ți pun un radiator electric la picioare...”

Gesturi atente, nimic precipitat, fără ostentație, fără agitație. Căldura plăcută pe care o simte acum în dreptul gleznelor, lumina ascunsă prin colțuri, mici lampadare, rafturile cu cărți, glasul domol al Danei... Totul i se pare rafinat și «decantat». Nu se duc în sufragerie, mănâncă pe o masă mică: o lumânare la mijloc, tacâmurile de argint, pahare Baccarat. - Aici lucrează Nicolae, îi spune Dana, vrând parcă să-l informeze că au rămas în camera unde își petrec majoritatea timpului, deoarece îl consideră „de-al casei”. Nicolae Lemetea, afabil, dezinvolt, amator de cuvinte alese, începe să-i povestească ce s-a petrecut în ultimul timp la spital și de ce i-a trimis «personal» o telegramă...”

Am scris aceste pagini în 1979. Când s-a întâmplat „povestea cu pisicul roșcat Red”? Nu mai știu... În orice caz, o să-ți mai scriu, Dana! Iar tu să-mi mai trimiți câte o scrisoare...

Dana Dumitriu, spirit ales, a plecat prea repede dintre noi...

POEZIA STĂRII DE FAPT

de GEO VASILE

Deși a debutat editorial în anii '69, când s-a și impus în concertul liric al vremii, mai ales prin „Fata morgana” și „Măști de priveghi” (remarcate de Marian Popa în al său DLRC, 1971) Florența Albu își dă măsura inspirației în anii '70, dovadă volumele „Austru”, „Arborele vieții”, „Petrecere cu iarbă”, „Elegii”, „Ave noiembrie”. „ANNO DOMINI” (1991) va da la iveală o bogată antologie de poeme inedite, datate 1970-1988, cărora li se adaugă paginile de jurnal, publicat în 1994 sub titlul „Zidul martor”. Dar nici aceste scrieri de rezistență anticeaușistă, cu atât mai puțin numărul relativ mare de cărți publicate de-a lungul a patru decenii (circa 20!), n-ar avea puterea de a susține cariera unui poet, dacă el n-ar fi avut forța de a se reînnoi odată cu răsturnarea traumatică indusă de Revoluție, inclusiv în domeniul creației. Multe cariere și parabole artistice au sucombat în anii '90, bulversate în chiar trama lor evazionistă, sufocate de propria lor suficiență estetizantă, gripate în propriul limbaj aluziv - complice, esopic, luxuriant sau clovnesc. Cititorul tranziției refuză să mai fie drogat cu pâine și circ, tehnica stupefacției și retorica deriziunii și-au pierdut credibilitatea. Revenind la Florența Albu și la a sa recentă carte de poeme, reunite sub un titlu invidiabil prin flagrantul de actualitate „Aurolac”, credem că autoarea a avut și are toate atuurile reînnoirii și salvării propriei poezii, dincolo de fruntariile estetice și etice impuse de un eveniment politic absolut, seism devastator și eliberator în același timp în spațiul conștiinței de sine. Florența Albu face parte din cele câteva mii de intelectuali români **ce-au plătit cu viața** propria coerență în a se confrunta cu istoria, asumându-și-o ca pe o implacabilă obsesie a sufletului colectiv: „Pentru că obsesia istoriei (în viață, în scris) a fost distrugătoare, pentru că istoria ne-a schilodit, ne-a robotizat, ne-a înrăit - a fost ura de care am suferit cu toții, boala colectivă care ne-a schimbat ereditatea, firea, eul aruncat în groapa comună a viilor-morți” (F.A. - „Luceafărul”, nr. 34/1997). Așa se face că poeta n-are cum să scrie, mai ales în condițiile eliberării de „Muza spaimă”, texte grațioase și prodigios metaforizante. Arta pentru artă, **apoliticul fiindu-i temperamental străine**, poeta se supune unei dicțiuni gen grafitti, prezidate de străvechea zicală **indignatio facit versus**. Din interiorul unei singurătăți cultivate și devenite cu timpul a doua natură, poeta

realizează că de „stigmatul istoriei” nu se scapă într-o viață de om și că fosta istorie a „epocii de aur” joacă în prelungiri și după 1990, aurul aceleia metamorfozându-se simbolic în sinistrul spectacol de stradă al aurolacilor. „Aurolac” este mărturia, dezvoltarea **stării de fapt** din România din partea unei conștiințe critice și civice, din partea unui om pentru care **libertatea** a venit brutal și prea târziu, din partea unui poet

dezamăgit de destinul poeziei: „Stai agățat la gura prăpastiei/unde viește tăcerea/și anafoarele lumii/te prind în rotire/și nebuloase stelare țeș podul/echilibristicii/din adânc în adânc./Astfel pornești pas după pas/gând fără gând/părul scrumit de o pală de vânt/floarea cenușii strânsă în pumn/gura plină de restul cuvintelor/cenuși de cuvânt”.

Prima secțiune a volumului „Aurolac” conține poeme de angajament **în direct** la evenimente ce-au remodelat starea națiunii. Versuri de o mâhnită frumusețe participativă alternează cu consemnări reci, de impact polemic nedisimulat: „-când Fundătura a rămas aceeași/istorie și geografie/și **viitor de aur**/-tot Fundătura tot în Fundătură - destin și viitor de aur...”. Nu numai morții nevinovați ai Revoluției sunt omeniți, ci și **călăii**: „Să expiezi în alb de alb/și albul să însemne vină/să se răstoarne sensul vinei/și tot ucișii vinovați/într-o istorie complice/făcând călăi/imaculați”. Din intimitatea nucleului metaforic-alb, puritate, candoare - poeta pune la zid invazia și triumful urâtului ereditar, fauna de „monștri mărunți” ce proliferază în „clocitoarele

milenariste”, aurolacul ce-și ia o „gură de drog de aer istoric/rația zilei-/cât să intri în lume să te-adaptezi/realității azi-viitoare”. Orașul e marcat de ingeri murdari colindători de Crăciun prin metrou, „trei magi aducând smirnă/tămâe/aurolac...”. În polemica poetei sunt cuprinși și actorii istoriei recente, „historia sau histeria”, ce prezidează o realitate masacrantă având parte de o diatribă în genul eminescienei anateme antiliberale sau al înfrigeratelor ultimatumuri bacoviene: „Ce să visezi - de unde vise?/Guri de canalizare șobolani/burtă gravidă, urbea săracă/leapădă străzii/Copii damnați-/ingeri scuipați/de gura lumii/la Gura Gheenei/„piciorul de plai/gura de rai...”. Despre **starea de urgență** a poetei și poeziei avem pagini de o covârșitoare frumusețe elegiacă, mai ales în secțiunea „Echidistanță”, scrise pe același fundal al orașului pulberii și bășcăliei pitorești, al bolgiilor infernale și mizeriei triumfaliste. Între „armonie-dizarmonie”, „ritm-aritmie”, inspirată de un sincer sentiment al finitudinii proprii și universale, Florența Albu percutează lucid, cu morbidă delectare starea de taedium vitae, sau de descompunere organică. „Chemări la «După-amiaza un faun»” cuprind cadențe și decupaje ce amintesc de mistica și retorica mallarmeană: „Lumină blasfemie!/Ce aripi taie fastul amiezii/inefabile patimi/iluminându-ne”. Înaintarea în timp pentru Narcis este fatală, poeta fugind de „prea multă lumină!” într-o oglindă acum neprielnică. Funeste profeții de păsări și peisaje alarmează ființa ce prelucrează mesaje de la „o gură-a golului”. Ludicul devine procedura optimă în tratarea desnădejdiei și solitudinii într-o lume condamnată. Aflată sub imperiul blestemului și nenorocului, pradă fastuoasei indiferențe a naturii (mama vitregă din viziunea leopardiană). Visul poetic, sideral, pioasa iluzie nu mai au un viitor într-un univers înstrăinat, vulgar, afectat de „sindroamele sfârșitului”. Descrierea melancoliei, toamnei nu este întrecută decât de auscultarea și descântarea exorcistă a mării: „O vastități inutile!/Ochiul de sticlă/în orbita enormă sarcastică-/el ne privește/privește cum trecem-/ceremonia timpului îmbătrânind”. Valéry dar și eminescianul dor ricanând în „Gondolierul” cetatea bacoviană devastată de semnele sfârșitului figurează ca ilustre citate într-o suită de poeme creatoare de transă și embleme incantatorii, gen „Lumina de azi fără zi fără zei”. Avertismente și figuri ale disperării îndoliat-testamentare oferă repertoriul mării, o enigmă și un miracol în care Florența Albu citește cu rarissima inspirație duhovnicească: „Vom secera recoltele pustiei/scaieții colorând amurguri mov/ierburi lunare/alge luminând fantasmagoric/lanurile/valurile. Mai e vreun bob, vreun fir de iarbă/teafăr? Vreun măr, în care viermele pustiei/ să nu-și înceapă/lucrul viermănos-filosofia?” Este chiar viitorul nostru, desprins cu virulența adevărului poetic din palimpsestul mării, stăpânit cu autoritate de Florența Albu în această cea mai bună cartea a sa de până acum.

TEORIA CONSPIRAȚIEI

de IOAN BUDUCA

Mai multe edituri românești publică, azi, titluri dintr-o bibliografie care stă sub genericul „teoria conspirației”.

Nu e vorba de o teorie în sensul acceptat de cunoașterea științifică, pentru că nu se supune testului falsificabilității. E mai degrabă o ipoteză de lucru a unei anume politologii care își află originile intelectuale în cercetarea activităților ideologice și politice ale unor societăți secrete de tip masonic.

Curios rămâne faptul că adepții autohtoni ai acestei așa-zise teorii nu produc o descriere a conspirației pe care o proclamă, nici nu pun în dezbatere ipoteza lor de lucru.

Se află în librării, în acest moment, cel puțin patru traduceri în românește ale unor titluri importante din bibliografia acestei teme: Victor Suvorov - **Ultima republică**, Editura Albirom, 1997; James Perloff - **În umbra puterii**, Editura Politică, 1997; Stephen Koch - **Sfârșitul inocenței**, Editurile Albatros și Universal Dalsi, 1997; David Yallop - **În numele Domnului**, Editura ALL, 1997.

Trei sunt concluziile greu de respins care decurg din informațiile scoase la iveală în aceste cercetări de istorie a secolului nostru: 1) Hitler și Stalin au colaborat în secret pentru producerea condițiilor istorice care duceau la izbucnirea celei de-a doua conflagrații mondiale a secolului pentru că, fiecare cu un scop propriu, și-a dorit această conflagrație; Hitler are nevoie de un nou război mondial pentru a reface imperiul germanic (pe seama Estului, dar și a Vestului). Stalin își dorea un nou război mondial în speranța că el va fi purtat, inițial, între statele europene ale lumii burgheze, astfel încât, după ce slăbiciunile lor militare și politice vor fi atins apogeul, revoluția bolșevică să poată fi extinsă, prin mijloace militare și politice, asupra Germaniei și apoi asupra Europei. 2). Asasinarea papei Ioan Paul I în 1978 este opera unei conspirații organizată din ordinul organizației similimasonice Propaganda Due. 3). Politica externă a Statelor Unite ale Americii este condusă din umbră de rețele de interese care domină aparatul Departamentului de Stat încă de pe vremea președintelui Wilson (cel care a decis ieșirea SUA din tradiția strategiei sale izolaționiste).

Dar adepții ipotezelor maximaliste susțin că toate acestea, precum și multe altele: revoluția franceză, primul război mondial, revoluția bolșevică, independența politică a fostelor colonii - fac parte dintr-un Plan Conspirativ al cărui scop final ar fi dominarea lumii dintr-un singur centru de putere. În acest punct, adepții teoriei care susțin veritatea unui astfel de Plan Conspirativ se despart în cel puțin două tabere: una susține că autorii acestui plan ar fi evreii; alta crede că autorii conspirației ar fi masonii de toate culorile. Cel mai adesea, cele două tabere colaborează și propun o teză a conspirației iudeo-masonice.

Tabăra anti-semită a adepților acestei descrieri se bazează pe o interpretare religio-apocaliptică a istoriei. Ei susțin că evreii ar fi purtători ai credinței că Mesia nu va veni decât atunci când poporul ales se va fi înstăpânit peste lumea întregă, peste tot aurul din lume

și peste toată puterea lumescă.

Tabăra anti-masonică își bazează ipoteza pe o anume istorie a societăților secrete și pe conflictul lor cu Tronul și Altarul, monarhiile și Biserica fiind forme ale puterii în tradiția pre-republicană.

Republica modernă ar fi, așadar, creație a unor conspirații masonice care, la rândul lor, n-ar fi decât o etapă din Planul Conspirativ care ar urmări o guvernare unică a tuturor treburilor planetare.

Argumentul cel mai nou al acestor așa-zise teorii face apel la dezvoltarea companiilor multinaționale ca la o dovadă peremptorie că această globalizare a afacerilor, trendul cel mai caracteristic al ultimilor douăzeci de ani, n-ar fi decât o față postmodernă a Planului Conspirativ.

Din același argument decurge și interpretarea pe care adepții acestor ipoteze o dau dizolvării comunismului ca ideologie. Ei susțin că ideologia comunistă n-a fost decât o diversiune menită să producă în lumea a doua (Rusia, China, Europa de Est) o globalizare a afacerilor potrivită specificului economic al acestor țări. Odată realizat acest obiectiv, n-a mai fost necesar regimul de teroare impus de dictaturile de dezvoltare ale comunismului, dar intră în joc necesitatea cuplării celor două tipuri de globalizare puse în operă până în prezent, cel bazat pe societățile informatizate postindustriale și cel care a fost realizat în ritmul impus prin teroare în societățile industrializate (dar neinformtizate încă) ale lumii ex-comuniste.

Lumea a treia? Era distribuită (potrivit Planului, afirmă tezele despre Conspirație) fie statelor dezvoltate foste puteri coloniale, fie statelor comuniste. În noile condiții, lumea a treia ar urma să se apropie de condițiile social-economice și de standardele inițiale din lumea a doua. Materiile prime ale acestor state subdezvoltate vor fi în continuare resursele cele mai ieftine ale afacerilor mondiale. Distribuția influențelor statelor din lumea întâia și a doua asupra lumii a treia va fi terenul conflictului economic celui mai deschis, fără zone rigide de dominație.

Să recunoaștem că tabloul pare realist mai ales dacă îl privim dinspre prezent spre trecut.

Dacă viitorul îndepărtat ar confirma ceva esențial din teoria conspirației (diminuarea tot mai accentuată a suveranităților naționale, de pildă) încă nu s-ar putea susține, cu realism deplin, că ar fi fost vorba de un Plan Conspirativ, pentru simplul motiv că în istorie nu există condiții stabile

pentru experimente de o asemenea anvergură.

Dacă în schimb un experiment de o asemenea anvergură ar reuși, încă nu s-ar putea susține, retrospectiv, că totul a fost planificat într-o viziune conspirativă, dar s-ar putea spune că au existat în trecut minți vizionare care au înțeles sensul dezvoltării istorice a societăților.

În acest punct stă cheia așa-ziselor teorii despre conspirația mondială.

Dacă istoria societăților umane are un sens? Dacă acest sens poate fi identificat în creșterea gradului de integrare socială? Dacă istoria produce o creștere de la trib la uniune de triburi, de la cetate la stat, de la state la uniuni de state și apoi la imperii și alianțe între imperii, pare mai mult decât rezonabilă că tendința ce stă să se manifeste va fi aceea a Imperiului Universal, un vis istoric devenit clasic prin Alexandru cel Mare, apoi prin Imperiul roman.

Problema etică subiacentă acestei conștientizări ar fi dacă voința omului are sau nu are teme metafizice să colaboreze cu voința divină a Providenței spre a grăbi într-un fel sau altul mega-tendențele istorice.

Din acest punct etic se despart două răspunsuri. Unul va susține teoriile despre conspirații. Celălalt va susține mitul prometeic al voinței umane libere.

Nici unul, nici celălalt nu au teme metafizice mai puternice decât Legea.

Or, dacă se va dovedi că o singură persoană a fost ucisă în numele istoriei, aceasta este o crimă.

Dar războiul?

Iată întrebarea cea mai tulburătoare.

Legea noastră spune „să nu ucizi”, dar interpretările noastre au hotărât „să nu ucizi decât în legitimă apărare”.

Așa a fost legitimat războiul:ucid ca să mă apăr;ucid ca să-mi apăr tribul;ucid ca să-mi apăr cetatea;ucid ca să-mi apăr statul;ucid ca să-mi apăr națiunea;ucid ca să-mi apăr imperiul;ucid...

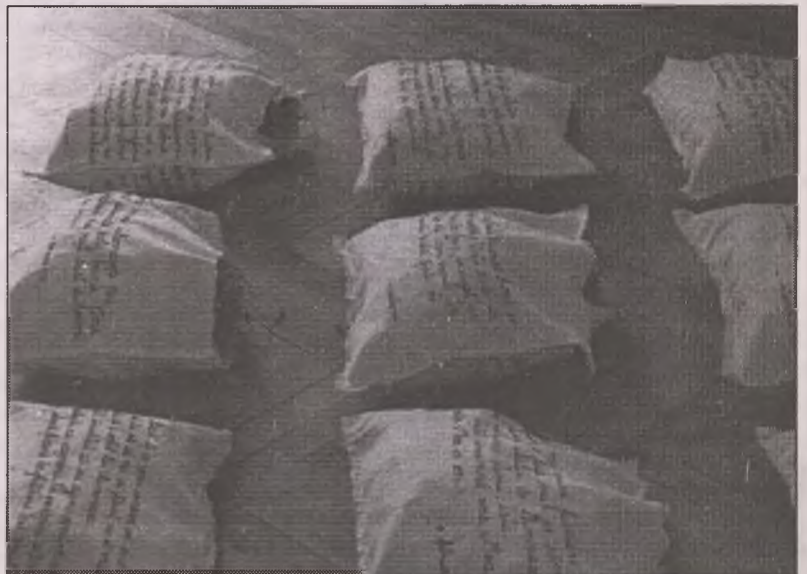
Este legea care spune „Dă-i Cezarului ce e al Cezarului”.

Ca să-mi apăr credința, în schimb, nu trebuie să ucid. Mă las ucis. Iisus și Apocalipsa lui Ioan ne învață că martirii credinței sunt mai sfinți decât sfinții.

Dar ca să-mi apăr imperiul, trebuie să ucid.

Și atunci când Imperiul Universal va fi fapt? Iată o încheiere neașteptată a istoriei crimei legitime. Ca să nu mai ucid, e necesar ca Lumea să fie Una. (Să fie aceasta o consecință a intrării Păcatului în Lume? - un subiect de teologie politică).

Atenție, însă! Dacă Imperiul Universal nu va ști să dea Domnului ce e al Domnului, n-am făcut decât să mergem pe drumul care ducea la Antihrist. Și-abia atunci vom ști ce a fost cu teoriile conspirației.

SENTIMENTUL ZĂDĂRNICIEI

de MANUELA CERNAT

Rubrica mondenă „High life”, semnată la finele veacului trecut de Mișu Văcărescu în coloanele cotidianului de limba franceză „L'indépendance Roumaine”, rezervă surprize neașteptate cititorului de astăzi. De pildă, urmărind cu atenție lista privilegiatilor spectatori ai celor dintâi proiecții cinematografice din capitala României, nu se poate să nu fi frapat de totala absență a oamenilor de litere și a artiștilor în general. Cu excepția lui Alexandru Davila, nici o altă personalitate a lumii noastre culturale nu apare menționată de pana atât de conștiinciosului

gazetar. Care să fie explicația acestei stranii absențe? Nu erau ei demni să figureze într-o rubrică „high-life”? Greu de crezut, câtă vreme ochiul atent al lui Mișu Văcărescu îl detectează printre prinți, miniștri și generali, pe dramaturgul și omul de teatru Davila. După mai bine de un veac, orice ipoteză nu poate fi decât riscantă. Și totuși îndrăznesc să cred că omisiunea lui Mișu Văcărescu nu face decât să reflecte o realitate dată. În vreme ce protipendada s-a înghesuit să descopere noutatea fraților Lumière, multe fiind notabilitățile care au revenit aproape în fiecare

seară, la spectacol, cu tot cu consoarte și odrasle, artiștii și literații s-au complăcut în obișnuinta lor indiferență. Înclin să cred că așa a fost, extrapolând situația de după 1990, când foarte puțini dintre intelectualii noștri de vază au catadicsit să treacă pragul cinematografulor unde au rulat filme de o excepțională importanță ca „Piața Universității” și „Vulpe vânator” ale lui Stere Gulea, sau ca „Trahir” al mai tânărului Radu Mihăileanu.

Câți dintre scriitorii, plasticienii sau compozitorii noștri au văzut „Senatorul melcilor”? Și, vice-versa, putem întreba câți dintre cineaștii noștri consacrați trec pragul sălilor de teatru, al sălilor de concert sau de operă?

Un secol a trecut și prea puțin s-au schimbat mentalitățile românilor. Zădarnic pretindem Europei să ne bage în seamă, să ne ia în brațe, să ne iubească și să ne mângâie pe creștet pentru cât de frumoși, de inteligenți și de harnici suntem, dacă la noi acasă nu izbutim să facem minimul efort de a ne susține valorile, în cunoștință de cauză.

Indiferența nu ucide, dar contribuie la instalarea unui disperant sentiment al zădărniceii.

teatru

editura UNITEXT a UNITER are ca ultim titlu al anului 1997 „Oglinda spartă”, colecție de critică teatrală, polemici și puncte de vedere semnate de directorul editurii, Marian Popescu. Se inaugurează astfel seria Eseu/Critică anunțată încă din 1994 cu o carte propusă de Victor Scoradeț, „Noul teatru românesc”, care este încă în zona de așteptare. „Oglinda spartă” are și un subtitlu, incomplet pe copertă, întregit mai apoi: „Despre teatrul românesc după 1989” (pe copertă nu apare și despre) care ar putea fi „vânat” de multe alte colecții de texte despre teatru scrise în ultimii ani. Doar că nici un critic de teatru nu a avut o activitate care să iasă din grup așa cum s-a întâmplat în cazul Marian Popescu. Din „Oglinda spartă” ies la iveală două personaje principale: Teatrul, așa

ARTA SUPRAVIETUIRII CRITICULUI

de REMUS ANDREI ION

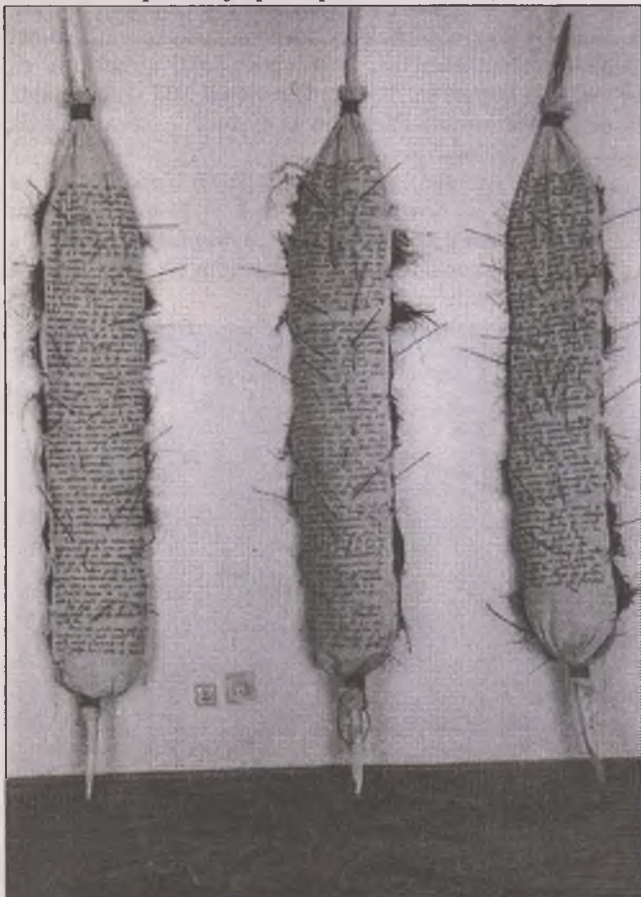
cum este înțeles în România, și criticul Marian Popescu. Din acest motiv, cartea este unică și extrem de bine venită, selecția autorului prin publicistica sa, actualizată cu texte de ultim moment, readuce în fața lumii teatrale cele mai importante întrebări ale perioadei post-ceaușiste: **de ce facem teatru?**, **am scăpat cu adevărat de cenzură și mai ales de autocenzură?**, **de ce nu poate fi schimbată structura instituției teatrale?**, **cum poate supraviețui teatrul în societatea de azi?** etc.

Pentru un critic care a crezut strategic și consecvent în „schimbare, în expansiunea creativității spectacolului și a dramaturgiei” a face critică teatrală „implică depășirea unor conservatorisme sau prejudecăți, dar și evadarea dintr-un cerc strâmt al mediului profesional”. Evadarea din „clișeu” au mai acceptat-o foarte puțini dintre criticii teatrali din România (pronunțat doar Doru Mareș și Victor Scoradeț) - o demonstrează și impasul în care se află deschiderea către public a dialogului teatral (de curând am precizat că instituția teatrală este după părerea mea o instituție închisă în România, care refuză dialogul, iar cei mai mulți critici preferă acest nondialog în favoarea unor privilegii moștenite automat din vremea cenzurii).

Ce este interesant în cartea propusă de Marian Popescu? Fiecare text este și o analiză a momentului socio-teatral în care a fost scris, fie că este vorba de o premieră, de un colocviu, de o polemică sau (auto)analiza activității UNITER. Criticul de teatru Marian Popescu nu s-a ferit să repete, conjunctural sau programatic, întrebarea: **de ce facem teatru?** și să ridice la fileu tema supraviețuirii teatrului.

„Bucuria sau durerea nu au patrie sau naționalitate, ca și răsul sau plânsul”/„...subconștientul nostru latin spune că, **nu dau turcii!** Rămâne de văzut ce se întâmplă când vom intra în Europa!”/„...dificultatea supraviețuirii teatrului în societate nu este una de circumstanță, ci una ținând de o strategie a impunerii Statutului Artistului în societatea modernă”.

„Arta supraviețuirii. Chiar dacă această artă nu este catalogată oficial, ea există, iar în Anglia, în teatrul englez, este una dintre cele mai dinamice forțe de coagulare a interesului pentru artă în general”. „Stabilirea clară a atitudinii Statului față de Teatru este foarte necesară acum”. (Mai contează în ce an a fost scrisă această frază, ea este presant actuală!)/ „În mod normal, dacă este scriitor autentic, cu o conștiință determinată privind scrisul, autorul pentru teatru în România nu are cum, în acest moment, să evite o întâlnire îndelung amânată: aceea cu teatrul ca experiență artistică vie”. Am evitat să menționez anul în care au fost scrise textele din care am extras citatele pentru că actualitatea problemelor nu a fost înlocuită/amânată/anulată de acțiunea autorităților și a oamenilor de teatru.

fapte culturale

Arta mare aparține tuturor: adică nimănu. Bunurile culturii populare sunt în mare parte destinate uzului propriu. Spre deosebire de operele de valoare, produsele culturii de masă satisfac (sau mai degrabă stimulează) instinctul posesiv al consumatorului. O carte pe care o bagi în buzunar, o citești în metrou sau în bucătărie și până când o termini se ferfeniște, după care o arunci (în uitare, sau în recipientul cu resturi menajere - e totuna);

fără comentarii

muzica de divertisment, înregistrată și ascultată din rațiuni conjuncturale, de care te debarasezi jenat când a ieșit din vogă; suvenirurile din ipsos, carton vopsit sau tunică strălucitoare, adunate din voiajuri mai mult sau mai puțin culturale - de tipul *Turul Romei în cinci zile*, sau *O vacanță de vis pe malurile Senei* - coparticipă la ritmurile cazaniere, împreună cu obiectele de uz domestic.

Atâta timp cât frontierele dintre subcultură și cultura de elită sunt delimitate cu strictețe, iar cele două sfere antinomice rămân etanșe, coexistența lor paralelă nu creează nici un pericol. Cu adevărat alarmantă este doar **infinuzia** dintre ele, urmată de **transferul ilicit de atitudini dinspre o zonă către cealaltă**.

(Monica Spiridon - Ramuri)

expoziția pucă

Muzeul Literaturii Române și Fundația Pucă au organizat o amplă expoziție de grafică Florin Pucă. La vernisajul expoziției, în prezența unui public numeros, personalitatea artistului a fost evocată de critici de artă, scriitori, prieteni: François Pamfil, Alexandru Condeescu, Fănuș Neagu, Ion Coja și Florence Mănăiloiu.

Actorul Eusebiu Ștefănescu a recitat din creația unor poeți ale căror volume, prezente și în expoziție, au fost ilustrate de artistul celebrat: Leonid Dimov, Teodor Păcă, Gheorghe Pituț.

târguri internaționale

Târguri internaționale Ministerul Culturii - Direcția Cultură Scrisă - roagă editurile care s-au înscris pentru participarea la standurile României de la Târgurile Internaționale de Carte de la Paris și Leipzig să aducă, în perioada 26 ianuarie - 10 februarie a.c., la sediul Direcției Cultură Scrisă, cărțile propuse pentru standuri însoțite de lista titlurilor (autor, titlu, an, preț).

Titlurile vor fi exclusiv din producția editorială 1997-1998.

colocviul marelui prozist

La Uniunea Scriitorilor, Casa Monteoru, a avut loc Sesiunea de Comunicări întru omagierea marelui scriitor Marcel Proust. Printre invitați s-au numărat: prof. univ. Livius Ciocârlie (Timișoara), cercetătorul principal I. Cornelia Ștefănescu (București), conf. univ. Horváth Andor (Cluj), prof. univ. Florin Bratu (Suceava), prof. univ. Liviu Petrescu (Cluj), Jancsó Júlia (Budapesta), lect. univ. Elena Prus (Chișinău), conf. univ. Tudor Ionescu (Cluj), prof. univ. Alexandru Călinescu (Iași), acad. Nicolae Manolescu, prof. univ. Mircea Martin, conf. univ. Monica Spiridon, conf. univ. Adriana Babeți.

atelierelor criticii literare

Cu ocazia primei ediții a „Atelierelor criticii literare” (organizatori: Inspectoratul pentru Cultură Bistrița-Năsăud și Biblioteca Județeană) - decembrie 1997-, un grup de scriitori și oameni de cultură lansează confreriei literare următoarele propuneri privind subiectul „Critica în tranziție”:

1. Se acceptă starea de nemulțumire, pronunțată din toate direcțiile, față de prestația prezentă a criticii literare.

2. În sincronie cu societatea actuală, critica de azi - ea însăși - se află în tranziție, „în orizont de așteptare”.

3. Critica literară așteaptă constituirea previzibilă a obiectului de studiu - literatura care vine.

4. Critica literară are obligația de a revizui fără preconcepție întreaga literatură; ar fi de dorit chiar un radicalism axiologic.

5. În această perioadă de tranziție exercițiul critic este vital, după o lungă perioadă de cvasiapologie dictată.

6. Este nevoie de un context de direcție și sistematic, în care critica literară să revizuiască și să recupereze concepte, opere și autori din toate spațiile creației românești.

7. Este nevoie de reinstituționalizarea criticii de întâmpinare (cronica literară, recenzia) într-o formulă care să provoace interesul publicului.

8. Marile sisteme nu pot exista fără valorificarea atitudinii diurne a criticii de întâmpinare.

9. „Orizontul de așteptare” al criticii literare să se pună în acord cu „orizontul de așteptare” al cititorului prin valorificarea unor modalități oferite de cotidiene de prestigiu (de la cronica literară la o publicitate adecvată și specifică).

10. Critici literari există, dar nu dispun de un context exact de valorizare.

Invităm confrății la dezbateri de acest fel, pentru ca, prin însumare, spiritul critic care a însoțit o bună perioadă a culturii noastre să poată fi recuperat.

„Atelierelor criticii literare” de la Bistrița nu se doresc a fi un ghips pe fracturile perioadei postbelice (Sorina Costea, Corneliu Cotușiu, Vasile Gogea, Al. Cristian Miloș, Andrei Moldovan, Cornel Moraru, Ion Mureșan, Olimpiu Nușfelean, Aurel Podaru, Adrian Dinu Rachieru, Ion Simuț, Valentin Tașcu).

Biblioteca noastră

1). **Coroana Izabelei** - trilogie (Marius Tupan), proză, Fundația Luceafărul, preț neprecizat.

2). **Înapoia focului** (George Bocșa - versiune italiană, Geo Vasile), versuri, ed. Thetis, preț neprecizat.

3). **Discursul crucii la români** (Dan Bodea), eseuri, ed. Privilegiu, preț neprecizat.

4). **Fulgerul sferic** (Iacob Roman), versuri, ed. Marineasa, preț neprecizat.

5). **Sunetul de nor** (Ioana Daicoviciu, Valentin Sârbu, Andreea Dragoescu), versuri, ed. Modus, preț neprecizat.

6). **Sunetul candelabrului** (Const. Brândușoiu), versuri, ed. Timpul, preț neprecizat.

7). **Femeia și femela** (Emil Nicolae), eseuri, ed. Timpul, 5000 lei.

8). **Cărunte** (Nicolae Rotaru), versuri, ed. Fiat Lux, preț neprecizat.

9). **Contrabanda memoriei** (Radu Sergiu Ruba), proză, ed. Cartea Românească, preț neprecizat.

10). **Culorile neliniștii** (Lucian Gruia), proză, ed. Eminescu, preț neprecizat.

11). **Scriitori de la Tomis** (Ovidiu Dunăreanu), ed. Tomis, preț neprecizat.

12). **Răsărit de Luceafăr** (Dumitru Dumitrică), versuri, ed. Carro, 5000 lei.

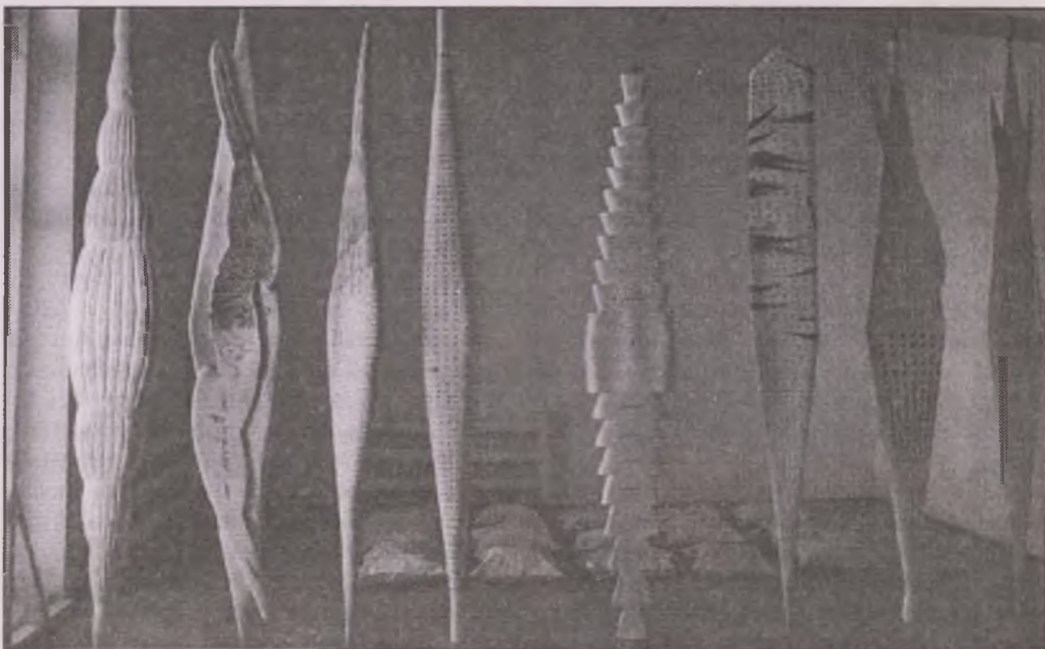
13). **Dulcele timp pentru răpunerea răilor** (Iulian Grigoriu), versuri, ed. Alma, preț neprecizat.

14). **Misiunea dominicană** (Alex. Mihai Stoenuș), proză, ed. Roo, preț neprecizat.

15). **Dicționar auafed** (Doru Ciocanu), proză, ed. Cartier, preț neprecizat.

16). **Fântâna cu ghinturi** (Gavril Ciuban), versuri, ed. Jurnalul de Sighet, preț neprecizat.

Număr ilustrat cu reproduceri din picturile Victoriei și Marian Zidaru.

knut faldbakken

LUNA DE MIERE

Knut Faldbakken (n. 1941) este unul dintre cei mai importanți scriitori norvegieni contemporani. A studiat psihologia la Universitatea din Oslo, după absolvirea căreia a lucrat ca ziarist. În 1965 a plecat la Paris unde și-a început cariera de scriitor. De fapt, a trăit în străinătate zece ani - în Franța, Anglia, Spania, Austria, Iugoslavia, Germania și Danemarca - lucrând în fabrici și porturi ca să se poată întreține. În prezent trăiește în Norvegia, consacându-se exclusiv scrisului. Majoritatea cărților sale, chiar de la primul roman (Curcubeul cenușiu, 1967), urmează filonul realist apărut în literatura norvegiană în anii 1870-1880, odată cu dramele lui Bjornson și Ibsen și cu romanele sociale ale lui Lie și Kielland. Knut Faldbakken adâncește însă perspectiva realistă prin psihanaliză și o diversifică printr-o serie de tehnici literare asimilate în cursul călătoriilor sale europene. Uneori, critica literară norvegiană l-a acuzat pe Knut Faldbakken că nu ar scrie o literatură „serioasă”. Franchetea descrițiilor sale erotice îi face pe unii critici să-l suspecteze de dorința de a-și șoca cititorii. În ciuda acestor acuzații, cărțile lui s-au bucurat de un mare succes, atât în Norvegia, cât și în străinătate, îndeosebi în SUA, fiind traduse în 17 limbi. Knut Faldbakken a publicat 16 romane, o culegere de scurte povestiri, patru piese de teatru și scenarii de filme. Printre cele mai cunoscute romane amintim: Prințul adormit (1971), Vara insectelor (1972), Jurnalul lui Adam (1978), Luna de miere (1982), Glann (1985), Până la capătul pământului (1991), Anul șarpelui (1993), Exil (1997). Luna de miere este cartea sa cea mai tradusă, deci cu cel mai mare succes comercial. Puțini scriitori norvegieni contemporani sunt atât de citați, stârnind permanent controverse, ca Knut Faldbakken. Totuși, aprecierile pentru Luna de miere au fost aproape unanime, acest roman fiind decretat de critica de specialitate o capodoperă scrisă de noul Ibsen al Norvegiei, o carte despre pasiune și tributul pe care ființa umană i-l plătește, fie că se lasă târâtă în mrejele ei, fie că i se împotrivesc. Prezintăm cititorilor noștri un fragment din acest roman, care va apărea curând și în România.

- Unde naiba ai fost? întrebă Jo, stând în picioare în mijlocul camerei, în vreme ce eu am rămas în prag și caut un răspuns, când, de fapt, eu ar trebui să dau drumul la artileria de întrebări și să cer explicații!

- La Lillehammer. Am găsit biletul tău și m-am hotărât să fac un drum cu mașina. Aveam de transmis mesajul mamei pentru mătușa Agnes, nu îți minte? M-am gândit să te caut înainte de a mă întoarce, dar s-a făcut prea târziu...

Jenă. Scuze. Uit că eu sunt cel care ar trebui să pună întrebările, să ia interogatoriul.

- Chiar ai de gând să-mi spui că ai stat la o cafea cu mătușa Agnes până după opt seara?

- Haide, ia-o mai ușor, vrei? Îți spun

adevăru. Sun-o dacă nu crezi...

- N-are telefon.

- Așa-i, la naiba, n-are telefon! În orice caz, care-i problema? De ce ești atât de pornită?

- Pun pariu că ai fost cu Rosa!

- Am fost cu...? Am fost cu...? Rosa? La Lillehammer, ziua în amiaza mare? Asta-i bună! Întâmplător ai perfectă dreptate. Am fost împreună. Ea a mers cu mine la Lillehammer. M-a rugat s-o iau în mașină. Cred că și ea s-a gândit că este puțin cam pustiș și claustrofobic aici. Dar eu m-am dus ca s-o văd pe mătușa Agnes și să beau cafea din cești cu motive stilizate de spice de grâu, să iau frișcă din borcanul pe care sunt aceleași spice de grâu, să înșfac cuburi de zahăr din zaharnița pe care sunt desenate tot spice de grâu și să mănânc

patru feluri de prăjituri făcute în casă...

Minciuni, adevăruri pe jumătate. Alibiuri. Acoperiri. De ce am nevoie de ele - acum?

- Bine, bine. Brusc ea nu mai este interesată. Pare ca și cum acest atac în legătură cu excursia mea la Lillehammer ar fi fost făcut la întâmplare, a lovit în ceva ce i-a venit la îndemână. Este un fel de iritare, de nemulțumire de care ea trebuie să scape și care nu are nici o legătură cu mine sau cu felul cum mi-am petrecut după-amiaza. Nu-mi este clar unde vrea să ajungă cu izbucnirea ei, dar cel puțin a reușit să mă pună pe mine în mișcare.

- Tu ce-ai făcut? Cum a fost excursia la Lillehammer?

- Bine, cred.

- Presupun că Bjerkebekk-ul a fost interesant.

- Sigur. Foarte interesant.

- Și grupul a găsit excursia meritorie?

- Bineînțeleș.

- Și conferința a fost bună?

- Care conferință?

- Cea ținută de Adamsen.

Merge repede. Prea repede!

- El n-a ținut nici o conferință.

Ne pândim unul pe celălalt ca animalele sălbatice. Ea este îmbrăcată în pantaloni și stă cu mâinile în buzunare. Își trage umerii spre spate, în tricoul de bumbac. Camera e teritoriul ei. Eu am avansat puțin către picioarele patului. Minciuna ei sfruntată despre Adamsen mă face să trec la ofensivă. Ea are ceva de ascuns! Nu că m-aș fi îndoit de asta, dar acum, cel puțin, ea a confirmat-o. Indignarea ce m-a cuprins, pe bună dreptate, mă propulsează cu un lung pas înainte.

- Chiar crezi că poți să te ascunzi după degete?

- Să mă ascund după degete? Pentru ce?

Ea nu mai este chiar atât de sigură pe sine. Eu atac orbește - nu vreau să lovesc, dar acum nu mă mai pot opri.

- Să nu te ascunzi după degete pentru ceea ce se întâmplă între tine și el.

- Eu și cine?

Acum eu avansez și ea se retrage.

- Tu și Adamsen al tău!

Doamne, te rog, fă să nege totul! Să spună că nu este adevărat! Să spună că nu este decât neînțelegere și o bârfă, că scrisoarea cafoșnește în buzunarul meu de la spate este un mesaj obișnuit, complet neutru! „Șapte zile cu tine...” Totuși prefer să fiu orb și mut decât să fac față faptului că ceea ce a ars mocnit în capul meu toată ziua s-ar putea să fie adevărat.

O clipă mai înainte am stat afară, pe hol și am ezitat speriat de moarte că am să descopăr semne doveditoare că a fost cu el, precum o anume expresie a feții, o anume contorsionare a buzelor, o mână trecută prin păr și peste haine, o moleșală a mișcărilor, vagi zâmbete pentru triumful ei secret. Speram ca ea să nu fi foat acolo, chiar dacă o absență neexplicată m-ar fi lăsat complet derutat.

Ea a fost acolo. Este iritată. A trecut la ofensivă, provocându-mă și pe mine. Acum eu am mers prea departe. Mi-am folosit toată muniția. Ea bate în retragere. Trebuie să-și mobilizeze toate forțele ca să rămână pe poziție. Și are multe la îndemână. Infidelitatea ei, atracția ei sexuală. Întregul arsenal de bombe cu acțiune întârziată, în fața cărora un bărbat nu se poate apăra. Dar ea, totuși, bate în retragere și încearcă o nouă manevră evazivă.

- Eu și cine, ai spus?

Dacă aceasta este o ramură de măslin, a fost oferită prea târziu. Bătălia este în plină

desfășurare. Ordinele au fost date. Va fi violență și distrugere, dar sper să fie o hotărâre luată și un aer mai curat în final. O consolare slabă pentru răniții mortal. Cadavrul. Eu.

- Am spus: tu și Poetul Adamsen! Dumnezeule, Jo, nu face pe inocenta! Știu că ai... o legătură! Știu că ai plănuit să vă întâlniți aici! Îmi pot ușor imagina ce... se petrece.

Cuvintele mele sună ca izbiturile de pumni goi la porțile osândeii veșnice. Încă mai am în suflet o minusculă rază de speranță că toată această poveste n-a fost decât o uriașă neînțelegere, dar privirea ei îmi arată clar care este realitatea. Ochii ei întâlnesc pe ai mei purtând în ei o expresie impasibilă de vinovăție și de mândrie topită în sfidare.

- Putoarea aia a lui, trecută prin ciur și dărmon, ți-a spus-o?

Roșeața din obraji ei poate fi din cauza furiei, pudoarei sau chiar de la soare după o zi frumoasă petrecută sub cerul liber.

- Problema, de fapt, nu asta ar fi, nu-i așa? Important este, în momentul de față, că tu mă înșeli cu acel tip.

- Eu, nu!

- O, nu? Aveți legături pe ascuns. Vă scrieți scrisori unul celuilalt. Ați plănuit să vă întâlniți aici - la dracu', îmi amintesc cum ai înlemnit când ai aflat că vreau să-mi iau concediu o

laptămână și să vin cu tine. Asta aproape că v-a dat peste cap toate planurile, nu-i așa? Rendez-vous-urile voastre...?

Bombe cu puteri retroactive. Efectul distructiv al infidelității se propagă în toate direcțiile.

Structurile se clatină, totul trebuie pus sub semnul întrebării, înlăturat și reevaluat, trecutul, precum și viitorul.

Ea clatină din cap de parcă acuzația mea ar fi iritat-o mai mult decât ar fi șocat-o.

- Tu vorbești despre infidelitate ca un vechi romantic stupid. Ce vrei exact să spui cu asta? Că am fost prietenă cu alți bărbați și nu te-am lăsat la curent cu fiecare pas pe care l-am făcut? Vrei să-mi cenzurezi viața? Sunt eu stăpâna propriei mele persoane sau îți aparțin?

În agitația mea, pot spune, după vocea ei, că se află la limita maximă de rezistență. Îmi dau seama că neagă faptul că m-ar înșela cu poetul, dar în același timp cuvintele iau o turnură ce deschide o breșă spre alte iregularități. Ce-ar putea fi, habar n-am, dar mă deranjează și mai mult. Este ca și cum aș avea în fața mea o persoană complet străină. Această femeie blondă și suplă, care până acum câteva ore a fost soția mea, prietena mea, iubita mea și cea care mi-a oferit mai multă plăcere sexuală decât oricare din femeile cu care m-am culcat (și nu sunt atât de multe, într-adevăr), mama copiilor mei - această femeie calmă, plăcută, modestă, de încredere, un pic pedantă, pe care o cunosc de o viață, se schimbă brusc, chiar sub ochii mei, într-o ființă complet străină, senzuală, pe care nu te poți baza și care mă înspăimântă teribil.

- Sunt eu stăpâna propriei mele persoane sau sunt proprietatea ta, Vidar? În ultimul timp mi-am pus deseori această întrebare. Am încercat să discut cu tine, dar tu ai ridicat din umeri, așa cum faci în fața a tot ce este neplăcut. N-ai curajul ca să intri în miezul lucrurilor. Bărbaților le este teamă de orice ar

putea să strice echilibrul puterii în cadrul unei relații.

„Stăpâna propriei mele persoane”. Sloganuri feministe! Asta-i tot ce are în a se apăra?

Dar acum e rândul meu! Am de gând să aduc această conversație înapoi la faptele de la care am pornit.

- Este frumos că ai teorii despre relații, putere și tot felul de lucruri, dar ce-aș dori eu chiar acum ar fi un pic mai multe informații despre ceva concret, care ne privește pe amândoi, mariajul nostru și întreaga noastră viață dusă împreună și anume legătura ta cu bunul domn Adamsen. Și asta nu are nimic de-a face cu „proprietatea mea”, „a ta” sau a altcuiva, ci doar cu loialitatea și încrederea, temelii pe care am crezut că mi-am construit întreaga existență și pe care tu încerci acum să le trivializezi!

Observ cum perplexitatea și disperarea lasă loc patosului și mâniei. Ea m-a înșelat. Ea m-a tratat mizerabil! Eu i-am fost credincios, eu n-am înșelat-o (Dumnezeule, episodul cu Rosa din dimineața asta cu greu ar putea fi numit înșelare; n-a fost nici măcar o relație sexuală ca lumea!) Nu merit asta. Ea va fi judecată pentru ce a făcut, ea va fi determinată să vadă enormitatea crimei sale. Ea pare a fi pe punctul

Cuvintele se rostogolesc fără noimă. Cel mult sunt uluit de franchețea ei. De lipsa ei de rușine. De faptul că stă acolo veselă și-și imaginează că pot să accept asemenea provocări. Dar în adâncul stomacului meu, încet, se răspândește un gol ca un vârtej, tânguitor, pentru că, cu fiecare cuvânt pe care îl rostește, ea se îndepărtează de mine și de ceea ce noi doi am reprezentat în mintea mea.

de a lua o decizie importantă. Respiră greu. Privirea îi rătăcește aiurea înainte de a se opri pe catarama de la cureaua mea.

- Da, este adevărat că m-am văzut cu Simon de când a ținut o conferință la una din clasele mele. Apoi ea se uită direct în ochii mei, aproape batjocoritor. Asta înseamnă pentru tine infidelitate?

Dacă ea așteaptă un răspuns de la mine, va fi dezamăgită. N-am de gând să-i sar în ajutor.

- Am fost la cinematograful împreună de câteva ori. Ocazional și la restaurant. O dată la teatru. M-a însoțit la un concert de muzică pop care nu te interesa. Asta numești tu „infidelitate”?

Eu ridic din umeri. Fiecare frază pe care o rostește produce o lumină rece, străină, care se răspândește peste ceea ce eu consider că este existența mea. A ei și a mea.

- M-am sărutat cu el. M-am simțit atrasă de el. M-am imaginat culcându-mă cu el, dar n-am avut niciodată șansa. Eu trebuia să vin nopțile acasă și nici el nu este liber... Asta înseamnă pentru tine că ți-am fost „necredincioasă”? Sau actul în sine, vechi de când lumea, s-o bagi și s-o scoți, definește infidelitatea...?

Cu degetul mare și arătătorul de la mână dreaptă face un mic cerc și, încet și deliberat, îl coboară peste degetul mijlociu de la mână stângă. Ea face gestul obscen de pe vremea când eram elevi. Doamne Dumnezeule, cu ce fel de femeie m-am însurat?

- Sfinte Dumnezeule, Jo, încerci să mă faci să cred că...

Cuvintele se rostogolesc fără noimă. Cel mult sunt uluit de franchețea ei. De lipsa ei de rușine. De faptul că stă acolo veselă și-și imaginează că pot să accept asemenea

provocări. Dar în adâncul stomacului meu, încet, se răspândește un gol ca un vârtej, tânguitor, pentru că, cu fiecare cuvânt pe care îl rostește, ea se îndepărtează de mine și de ceea ce noi doi am reprezentat în mintea mea. Cu fiecare mică dezvăluire despre opiniile și gândurile nerostite, despre viața ei secretă, ea se îndepărtează de peisajul care l-a constituit relația noastră. Un peisaj care, probabil, nu a fost înzestrat cu cele mai mari îndrăzneții, cu cele mai înalte vârfuri sau cele mai adânci văi, dar în care au fost incluse pajiști și ogoare fertile, păduri cu oaze pline de pace, dealuri și coline care îți încântă ochii și care până acum mi-au păstrat curiozitatea și interesul mereu treze, cel puțin până acolo că nu mi-am dorit să mă aflu în altă parte. Ea se îndepărtează din toate acestea, încet, încet și eu deja îi simt lipsa. Ea stă la câțiva pași de mine și mă întreabă ce cred eu că este de fapt „infidelitatea” și ea este pentru mine un străin pe care trebuie să-l cunosc și cu a cărui prezență trebuie să mă obișnuiesc - dacă asta doresc. În peisajul meu, în vechiul nostru peisaj, ea nu mai există.

- Deci tu vrei ca eu să cred că n-a fost decât un așa-numit lucru platonice între voi, după toate scrisorile și întâlnirile secrete pe care le-ați avut?

- Am stat de vorbă mult împreună. El știe să asculte. Mie îmi face plăcere compania lui și n-am de gând să mă simt vinovată pentru asta. Dar de când am venit aici n-am avut șanse prea multe...

Dintr-o dată, ea pare obosită și lehamesită de toată povestea, refuzând

să dezvăluie detaliul vital, dacă s-au culcat sau nu amândoi. Atitudinea ei mă face și un pic nesigur: Este, într-adevăr, atât de important? Unde începe infidelitatea, aici sau acolo? Începe cu un vis în plină zi? Odată cu prima decepție? Odată cu dorința concretă? Odată cu prima întâlnire sau cu relația sexuală în sine? Pentru moment, cei doi indivizi care există în mine încep să se certe din nou. Bărbatul Rațional pretinde că relația sexuală este în principal un exercițiu mecanic, o simplă manifestare fizică a faptului că anume circuite electrice s-au stabilit între un bărbat și o femeie. Bărbatul Irațional vede atât actul în sine, cât și funcția lui simbolică, ca o expresie optimă a devotamentului, un sacrificiu, o capitulare, o contopire în ritualul final al dragostei, care nu poate fi violat sau folosit în sens greșit sau bagatelizat în chip necoșet.

Și acum ea spune că n-a făcut-o. Ea îmi aruncă un pai de care să mă agăț, ca apoi să mi-l smulgă rapid din mâini prin expresia de pe chipul ei și prin refuzul de a mă convinge că n-au făcut-o. Ce să cred?

- Deci, ce dorești ca să cred, Johanna?

- Nu-mi pasă ce crezi tu. Ridică din umeri ca și cum s-ar aștepta la un alt asalt. Este adevărat că nu m-am culcat cu Simon.

„Dar”, zice tonul vocii ei. „Dar!”

Ea a luat o hotărâre, trage adânc aer în piept, își pironeste ochii din nou pe catarama de la cureaua pantalonilor mei, apoi, de acolo, de unde se află, pe carpeta de lângă pat, rostește:

- Dar au fost alții. Mulți alții!

NORMA ADEVĂRULUI - O FILOSOFIE A LOGICII

de NICOLAE BALOTĂ

Profesor de filosofie la Universitatea din Grenoble, autor al mai multor lucrări, printre care un studiu remarcabil despre Identitate și referință, Pascal Engel a publicat o amplă lucrare intitulată Norma adevărului - o filosofie a logicii.

ată o lucrare a cărei materie o constituie logica, dar care prin aceasta nu devine o lucrare de logică. Deoarece logica este - cum știm - disciplina care își propune să determine validitatea operațiilor intelectuale ce tind spre cunoașterea adevărului, să arate care din aceste operații sunt valabile. Astfel când e vorba de o deducție, logica arată condițiile în care aceasta poate fi considerată drept corectă. În ce privește filosofia logicii, ea nu se ocupă cu stabilirea validității unei judecăți, unui raționament, unei deducții, ci încearcă să definească noțiunile însăși de raționament, deducție, adevăr, semnificație ș.a.m.d. Ea este o metaștiință, am putea spune o metalogică.

La drept vorbind, filosofia logicii, disciplină ce cunoaște o mare actualitate, se află la confluența mai multor preocupări vreme îndelungată aparent divergente. Astfel, de la Aristot până la modernul Frege, logicienii au reluat mereu reflecția asupra condițiilor adevărului. Pe de altă parte, în ultimele secole și îndeosebi în ultimul s-au efectuat cercetări asupra cugetării ca realitate psihică. De aici studiile cele mai recente asupra perfecționării creierului și, mai recent încă, cele asupra „inteligenței artificiale”. Logica nu e doar o retorică a discursului adevărat. Ea enunță desigur reguli universal valabile ale „gândirii juste”. Dar ea nu mai poate neglija rezultatele cercetării psihologice și fiziologice ce tind spre înțelegerea mecanismelor prin care se elaborează gândirea. Colaborarea între logicieni și psihologi e necesară. Rezultatele acestei colaborări constituie substanța asupra căreia se apleacă filosofia logicii. Problematika adevărului, a criteriilor logice ale adevărului stau în centrul acestei filosofii. Reflecția asupra „raționamentului just”, încercarea de a defini conceptele logicii își au o venerabilă tradiție ce vine dinspre antici (îndeosebi Aristot), trece prin scolasticii Evului Mediu, apoi prin Leibniz și Kant, pentru a cunoaște o reînnoire în ultimul secol prin lucrările lui Frege, Carnap și Wittgenstein, în lumea germanică, și Bertrand Russel și Dumett în cea anglosaxonă, pentru a nu-i aminti decât pe cei însemnați. În gândirea filosofică franceză, (din care n-au lipsit marii logicieni), definirea conceptelor logice n-a mai fost întreprinsă de la Arta de a gândi, logica „domnilor” jansenști de la Port-Royal, din sec. al XVII-lea. De aici noutatea amplei lucrări despre „Norma

adevărului” a lui Pascal Engel.

Aceasta se împarte în patru mari părți. Prima definește principalele entități care participă la ceea ce filosoful numește „calculul propozițiilor” și „calculul predicatelor”, în fond la alcătuirea celor două categorii noționale fundamentale ale logicii moderne.

Partea a doua e dedicată studiului conceptelor de „adevăr” și „semnificație”. Pascal Engel ia poziție față de cele două concepții referitoare la adevăr, aceea **realistă**, după care este adevărat numai discursul logic, care e conform ordinii lucrurilor, și cea **antirealistă**, după care între adevăr și non-adevăr există un număr mare de opțiuni intermediare.

Partea următoare a lucrării tratează despre noțiunile de modalitate, referință, identitate, relație, vag. Toate acestea delimitează câmpul adevărului. Ele intră în joc mai ales atunci când ne întrebăm asupra unui adevăr complex, a cărui valoare depinde de aceea a elementelor care-l compun.

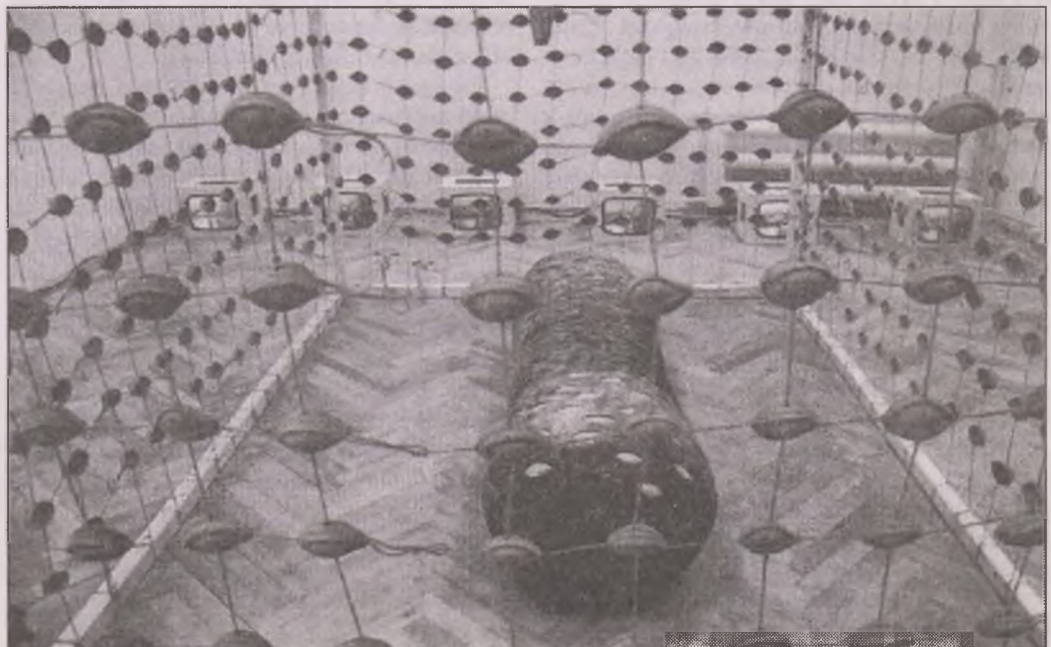
Cea mai actuală dintre părțile lucrării profesorului Engel este a patra și ultima, cea în care gânditorul procedează la definirea spinoasă a domeniului logicii. Dificultatea rezidă îndeosebi în adoptarea unei poziții eclectică, intermediare, între cele trei grupe mari de teze existente: cea reprezentată de John Stuart Mill, după care legile logicii nu fac decât să le reproducă pe cele ce organizează funcționarea rațiunii; cea a unor Frege sau Husserl, care nu admit acest psihologism, ci

consideră că adevărurile logice reflectă o realitate ideală, independentă de cea umană ca și de cea obiectiv concretă a realului, și, în sfârșit, teza lui Wittgenstein, după care logica nu propune altceva decât niște reguli convenționale, reguli tot atât de arbitrar pe cât sunt cele ale unui joc de cărți sau ale jocului de șah.

În cele din urmă, dezbateră are loc între partizanii logicii formale și cei ai psihologiei. Deși atât unii cât și alții vorbesc despre unul și același lucru, psihologia descrie modul în care se înlănțuie, în care se desfășoară și se rezolvă procesele mintale, pe când logica, disciplină normativă, arată căile pe care trebuie să înainteze cunoașterea. Termenul comun, tărâmul pe care se efectuează joncțiunea între cele două discipline - este rațiunea logică. Dar fiecare din aceste științe aprehendează rațiunea într-o perspectivă proprie, dintr-un unghi deosebit.

Din concluziile sale rigurose filosofice, autorul **Normei adevărului** extrage câteva corolare pragmatice. Într-adevăr, rațiunea umană se instituie firesc într-un ideal de raționalitate. Acesta se concretizează, pe de o parte, într-o metodologie științifică. Pe de altă parte, pe temeiul acestui ideal se construie comportamentele noastre etice și social-politice. Căci logica, cu semnificația sa fundamentală, implică întotdeauna un subiect gânditor, o voință, intenții personale, pe când o psihologie a gândirii poate demonta procesele de gândire ca pe niște fenomene de natură impersonală. Discutând SUB TOATE ASPECTELE SALE norma logică a adevărului, Pascal Engel ne introduce nu numai în edificiul unei filosofii a logicii, ci și în dezbateră existențială a **autenticității**. Doar nu numai o idee poate fi „adevărată”, ci și o operă, o artă, o acțiune, un om. Tot ce e așa cum **pare să fie**, ca și tot ce merită din plin denumirea ce i se dă, tot ce e valabil, propriu scopului pe care-l urmărește, este **autentic**, este **adevărat**.

Filosofia logicii se articulează astfel cu disciplinele axiologice, cu estetica îndeosebi, dar și cu etica. De aici importanța vitală a elucidării și definirii - în domenii diverse - a unei **norme a adevărului**. Lucrarea filosofului francez e o contribuție însemnată în acest domeniu.

erich bergel

„CONCERTUL ESTE UN ACT RELIGIOS”

Este nevoie de precizarea că rândurile care urmează reprezintă transcrierea unui interviu televizat. Ne-am obișnuit să credim la modul absolut ochiul magic al camerei video, cu toate acestea multe din gesturile - ca să nu mai vorbim de energiile «nevizuale», dar cu totul copleșitoare pe care le risipește în jur un spirit precum acela al eminentului dirijor ERICH BERGEL, rămân în afara ariei de sugestie a obiectivului. De pildă mâinile au o freneză aparte, în timp ce aparatul îl urmărește într-un gros-plan. Îi «prinde» ochii și magnetismul lor special sub ramele străvezii ale ochelarilor, dar îi urmărește și așa cum spuncam - trepidăția degetelor și bagheta. Ea trece în cuvinte, spre lauda scripticului, care va revela totdeauna versantul ascuns al lucrurilor - pe care orice alte modalități moderne de investigare nu reușesc decât să-l provoace, spre a-l restitui apoi, integral, prozei.

- Maestre Bergel, vă văd în această dimineață devreme, după ce ieri seară, la concertul de la Ateneu, câteva zeci de persoane au rămas în picioare, printre rândurile de fotolii - demult ocupate - ca să vă asculte. Muzica vă circula încă prin mâinile cu care ați dirijat, prin corp?...

- Mai mult în minte îmi persistă muzica, decât în corp - să dirijezi o simfonie de Bruckner este un efort fizic imens... Obișnuiesc să spun că nu exagerez deloc. Sunt atât de agitat după un asemenea concert, încât în noaptea care îi urmează nu pot să mă odihnesc și stau ore întregi cu ochii deschiși, în pat, fără să adorm.

- De unde legenda că ați fi plecat din România din cauza neprietenilor ?

- Ei, au fost multe cauze pentru care am plecat din România și, dacă toată tinerețea mea am regretat faptul că m-am născut în România, asta s-a întâmplat doar pentru că astfel n-am avut ocazia să studiez acolo unde profesorii mei de muzică au studiat. Alt motiv a fost sistemul comunist cu care, ce să fac, nu m-am putut împăca nicicum... În rest, consider drept un topos extrem de interesant această Transilvanie, care m-a marcat și pe mine. Fratele meu, scriitorul Hans Bergel, vorbește chiar de o anumită structură a lui «homo transilvanicus».

- Veniți de la Râșnov - ce fel de ardelean sunteți, de fapt? Tipologia mesianică, înflăcărată, animată de un anume patetism, un spirit riguros, disciplinat sau structura melancolică, înclinată spre romantism?...

- Nici unul din aceste tipuri în ediție pură. Sunt un tip rațional, așa se spune despre mine. Cultura germană mi-a dat, e clar, o anumită disciplină, dar, nu uitați: eu am două străbunice ungueroaice, plus un străbunic spaniol, de la care mi s-a transferat în sânge temperamentul latin. În momentul în care am plecat în Germania am înțeles ca sunt german, dar numai prin limbă, prin cultură, însă, în nici un caz prin mentalitate. Prin felul de a fi, aici mă simt acasă, în România... E evident că îmi stă mai aproape felul latin de a pricepe lumea și poate că am și ceva trăsături romantice în acest temperament al meu, amestecat, dar până și această doză de romantism e ceva personal și nu ține deloc de modul de a fi al sașilor ardeleni.

Interesant, am fost educat de către profesorul meu, Kurt Milt-un saș din Sibiu - într-un stil

foarte sever din punct de vedere muzical, cu un ritm impecabil, cu terasă de dinamică, fără crescendo, fără descrescendo, cu nici o oscilație ritmică, libertate personală, dar, ca temperament, sunt contrarul. Însă, probabil că a fost șansa mea ca acest adept al Școlii de la Leipzig să-și imprime rigorile asupra unui temperament

furtunos ca al meu... Nu altfel s-a purtat Antonin Ciolan, maestrul meu în dirijatul cu bagheta-care, deși era român, datorită formației sale germane părea mai neamț decât toți nemții...

- De ce-ați ales între von Karajan și Celibidache ?

- Auzisem despre colegii mei, care fuseseră la Celibidache, că i-a făcut praf... și asta într-un fel foarte brutal, neobișnuit de dur în muzică, dar poate că asta era metoda lui: te punca la pământ, pentru ca apoi din părțile sfărâmate să recompună modelul. Dar dacă ești chemat, dacă simți chemarea în tine și ești convins că vrei să faci muzică, atunci rezisti la toate tentativele de fi doborât... «Numai acela care rezistă metodei mele, e făcut să fie dirijor» spunea Celibidache, dar eu eram atunci un muzician deja format. Nu știu cât mai păream de dispus să mă confrunt cu aceste tentative spartane de a forma un stil...

- Aveați deja vanități în acel moment ?

- Da, poate ca da... De altfel, maestrul Celibidache m-a chemat... i se vorbise despre mine. I-a scris lui Costache Popa, fostul secretar al Filarmonicii «George Enescu», din vremea directoratului lui George Georgescu. I-a spus: «trimiteți-mi-l pe Bergel!». Dar eu am refuzat să mă duc. Colegii mei și toți cei care mă cunoșteau mi-au zis că sunt nebun. Între timp, a apărut pentru mine perspectiva Karajan, care era cu totul altceva... Mi se părea că m-am regăsit.

- Concret, cum v-a modelat, ce v-a învățat ?

- Nu m-a învățat nimic, eu «am furat». Știam că el reprezintă direcția în care vreau să merg și mai știam că dirijatul nu se poate învăța, trebuie preluat. Îl observai la repetiții, îl «furi». Le spun asta și colegilor mei mai tineri de azi: dirijatul nu se învață, dirijatul se «fură»!

E bine ca un dirijor tânăr să aibă un ideal pe care să-l copieze, să-l ia ca model - dar după ce l-a copiat și și-a însușit o tehnică solidă, trebuie să-și creeze propria personalitate, să și-o descopere, ca să meargă pe drumul care este croit pe fizionomia lui umană și artistică.

- Dirijorul și muzicianul în general constituie un vas comunicant, un raisonneur absolut sau chiar un autor ?

- E câte ceva din toate: autor, până la o anumită limită, fiindcă nu pot să fac nimic în contradicție cu notele scrise de Mozart în partitură - dar notația muzicală este totdeauna incompletă și așa de rudimentară, încât, până la urmă, de ce studiem muzica dacă nu să citim printre note, să dăm viață...

- Când începe concertul și sunteți în fața orchestrei cum o vedeți - ca pe o individualitate sau ca pe o pădure care freacă și în care distingeți ramurile, copacii ?

- Îmi place imaginea asta a pădurii. Orchestra simfonică este o pădure și mi se pare minunat să fii în ea, să fii pictorul ei muzical, să exploatezi la maximum nenumăratele ei posibilități, amestecul de timbre și de sonorități, iar în momentul în care stai în fața orchestrei, voința ta este decisivă. Atunci porți singur responsabilitatea întregului, pentru că partitura rămâne, în fond, doar o ramă a imaginației sonore. Cineva, un prieten, m-a întrebat mai demult dacă nu cumva sunt într-un fel de transă în asemenea momente. Eu i-am răspuns că rămân lucid, că sunt în fiecare clipă conștient de mine și, pentru că el nu m-a crezut, am făcut următorul experiment: i-am atras atenția asupra tălpilor mele pe măsură ce dirijez. I-am garantat că nu-mi voi schimba poziția pe tot timpul concertului - și așa a fost - tălpile mele nu s-au mișcat, am făcut poate mișcări grațioase, ori furtunoase uneori, fiindcă melomanilor din sală trebuie să le oferi expresivitate, să le comunici prin tine, prin gesturile tale, dar tălpile mele nu s-au mișcat din loc.

- Să înțeleg că există și un joc de scenă minim și obligatoriu care e totdeauna implicat în arta dirijorală ?

- Sunt două tipuri de dirijor, așa spune așa în mare: unul este Igor Markievich, care intră pe scenă sobru, intelectualizat, tactează o măsură perfectă și nu trădează nimic prin mimica lui, dar există și celălalt tip - dirijorul care face teatru, ori cum să mă exprim... Eu am început cam astfel: în anii mei tineri am făcut multe mișcări, m-am complăcut în intenția de a exterioriza ceva din conținutul pieselor pe care le dirijam, însă, probabil, am exagerat - înclinam prea mult spre emotiv. Mi-am dat seama după vreo zece ani de dirijorat că asta nu este calea pe care pot să merg până la capătul vieții. Am lucrat apoi ore în șir cu mine ca să-mi «intelectualizez» și să-mi astâmpăr din aceste spectaculozități, deși o porție bine dozată a lor convinge întotdeauna.

- Vă uitați des în oglindă ?

- Eu ?! Doar când mă bărbieresc. N-am simțit niciodată nevoia să exerez în oglindă. Știu că mulți prieteni de-ai mei lucrează în acest fel, dar eu am considerat mai natural și mai sincer ceea ce vine din mine și mai cred că tot ceea ce vine cu adevărat dinlăuntrul tău nu poate să fie urât.

- Împărțiți muzica cu Dumnezeu, ori muzica vă este o religie separată ?

- Cred că și eu, ca mulți dintre noi, depun mărturie prin ceea ce fac. Pentru mine, fiecare sunet pe care-l produc pe scenă este depunerea unei mărturii, iar în concert mă simt, de fiecare dată, ca într-o biserică. Concertul este, în ce mă privește, un act religios și înaintea începerii lui mă rog de Dumnezeu. Am întotdeauna o bucurie finală, desăvârșită, că am reușit să fac muzică în acel moment și pentru asta nu uit niciodată să-i mulțumesc lui Dumnezeu. Realizez atunci cum coboară în mine o forță unică - ea vine de undeva, îmi dă și puterea fizică și intelectuală, emoția și controlul, și tot ceea ce este nevoie pentru ca să faci bine ceea ce eu mă voi simți mereu dator să fac.

O ISTORIE ILUSTRATĂ A LITERATURII ROMÂNE văzută de ION CUCU

1). Trecute vremuri cu celebrități în prim-plan: Alexandru Ivasiuc, Al. Phillippide și Zaharia Stancu.

2). Numai Vintilă Ornaru bea cafea. Ceilalți (Toma George Maiorescu, S. Damian, Shaul Carmel, Dinu Ianculescu și alții) mor de invidie.

3). Erau tineri pe atunci și priveau ca la teatru: Sultana Craia, Ioan Lăcustă, Mihai Dascal, Gheorghe Buluță și Radu Anton Roman.

4). Când avea barbă, Ioan Buduca mustăcea mai puțin.

5). Gellu Dorian e prima vioară în orașul Botoșani.

